

TÜRK HUKUKUNDA VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA
KADININ SOYADI

BURCU BAHAR ÇATALOĞLU

TARAFINDAN

YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜNE
SUNULAN TEZ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OCAK 2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

(Ünvanı Adı ve Soaydı)

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek lisans derecesi için gereken tüm şartları sağladığını tasdik ederim.

Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE

Özel Hukuk Bölüm Başkanı

Okuduğumuz ve savunmasını dinlediğimiz bu tezin bir yüksek lisans derecesi için gereken tüm kapsam ve kalite şartlarını sağladığını beyan ederiz.

Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE

Danışman

Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE (YBU, Hukuk)

Prof. Dr. Haluk EMİROĞLU (İnönü Ün., Hukuk)

Yrd. Doç. Dr. Ünsal DÖNMEZ (YBU, Hukuk)

Bu tez içerisindeki bütün bilgilerin akademik kurallar ve etik davranış çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi bu çalışmada orijinal olmayan her tür kaynak ve sonuçlara tam olarak atıf ve referans yaptığımı da beyan ederim; aksi takdirde tüm yasal sorumluluğu kabul ediyorum.

Adı Soyadı :

İmza :

ÖZET

TÜRK HUKUKUNDA VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA

KADININ SOYADI

Çataloğlu, Burcu Bahar

Yüksek Lisans, Özel Hukuk Bölümü

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Seldağ Güneş Peschke

Ocak 2016, 112 sayfa

1923 yılında Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasının ardından, 1926'da İsviçre Medeni Kanunu temel alınarak yeni bir Medeni Kanun hazırlanmıştır. Bu kanun, o günün koşullarında kadın erkek eşitliğini sağlama konusunda büyük bir reform olmuştur. Ancak zaman ilerledikçe bu kanundaki düzenlemelerin yetersiz hale gelmesi sonucunda, eşitlik ilkesi doğrultusunda yeni düzenlemeler içeren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla genel olarak kadın-erkek eşitliği sağlanmıştır. Ancak kadının evlilik soyadı konusunda eşitsizlik devam etmektedir. Mevcut düzenlemelere göre, kadın evlenmekle kocasının soyadını alır. Ancak isteği halinde kendi soyadını kocasının soyadı önünde kullanabilir. Bu durumun eşler arasında eşitsizlik oluşturduğu çeşitli ulusal ve uluslararası mahkeme kararlarıyla da tespit edilmiştir. Evlilik soyadı konusunda dünya genelinde farklı sistemler benimsenmiştir. Kimi ülkelerde evlilikte soyadı değiştirmek zorunluyken, kimi ülkeler bu konuda eşleri serbest bırakmış, bazı ülkelerde ise evlilik soyadı değiştirmek için geçerli bir neden kabul edilmemiştir. Bu çalışma, Türkiye'deki mevcut durum incelenmekte ve eşitlik ilkesi bağlamında değerlendirilmektedir. Çeşitli ülkelerde evlilik soyadı konusundaki düzenlemelere değinilmekte ve olması gereken hukuk bakımından bir sonuca ulaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: soyadı, cinsiyet eşitliği, Türk Medeni Kanunu, kişilik hakları

ABSTRACT

SURNAME OF WOMEN IN TURKISH LAW AND COMPARATIVE LAW

Çataloğlu, Burcu Bahar

Master, Department of private Law

Supervisor : Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE

January 2016, 112 pages

After the foundation of Turkish Republic in 1923, a new Civil Code was prepared based on Swiss Civil Code in 1926. This civil code was a great reform for its day in order to provide gender equality. Nevertheless, with the passing of time, the regulations in this code became inadequate and in 2002 a new civil code (code number: 4721) which includes improvements about gender equality was enacted. With this civil code, gender equality in general is ensured. However a discrimination in women's marital surname stil continues. According to current regulations, married women must take her husband's surname after the official marriage. If she wants, she can register her maiden name in front of her husband's surname. In various national and international court decisions, it is stated that, this is gender discrimination. There are different systems in marital surname around the world. In some countries change of surname is mandated in marriage, while in some other countries change of surname is permitted but not mandated, and in some other countries marriage is not a legitimate reason to change a person's name. In this thesis, current situation in Turkey will be examined and evaluated in scope of equality. Regulations in different countries about marital surname will be mentioned and a conclusion will be brought *de lege ferenda*.

Keywords: surname, gender equality, Turkish Civil Code, personality rights

TEŞEKKÜR

Bu tezin yazım sürecinin her aŐamasında göstermiŐ olduğu sabrı, ilgisi, rehberliği, tavsiyeleri, yönlendirmeleri ve desteği için tez danıŐmanım Sayın **Prof. Dr. Seldağ GÜNEŞ PESCHKE**'ye sonsuz Őükran ve teŐekkürlerimi sunarım.

Büyük manevi destekleri için sevgili annem **Hatice ÇATALOĞLU** ve babam **Adem ÇATALOĞLU**'na ve gece gündüz her an yanımda olan, teknik desteğini de esirgemeyen ablam **Yrd. Doç. Dr. BaŐak DOĞAN**'a sonsuz teŐekkürler.

Sağladıkları huzurlu çalışma ortamı ve anlayıŐlarıyla bu tezin yazılmasına büyük katkıları olan başta Rektör Yardımcımız ve Dekanımız Sayın **Prof. Dr. M. Fatih UŐAN** olmak üzere, **Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi** ailesinin bütün akademik ve idari kadrosuna teŐekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xi
GİRİŞ	1
1. AD KAVRAMI VE ADIN KAZANILMASI	
1.1 AD KAVRAMI.....	3
1.1.1 Öz Ad.....	5
1.1.2. Soyadı.....	6
1.2. ADIN TARİHÇESİ.....	7
1.2.1. Eski Dönemlerde.....	7
1.2.2. Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde.....	9
1.3. SOYADI ÜZERİNDEKİ HAK.....	11
1.3.1. Ad Üzerindeki Kişilik Hakkı	12
1.3.1.1. Kişilik	12
1.3.1.2. Kişilik Hakları.....	13
1.3.2. Soyadının Haklı Nedenle Değiştirilmesi.....	17
1.4. ADIN KAZANILMASI.....	20
1.4.1. Öz Adın Kazanılması	20
1.4.2. Soyadının Kazanılması	21
1.4.2.1. Seçme Yolu İle.....	21

1.4.2.2. Doğum İle	21
1.4.2.2.1.. Çocuk Evlilik Birliği İçinde Doğmuşsa.....	21
1.4.2.2.2. Çocuk Evlilik Birliği Dışında Doğmuşsa	26
1.4.2.3. Evlenme İle.....	27
1.4.2.4.Evlat Edinme İle	28
1.4.2.5. İdari Karar İle	29
1.4.2.6. Mahkeme Kararı İle	30

2. KADININ SOYADINA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER VE YARGI KARARLARI

2.1. MEVZUATIMIZDA YER ALAN DÜZENLEMELER	32
2.1.1. Türk Medeni Kanunundaki Düzenlemeler.....	32
2.1.1.1. 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi.....	32
2.1.1.2. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu	35
2.1.2. Eşitlik İlkesinin Mevzuatımızda ve Uluslararası Platformlarda Değerlendirilmesi	36
2.1.2.1. Genel Olarak Eşitlik İlkesi	36
2.1.2.2. 1924 Anayasasında Eşitlik İlkesi.....	37
2.1.2.3. 1961 Anayasasında Eşitlik İlkesi.....	38
2.1.2.4. 1982 Anayasasında Eşitlik İlkesi.....	38
2.1.2.5. Uluslararası Platformlarda Eşitlik İlkesi.....	39
2.1.2.5.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi.....	39
2.1.2.5.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	40
2.1.2.5.3. CEDAW.....	41
2.1.2.5.4.Kadın On Yılı.....	42
2.1.2.5.5. Pekin Dünya Kadın Konferansı.....	42

2.2.YARGI KARARLARI	49
2.2.1. Anayasa Mahkemesinin 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin 153. Maddesinin İptali İsteminin Reddine İlişkin 29.09.1998 Tarihli Ve 1997/61 E., 1998/59 K. Sayılı Kararı	49
2.2.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kadının Evlilikte Yalnızca Kendi Soyadını Kullanabilmesine İlişkin "Ünal Tekeli v. Türkiye" Kararı	51
2.2.3. Anayasa Mahkemesinin 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 187. Maddesinin İptali İstemine İlişkin 10.03.2011 Tarihli ve 2009/85 E., 2011/49 K. Sayılı Kararı	56
2.2.4. Anayasa Mahkemesinin Kadının Evlilikte Yalnızca Kendi Soyadını Kullanabilmesine İlişkin Sevim Akat Eşki, Gülsim Genç ve Neşe Aslanbay Akbıyık Bireysel Başvuru Kararları	62
2.2.4.1. 19.12.2013 Tarihli Sevim Akat Eşki Kararı	63
2.2.4.2. 06.03.2014 Tarihli Gülsim Genç Kararı	65
2.2.4.3. 16.04.2015 Tarihli Neşe Aslanbay Akbıyık Kararı	66
2.2.5. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Kadının Evlilikte Yalnızca Kendi Soyadını Kullanabilmesine İlişkin 30.09.2015 Tarihli ve 2014/2-889 E., 2015/2011 K. Sayılı Kararı	67

3. KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA KADININ SOYADI

3.1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HUKUKU	71
3.2. KANADA HUKUKU	74
3.3. FRANSA HUKUKU	77
3.4. ALMANYA HUKUKU	79
3.5. İSVİÇRE HUKUKU	81
3.6. İRAN HUKUKU	86
3.7. ÇİN HUKUKU	87
3.8. JAPONYA HUKUKU	87

SONUÇ	92
YARARLANILAN KAYNAKLAR	94

KISALTMALAR

AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme)
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
Bkz	: bakınız
CEDAW	: Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
E.	: Esas Numarası
K.	: Karar Numarası
m.	: madde
MHB	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
s.	: sayfa
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
v.	: versus
vd.	: ve devamı

GİRİŞ

Kişinin doğumla kazandığı, bağımsız varlığını ve bütünlüğünü oluşturan, kişinin toplum içindeki saygınlığını ve kişiliğini serbestçe geliştirmesini temin eden; mutlak, para ile ölçülemeyen, kişiye sıkı sıkıya bağlı ve bu suretle vazgeçilemeyen, devredilemeyen, feragat edilemeyen hakların tümüne kişilik hakları denmektedir. Kişinin adı üzerindeki hakkı da bunlardandır.

Kişinin adı, öz adı ve soyadından oluşan bir bütündür. Öz ad aynı aile içindeki bireylerin birbirinden ayrılmasını sağlarken, soyadı bir kişinin toplumda yer alan ailelerden hangisine mensup olduğunu belirtmeye yarar. Kişi, adına yapılacak saldırılara karşı hukuk düzenince korunmaktadır.

Hukukumuzda göre, herkesin bir soyadı taşıması zorunlu olup; erkek doğumla kazandığı soyadını ölüme dek korurken, kadın evlenirken kocasının soyadını almak ve boşanma halinde de - istisnai durumlar haricinde - bu soyadını bırakmak zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla kadın, her medeni hal değişiminde vazgeçilmez, devredilmez, feragat edilemez, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir kişilik hakkı olan soyadında değişiklik yapmak zorunda bırakılmaktadır. Böyle bir mecburiyet, erkek için öngörülmemiştir.

Öğretideki tartışmalar sonucunda Medeni Kanunumuzda kadının soyadını düzenleyen hükümlerde kimi değişiklikler yapılmış olmasına rağmen, mevcut düzenlemeler anılan sorunu ortadan kaldırmak hususunda yeterli değildir. Bu konuda gerek ulusal gerek uluslararası mahkemelerde açılan davalar da mevcuttur.

Bu sorun ülkemizde bir süredir tartışılmakta olmakla birlikte, uluslararası alanla karşılaştırıldığında bu tartışmanın yeni olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, işbu tez çalışmasıyla mevcut sorun ve ülkemizdeki düzenlemeler; farklı hukuk sistemlerindeki çözümlerle karşılaştırılacak, ortak bir değerlendirilmeyle olması gereken çözüme ulaşılmaya çalışılacaktır.

Her ne kadar ülkemizde kadın hakları konusunda kamuoyunu daha çok meşgul eden ve daha aciliyetle çözüme kavuşturulması gereken sorunlar mevcutsa da; işbu tez çalışması kapsamında incelenecek olan sorunun mevcudiyeti tartışmasızdır ve çözümü yolunda yapılacak çalışmaların ertelenmesi düşünülemez. Nitekim eşitlik, hukukun en temel ilkelerinden biridir ve günlük hayatı bu denli etkileyen bir sorunun kanıksanması, çözüme ulaşmak hususunda büyük tehlike arz etmektedir.

Bu nedenle, işbu sorunun ülkemizdeki durumunu tam olarak ortaya koymak ve farklı hukuk sistemlerinde nasıl ele alındığını incelemek, bir çözüme ulaşma konusundaki çalışmalara ışık tutacaktır.

Çalışmamız kapsamında öncelikle ad ve soyadı kavramı incelenecek ve soyadının tarihsel süreç içindeki gelişimi ele alınacaktır. Ad üzerindeki hakkın niteliğinin belirlenmesinin ardından, soyadının kazanım yollarına değinilecektir.

İkinci bölümde kadının soyadına ilişkin önceki ve mevcut Medeni Kanunda yer alan düzenlemeler irdelenecektir. Daha sonra mevzuatımızda ve uluslararası alanda eşitlik ilkesinin nasıl ele alındığı incelenip, kanunlarımızdaki hükümler bu bağlamda değerlendirilecektir. Son olarak kadının soyadına ilişkin mevzuatımızdaki düzenlemelerin ulusal ve uluslararası mahkemelerde nasıl değerlendirildiği ele alınacaktır.

Üçüncü ve son bölümde ise çeşitli ülkelerde evlilikte soyadı değiştirilmesi sorununa nasıl çözümler getirildiği incelenecektir. Farklı hukuk sistemlerinde ve farklı coğrafyalarda konunun ele alınış şekli incelenerek çalışmaya zenginlik katılması amaçlanmıştır. Geniş bir coğrafyada ve farklı kültürlerde sorunun ele alınışı, ideal çözüme ulaşma konusundaki çalışmalara ışık tutacaktır.

BÖLÜM 1

AD KAVRAMI VE ADIN KAZANILMASI

1.1. AD KAVRAMI

Canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, çeşitli durumları bildiren kelimelere ad denir. Ad, varlıkları birbirinden ayırarak onları tanıtan bir işarettir. Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük'te ad “*Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim, nam.*” olarak tanımlanmıştır¹. Bu sözcüğün diğer bazı dillerdeki karşılıkları şu şekildedir: Latince *nomen*, İngilizcede *name*, Almancada *Name*, Fransızcada *nom*, İtalyancada *nome*, İspanyolcada *nombre*.

İsim, öz ad ve soyadı olmak üzere iki kısımdan oluşur. Herkes, diğer kişilerden ayrılmasını sağlayan bir ad ve soyadına sahiptir². Kişileri birbirinden ayırmaya yarayan bir işaret olan ad, hukuk düzeni tarafından korunmaktadır³. Soyadı Kanunumuz⁴ uyarınca, öz ad önde soyadı sonda kullanılmak koşuluyla, herkes öz ad ve soyadı taşımak zorunluluğu altındadır. Bu da, zorunlu ad olarak "Çift Adlılık İlkesi"nin uygulandığını göstermektedir⁵. Nitekim Soyadı Kanununun 1. maddesi “*Her Türk, öz adından başka soyadını da taşımaya mecburdur.*” demektedirken, aynı kanunun 2. maddesi ise “*Söyleyişte, yazıfta, imzada öz ad önde soyadı sonda kullanılır.*” şeklinde düzenlenmiştir.

Kanunen zorunlu olan öz ad ve soyadı dışında, kullanılması zorunlu olmayan müstear ad ve lakap da ismin çeşitlerindedir. Bu isimler de ad üzerindeki korumadan

¹ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.563c7d02eff357.47743477 (Erişim Tarihi: 06.11.2015).

² Erdoğan, İhsan: "Şahsiyeti İncitici Soyadı Meselesi"; Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 1-2 (1998), Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, s. 705-712, s. 705.

³ Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 2005, s. 26.

⁴ 2525 sayılı Soyadı Kanunu, 02.07.1934 tarihli ve 2741 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁵ Özen, Burak: "Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması"; Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 16 Sayı: 3-4 (2010), s. 171-194, s. 171.

yararlanırlar. Müstear ad, kişinin belli bir faaliyette bulunurken gerçek kimliğini gizlemek amacıyla kullandığı, kendi kendine takmış olduğu addır. Müstear ad genellikle sanat, edebiyat ve basın hayatında karşımıza çıkmaktadır. Lakap ise, genellikle bir kişinin fiziksel veya manevi özellikleri dolayısıyla başkaları tarafından kendisine takılan isimdir. Kişinin belli bir çevrede o lakapla tanınmış ve ün kazanmış olması şartıyla lakap da ad üzerindeki korumadan yararlanabilir⁶.

Gerçek kişilerde olduğu gibi, tüzel kişilerde de isim kullanılması zorunludur. Türk Medeni Kanunu⁷ m. 58, her derneğin bir tüzüğü bulunacağını belirttiikten sonra, “*Dernek tüzüğünde derneğin adı, (...) gösterilmesi zorunludur.*” demiştir. Nitekim Dernekler Kanunu⁸ da 4. maddesinde “*Her derneğin bir tüzüğü bulunur. Bu tüzükte aşağıda gösterilen hususların belirtilmesi zorunludur:*” dedikten sonra ilk fıkrasında dernek adını saymıştır.

Vakıflarda ise bu şekilde doğrudan bir hükümlerle isim zorunluluğu getirilmemişse de, kişiliğe sahip olmalarının doğal bir sonucu olarak adlarının bulunması gerektiği belirtilmiştir⁹.

Bunun yanında, Türk Ticaret Kanunu (TTK)¹⁰ m. 40'ta yer alan “*Her tacir, ticari işletmenin açıldığı günden itibaren onbeş gün içinde, ticari işletmesini ve seçtiği ticaret unvanını, işletme merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirir.*” hükmü gereği, her gerçek ve tüzel kişi tacir ticaret unvanı kullanmak zorundadır. Tacirin ticari işletmesini işletirken kullandığı ad olan¹¹ ticaret unvanının gerçek ve tüzel kişiler için nasıl olması gerektiği Türk Ticaret Kanununun 41 ve devamı maddelerinde düzenlenmiştir. TTK m. 50'ye göre “*Usulen tescil ve ilan edilmiş olan ticaret unvanını kullanma hakkı sadece sahibine aittir.*”. Kanunun 52. maddesi ticaret unvanına tecavüz edilen kişinin haklarını düzenlemiştir. Buna göre, “*Ticaret unvanının, ticari dürüstlüğe aykırı biçimde bir başkası tarafından kullanılması hâlinde hak sahibi, bunun tespitini, yasaklanmasını; haksız kullanılan ticaret unvanı tescil edilmişse kanuna uygun bir şekilde değiştirilmesini*

⁶ Ataay, Aytekin: "Medeni Hukukda Ad ile İlgili Temel Bilgiler"; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt: 26 Sayı 1-4 (1960), s. 193-195; Akıntürk, s. 112.

⁷ 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁸ 5253 sayılı Dernekler Kanunu, 23.11.2004 tarihli ve 25649 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁹ Ataay, s. 196.

¹⁰ 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, 14.02.2011 tarihli ve 27846 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

¹¹ Akıntürk, s. 113.

veya silinmesini, tecavüzün sonucu olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını, gereğinde araçların ve ilgili malların imhasını ve zarar varsa, kusurun ağırlığına göre maddi ve manevi tazminat isteyebilir.”.

Türk Ticaret Kanunu m. 53'e göre işletme adı "*İşletme sahibi ile ilgili olmaksızın doğrudan doğruya işletmeyi tanıtmak ve benzer işletmelerden ayırt etmek için kullanılan*" isimdir. Ticaret unvanı taciri belirtirken, işletme adı doğrudan doğruya işletmeyi göstermektedir ve ticaret unvanının aksine kullanılması zorunlu değildir¹². Ancak kullanılması halinde TTK m. 53 gereği tescil ettirilmelidir. Bu maddede yer alan "*Tescil edilen işletme adları hakkında da 38, 45, 47, 50, 51 ve 52 nci maddeler uygulanır.*" hükmü uyarınca tescil ettirilen işletme adı, ticaret unvanı ile aynı şekilde korunacaktır.

1.1.1. Öz Ad

Aynı ailenin fertlerinin birbirinden ayırmaya yarayan isme öz ad denir¹³. Kişinin doğumunda kendisine verilen ad, öz addir¹⁴. Öz adın kaç tane olması gerektiğine dair bir sınırlandırma yapılmamıştır, dolayısıyla bir kişiye birden fazla öz ad konulmasına engel bir durum bulunmamaktadır¹⁵.

Ülkemizin de dahil olduğu bazı hukuk sistemlerinde öz adın ne olacağı, kimi sınırlamalar haricinde geniş bir serbesti içinde belirlenirken, Fransız hukuku gibi diğer bazı hukuk sistemlerinde ise kullanılacak öz adlar sınırlı sayıda belirlenmiştir. Örneğin Fransa'da yalnızca çeşitli takvimlerde yer alan adlarla, tarihte ün kazanmış kişilerin adları öz ad olarak kullanılabilir¹⁶.

---

¹² Akıntürk, s. 113.

¹³ Akıntürk, Turgut: Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri Şahsın Hukuku – Aile Hukuku, Ankara 1968, s. 111.

¹⁴ Özdemir, Hayrünisa: "Türk ve İsviçre Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması"; AÜHFD, Cilt: 57 Sayı: 3 (2008), s. 561-598, s. 566.

¹⁵ Ataay, Temel Bilgiler, s. 185-208, s. 187, Özdemir, s. 566.

¹⁶ Ataay, Temel Bilgiler, s. 186.

1.1.2. Soyadı

Soyadı bir kişinin toplumda yer alan ailelerden hangisine mensup olduğunu belirtmeye yararken, öz adı aynı aile içindeki bireylerin birbirinden ayrılmasını sağlar¹⁷. Soyadı, Türk Dil Kurumu'nca "*Herkesin ailece anılmasına yarayan öz adından sonraki adı, aile adı, aile ismi, soy ismi*" olarak tanımlanmıştır¹⁸. Hukuki açıdan ise soyadı, aile adıdır; kişinin belli bir aileden olduğunu gösteren, nesiller boyunca aktarılan, genellikle soybağını gösteren addır¹⁹.

Kişinin kimliğinin ayrılmaz parçası olan öz ad ve soyadı, kişilik hakkına dahildir ve kişiyi belirten unsurların başında yer alır²⁰.

Soyadının, bireyi ayırt etme, soyun işareti olma ve statü işareti olma gibi işlevleri bulunmaktadır²¹. Bu sayede soyadı, sosyal düzen ile ailenin tekliğini ve devamlılığını sağlamaktadır²².

¹⁷ Akıntürk, s. 111; Erdoğan, s. 705; Abik, s. 31; Özsunay, s. 104; Özen, s. 173; Ataay, Temel Bilgiler, s. 186, 188; Özdemir, s. 564; Yılmaz, Merve: "Evli Kadının Soyadı", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt: 1 Sayı: 10 Yıl: 3 (Temmuz 2012), Yargıtay Onursal Başkanı A. Nazım Kaynak'a Armağan, s. 129-151, s. 130.

¹⁸ http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.553291c17f3bb8.01900820 adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 18.04.2015)

¹⁹ Öztan, Bilge: Şahsın Hukuku Hakiki Şahıslar, Ankara 1989, s. 144; Akipek, Jale / Akıntürk, Turgut / Ateş Karaman, Derya: Türk Medeni Hukuku I. Cilt Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, İstanbul 2012, s. 419; Germeç, Mahir Ersin: "Çocuğun Soybağı ve Soyadı"; Terazi Hukuk Dergisi, Yıl: 7 Sayı: 67 (Mart 2012), s. 65-70, s. 67. Oğuzman, M. Kemal / Seliçi, Özer / Oktay-Özdemir, Saibe: Kişiler Hukuku, İstanbul 2009, s. 95; Dural, Mustafa / Ögüz, Tufan: Kişiler Hukuku, İstanbul 2010, s. 157; Abik, Yıldız: Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Ankara 2005, s. 31; Özsunay, Ergun: Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, İstanbul 1970, s. 103; Ünal Özkorkut, Nevin: "Kadının Vazgeçilebilir Kişilik Hakkı: Soyadı - Kadının Soyadı Üzerindeki Hakkının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi"; I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, İstanbul 2014, s. 23-30, s. 23; Genç Arıdemir, Arzu: "Türk Hukukunda Anne ve Babası Evli Olan Çocuğun Soyadı ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar"; Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: VIII Sayı: 2, Prof. Dr. Erhan Adal'a Armağan, s. 731-753, s. 731.

²⁰ Akıntürk, s. 111; Abik, s. 31; Özdemir, s. 563.

²¹ Abik, s. 47-53.

²² Genç Arıdemir, s. 732.

1.2. ADIN TARİHÇESİ

1.2.1. Eski Dönemlerde

Tarihte insanlığın doğumundan itibaren, yerleşik yaşama geçilmeden önce ve nüfus çok azken dahi herkesin bir adı olmuştur²³. Soyadının kullanılmaya başlama zamanı ise kültürler arasında farklılık göstermiştir. Çin'de herkesin babadan geçen bir aile adı taşıması, milattan önce iki binli yıllarda İmparatorluk buyruğu ile zorunlu hale getirilmiştir²⁴.

Roma'da ise, bir zamanlar tek isim kullanıldığı bilinmekte ise de (Örneğin Romulus, Remus ve Fustulus'un başkaca isimleri bulunmamaktaydı.), en azından milattan önce 7. yüzyıl itibariyle her erkeğin ve teoride her kadının iki isim taşıdığı belirtilmiş, bunun nedeni olarak da, Romalıların Sabinleri²⁵ ülkeye kabulünün ardından, her iki tarafın da birlik olduklarını göstermek adına kendi isimleri önüne birbirlerinin isimlerini eklemeleri gösterilmiştir²⁶.

Roma'da kullanılan sınırlı sayıda öz ad bulunmaktaydı, hatta daha sonra bazı adların kullanılmayışı sonucunda bu sayı daha da azalmıştır²⁷.

Roma'da, bir aile babasının hayatı boyunca kendi çocukları ve himayesi altındaki kişiler üzerinde sahip olduğu güç ve yetki, baba egemenliği (*patria potestas*) olarak adlandırılmıştır. Patria potestas, aile babasına hem aileye mensup bireylerin şahısları üzerinde, hem de aileye ait malvarlığı üzerinde egemenlik tanımaktaydı²⁸. Büyük ihtimalle bu baba egemenliğine dayalı olarak çocuklar, nesiller boyunca babalarının soyadlarını kullanmış, hatta kadınlar evlilikte kocalarının soyadını almak yerine baba adını devam ettirmişlerdir. Bu isimlendirme tekniğinde zaman içinde değişimler olmuş; önce önad, ad ve soyadından oluşan üç isimli sistem uygulanmış, daha sonra imparatorluk döneminde bir

²³ Öztan, Bilge: "Evlilik Birliğinin Sona Ermesi Halinde Kadının Soyadı Sorunu"; Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan, Ankara 1972, s. 421-439, s. 421; Moroğlu, Nazan: "Kadının Soyadı"; Prof. Dr. Necla Arat'a Armağan, Ankara 2004, s. 281-307, s. 282.

²⁴ Moroğlu, Armağan, s. 283.

²⁵ Sabinler, Antik İtalya'da yaşamış bir kabiledir.

²⁶ Salway, Bennet: "What's in a Name? A Survey of Roman Onomastic Practice From c. 700 B.C. to A.D 700", The Journal of Roman Studies, Sayı: 84 (1994), s: 124-145, s. 124-125.

²⁷ Ataay, Temel Bilgiler, s. 186.

²⁸ Güneş Ceylan, Seldağ: Roma Hukukundan Günümüze Velayet-Vesayet Hukuku, Ankara 2004, s. 33-34; Güneş Ceylan, Seldağ: Roma Hukukunda Evlenme (Matrimonium), Ankara 2010, s. 29-30.

seçkinlik göstergesi olarak çok sayıda isimden oluşan adlar kullanılmış, geç imparatorluk döneminde ise Yunancadan gelen bir ek olan "-ios" soyadlarında kullanılmaya başlanmıştır. Bunlardan anlaşılacağı üzere isimler, sadece dilbilimsel değil, sosyal ve politik faktörlerden de etkilenecek değişime uğramaktadırlar²⁹.

Avrupa'daki ilk kalıtsal soyadları, antik lakaplardan veya kabile isimlerinden türemiştir³⁰. Yerleşik yaşama geçen ve nüfus olarak da kalabalık hale gelmeye başlayan toplumlarda, toplumsal hayatta kişilerin birbirlerinden daha net ayrılabilmesi için ikinci adlara gereksinim duyulmuştur³¹.

Eski topluluklarda, bireyi değil aileyi esas alan aile dinlerinin, soyadının ortaya çıkmasında büyük etkisi olmuştur. Ancak bireyi temel alan ve ona aile dışında bir varlık, bağımsızlık tanıyan Hıristiyanlığın ortaya çıkışı, soyadlarının önem kaybetmesine yol açmış ve 4. yüzyıldan itibaren yavaş yavaş tek ad kullanımına dönülmüştür. Fakat kişilerin yalnızca öz adla çağrılmalarının yarattığı sakıncalar karşısında, 12. yüzyıldan itibaren yeniden kuşaklar boyunca aktarılan aile adları kullanılmaya başlanmıştır³².

İngiltere'de 1045'te çıkarılan bir yasayla özellikle İrlandalıları kontrol altında tutabilmek adına "şehir, renk, meslek veya sanat" belirten sözcüklerin soyadı olarak alınması zorunlu kılınmıştır. Benzer bir kuralla 1900'lerin başında Almanya ve Avusturya'da yaşayan Yahudilere soyadı kullanma zorunluluğu getirilmiş, fakat Hıristiyanların kullandıkları soyadları onlara yasaklanmıştır³³.

Savaş dönemlerinde soyadı bağlılık ve sadakati kabul ettirmek ve açıklamak için kullanılmıştır. Kölelikten kaçışın ve Özgürlükler Bildirisi'nin (*The Emancipation Proclamation*)³⁴ ilanının ardından pek çok eski köle, özgür iradenin ve birey oluşun sembolik bir dışa vurumu olarak yeni soyadları edinmişlerdir³⁵.

---

²⁹ Salway, s. 126-144.

³⁰ Lv, Wenpeng / Newman Young, Barbara: "Ethnographic Research on Origins of American and Chinese Surnames"; *Journal of Ethnographic & Qualitative Research*, Sayı: 8 (2014), s. 190-204, s. 191.

³¹ Moroğlu, Armağan, s. 282.

³² Ataay, Temel Bilgiler, s. 188-189.

³³ Moroğlu, Armağan, s. 283.

³⁴ Özgürlükler Bildirisi, Amerikan İç Savaşı döneminde, 1863 yılında dönemin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Abraham Lincoln tarafından ilan edilen ve kölelerin azat edilmesini düzenleyen bildiri. Bildiri metni için bkz:

Çalışmamızın konusu açısından burada değinilmesi gereken bir kişi de, 1855 yılında evlendiği zaman evlilikten önceki soyadını kullanma konusunda ısrarcı olan ve bunu Amerika Birleşik Devletleri'nde kabul ettiren ilk kadın olan Lucy Stone'dur. Lucy Stone, mevcut kanunların evli kadının bağımsız bir varlık olduğunu inkar ettiğini, kocayı ise kimsenin sahip olmaması gereken ve doğal olmayan bir üstünlükle donattığını belirterek evlilikte kendi soyadını kullanamamaya karşı çıkmış, Amerika Birleşik Devletleri'nde kadın hakları konusunda öncü isimlerden olmuştur³⁶.

1.2.2. Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinde

Türklerde eskiden beri kişileri ve aileleri ayırt etmek için, genellikle kişilerin bazı karakteristik özelliklerine, işlerine, bağlı oldukları kavim veya aşirete göre belirlenen ancak belli bir kurala bağlı olmayan ikinci adların kullanıldığı görülmektedir³⁷. Osmanlı Devleti döneminde kişilerin soyadları bulunmamakta, bunun yerine kişiler genellikle baba adıyla anılmaktaydı³⁸. Yine de pek çok kişi, "şöhret namı" olarak bilinen bir soyadına sahipti ve 1330 (miladi 1914) tarihli Sicilli Nüfus Kanununun 3. maddesi uyarınca bu adın nüfus siciline tescili emredilmiştir. Burada belirtilmesi gereken husus şudur ki, bu hüküm herkesin bir soyadı olmasını mecbur kılmamış, sadece bir şöhret namı bulunanların bunu tescil ettirmelerini zorunlu hale getirmiştir³⁹.

1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurulmasının ardından, 1926 yılında yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinde⁴⁰ soyadına ilişkin hükümler bulunmakla birlikte, soyadı kullanma zorunluluğu bulunmamaktaydı. Bu zorunluluk hukukumuzda 1934 yılında Soyadı Kanununun yürürlüğe girmesiyle getirilmiştir⁴¹. Bu Kanunun 1. maddesinde "*Her Türk öz adından başka soyadını da taşımaya mecburdur.*"

---

http://www.archives.gov/exhibits/featured_documents/emancipation_proclamation/transcript.html (Erişim Tarihi: 19.11.2015).

³⁵ Chambers, Lori: "In the Name of the Father": Children, Naming Practices, and the Law in Canada"; University of British Columbia Law Review, Volume: 43 Issue: 1 (2010-2011), s. 1-46, s. 3.

³⁶ <http://www.nps.gov/wori/learn/historyculture/lucy-stone.htm> (Erişim Tarihi: 12.05.2015). Lucy Stone hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Stone Blackwell, Alice: Lucy Stone: Pioneer of Women's Rights, Boston, 1930.

³⁷ Ünal Özkorkut, s. 24; Moroğlu, Armağan, s. 283.

³⁸ Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru: "Kadının Bitmeyen Soyadı Sorunu"; Ankara Barosu Dergisi 2014-4, s. 579-592, s. 583.

³⁹ Ataay, Temel Bilgiler, s. 190.

⁴⁰ 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi, 04.04.1926 tarihli ve 339 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 1028. maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

⁴¹ Güneş Peschke, Seldağ: "The Surname of Turkish Women: A Question of Identity?"; Journalism and Mass Communication, Volume: 5 No: 12 (Aralık 2015), s. 658-665, s. 659.

denilerek tüm vatandaşlara soyadı taşıma mecburiyeti getirilmiştir. Soyadı Kanununun 7. maddesi "*Bu kanunun neşri tarihinden itibaren iki yıl içinde gerek soyadı olmayanlar ve gerekse soyadlarını değiştirmek isteyenler taşıyacakları adı hükümetin tayin edeceği şekilde nüfus kütüklerine geçirilmek üzere bildirirler. Bu iş için verilecek her nevi evrak pul resminden muaftır.*" düzenlemesiyle, kişileri soyadlarını 2 yıl içinde seçip bildirmekle yükümlü kılmıştır. Belirtilen süre içinde soyadını seçip bildirmeyen kişiler ile bu görevde ihmali görülecek memurlar için ise farklı miktarlarda para cezası öngörülmüştür. Bu cezalar Soyadı Kanununun 12. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir: "*Kanunun tayin eylediği zaman içinde soyadını memurlara bildirmeyenlerden beş liradan on beş liraya kadar ve bu iş için hükümetçe verilecek vazifede ihmali görülen muhtarlar ve ihtiyar heyetleri azasının her birinden ve belediyelerce memur edilenlerden on liradan elli liraya kadar hafif para cezası alınır. Bu cezalar mahalli idare heyetleri kararıyla verilir ve vali veya kaymakamların tasdiki ile katilesir.*". Bunun yanında Kanunun 11. maddesinde, "*Soyadlarını nüfus kütüğüne ve doğum kağıtlarına yazma işinde ihmali görülen memurlar hakkında kaymakamlar bir haftalığa, valiler on beş günlüğe kadar maaş kesme cezası verebilirler. Bu kararlar kati olup ilk ödenecek maaştan kesilir.*" denilerek ihmal halinde memurlar için aylıktan kesme cezası verilebileceği de hükme bağlanmıştır. Kanunun 8. maddesine göre "*Soyadı seçme işlerinde çıkacak ihtilafları halletmek ve kendiliklerinden soyadı seçmeyenlerle anası babası belli olmayan çocuklara ad takmak ve bir adın kanunun istediği şekle uygun olup olmadığı hakkında karar vermek salahiyeti ana kütüğün bulunduğu yerin en büyük mülkiye memuruna aittir.*". Bu hükümlerle, belirlenen 2 yıllık süre içinde soyadı seçip bildirmeyenlere bir soyadı vermek üzere, ana kütüğün bulunduğu yerin en büyük mülkiye memuru yetkilendirilmiştir. Bu düzenlemelerle, ülkede yaşayan herkesin bir soyadı olması garanti altına alınmıştır. Soyadı Kanunu ile soyadı kullanımının zorunlu hale getirilmesiyle soyadı, kişinin kimliğinin ayrılmaz parçası haline gelmiştir⁴². Bu zorunluluğun bir nedeni de, kişinin kimliğinin tespitinde kamu yararı bulunmasıdır⁴³.

---

⁴² Moroğlu, Nazan: "Kadının Kimlik Sorunu "Kadının Soyadı" "; TBB Dergisi, 2012/99, s. 245-268, s. 246 (<http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2012-99-1159> Erişim Tarihi: 30.03.2015).

⁴³ Yılmaz, s. 131.

Soyadı Kanunu, öğretilerde, aynı aileye mensup bireyleri aynı soyadını almakla yükümlü tutmayarak ailelerin parçalanmasına yol açtığı ve bu yolla aile içindeki psikolojik bağları zayıflattığı ve dayanışmayı azalttığı gerekçesiyle eleştirilmiştir⁴⁴.

Soyadının oluşumunda ağırlıklı olarak; ailedeki atanın adının sonuna "-oğlu", "-gil" gibi eklerin eklenmesi, kişinin görünüşü veya karakterini ifade eden bir kelimenin soyadı olarak kullanılması, kişinin adının sonuna şehir veya bölge adı eklenmesi yahut kişinin mesleğinin soyadı olarak seçilmesi gibi yöntemler izlendiği görülmektedir⁴⁵. Bunların dışında; savaş ve askerlik anıları, tarihi bağlar, aile içi anlaşmazlıklar, zaman zaman nüfus memurlarının hataları gibi başkaca bazı faktörler de soyadlarının belirlenmesinde etkili olmuştur⁴⁶.

Soyadı ile ilgili dikkat çeken en önemli husus ise, soyadının alınmasında ve devam ettirilmesinde erkeğe bağlı kalınması, kadının bu konuda söz hakkının bulunmamasıdır⁴⁷. Gerçekten de soyadı uzun süre boyunca sadece erkekler için kimlik belirlemenin bir yolu olmuş, kadının soyadı genellikle babaya veya kocaya göre belirlenmiştir⁴⁸. Nitekim 1934 tarihli Soyadı Nizamnamesi'nin m. 6'da yer alan "*Soyadı ya yalnız olarak veyahut (oğlu) ile birlikte kullanılır.*" düzenlemesi de, bu ataerkil anlayışın mevzuatta kendine açıkça yer bulduğunun göstergelerinden biridir⁴⁹.

1.3. SOYADI ÜZERİNDEKİ HAK

Kişinin kim olduğunun belirlenmesi için ilk başvuru olan unsur olan ad ve soyadını kullanmak, kişi için mutlak bir hak olmakla birlikte, aynı zamanda bir zorunluluktur⁵⁰.

⁴⁴ Ataay, Temel Bilgiler, s. 192.

⁴⁵ Moroğlu, Nazan: Kadının Soyadı, İstanbul 1999, s. 20-21; Abik, s. 34-35.

⁴⁶ Gürsoy Naskali, Emine: Cumhuriyet Tarihi Soyadı Hikayeleri, İstanbul 2013, s.7.

⁴⁷ Moroğlu, Soyadı, s. 23; Abik, s. 37; Ünal Özkorkut, s. 23.

⁴⁸ Moroğlu, Nazan: "Medeni Yasa'ya Göre Kadının Soyadı ve Bir Öneri"; İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 79 Sayı: 2005/5, s. 1492-1510, s. 1493.

⁴⁹ Soyadı Nizamnamesi, 27.12.1934 tarihli ve 2891 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁵⁰ Moroğlu, Soyadı, s. 23; Abik, s. 37.

1.3.1. Ad Üzerindeki Kişilik Hakkı

Öz ad ve soyadıyla bir bütün olan ad⁵¹ üzerindeki hakkın niteliği hususunda çeşitli görüşler ortaya konulmuş olmakla birlikte⁵², günümüzde kabul edilen görüş bu hakkın kişilik hakkının bir parçası olduğudur⁵³. Anayasa Mahkemesi de 10.03.2011 tarihli ve 2009/85 E., 2011/49 K. sayılı kararında *"Bir kimsenin kimliğinin belirlenmesinde en önemli unsur olan soyadı, vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkıdır."* diyerek soyadı üzerindeki hakkın kişilik haklarına dahil olduğunu belirtmiştir⁵⁴.

1.3.1.1. Kişilik

Hukuki anlamda, haklara ve borçlara sahip olabilen varlıklara kişi denilmektedir⁵⁵. Hak ehliyeti⁵⁶ olarak adlandırılan bu yeteneğin yanında, kişilerin hak ve borç yaratabilme olarak tanımlanabilen fiil ehliyetleri de vardır. İşbu ehliyetlerin yanısıra, kişilerin "kişi" olmaları sebebiyle sahip oldukları ve hukuk düzeni tarafından korunan maddi ve manevi tüm varlıkları üzerindeki haklarının bütünü ise kişilik hakları olarak adlandırılmaktadır⁵⁷. Kişilik; gerçek kişilerde tam ve sağ doğumla, tüzel kişilerde ise usulüne uygun şekilde kurulmakla başlar ve hak süjesinin ortadan kalkmasıyla sona erer⁵⁸. Bu husus, Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 28'de *"Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ve ölümle sona erer. Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder."* denilerek belirtilmiştir.

Kişiliğin içeriğini; evli-bekar, ergin-küçük, erkek-kadın olma gibi kişisel durumlar; hayat, sağlık, vücut bütünlüğü gibi maddi varlıklar; özgürlükler, şeref ve haysiyet, itibar, ad, resim, özel hayatın gizliliği gibi manevi varlıklar ile mesleki ve ticari itibar ve sırlar

⁵¹ Öztan, Soyadı, s. 422

⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. Ataay, Temel Bilgiler, s. 198-200.

⁵³ Abik, s. 38; Moroğlu, Soyadı, s. 23; Dural / Ögüz, s. 156; Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 432; Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 106; Erdoğan, s. 706; Özen, s. 171; Ataay, Temel Bilgiler, s. 202; Özdemir, s. 583; Ünal Özkorkut, s. 24; Yılmaz, s. 131; Ergene, Deniz: "İnsan Hakları Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Kadının ve Çocuğun Soyadı Meselesi ve Medeni Kanun'da Değişiklik Önerisi"; MHB, Yıl: 31 Sayı: 2 (2011), s. 123-176, s.128.

⁵⁴ 10.03.2011 tarihli ve 2009/85 E., 2011/49 K. Sayılı Anayasa Mahkemesi kararı, 21.10.2011 tarihli ve 28091 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁵⁵ Güneş Peschke, Seldağ: Roma Hukukundan Günümüze Kişilik Haklarının Korunması (Iniuria), Ankara 2014, s. 19.

⁵⁶ Bkz. Özsunay, s. 21 vd.

⁵⁷ Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 339, Özsunay, s. 26.

⁵⁸ Özsunay, s. 11; Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 340.

gibi iktisadi varlıklar oluşturur⁵⁹. Bu değerlerin kazanılması için kişinin herhangi bir talebi gerekli değildir, kişilik hakları kişiliğin kazanılması anında doğrudan ve kanun yoluyla kişiye verilmiştir⁶⁰.

1.3.1.2. Kişilik Hakları

Hukuken korunması gereken bir varlık olarak kabul edilen kişi, dışarıdan gelebilecek tüm haksız saldırılara ve hatta kendi kişilik haklarını ihlal etmesi ihtimaline karşı koruma altına alınmıştır⁶¹. 1982 Anayasası⁶², 12. maddesinde "*Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.*" diyerek kişilik haklarını tanımış ve devam eden maddelerinde de bu hakla ilgili düzenlemelere yer vermiştir. Yine Anayasanın 17. Maddesi de "*Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" diyerek kişilik haklarını koruma altına almış bulunmaktadır.

Türk Medeni Kanunu da, 23-27 maddeleri arasında kişilik haklarını ve özel olarak da 26. ve 27. maddeleri ile ad üzerindeki hakkı koruma altına almıştır. Bu da ada verilen önemi göstermektedir⁶³. Nitekim kişinin kimliğini adının etrafında oluşturması sebebiyle, ad üzerindeki hak yalnızca hukuk alanında sonuç doğurmakla kalmaz, kişinin manevi dünyasını da etkiler⁶⁴.

Kişinin var olma, özgür olma, kendini geliştirme ve saygı görme konusundaki hakları, kişilik hakları olarak adlandırılmaktadır⁶⁵. Kişiliği oluşturan unsurların tamamı üzerinde mevcut olan bu haklar kişiye, kendisinin herkes tarafından hak süjesi olarak tanınmasını talep etme ve kişiliğine yönelik saldırılardan kaçınılmasını isteme yetkisini verir⁶⁶. Nitekim TMK m. 24 "*Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği*

⁵⁹ Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 340-341; Özsunay, s. 81-92.

⁶⁰ Güneş Peschke, Iniuria, s. 32; Öztan, Şahsın Hukuku, s. 111.

⁶¹ Akıntürk, s. 103-105; Öztan, Şahsın Hukuku, s. 108; Güneş Peschke, Iniuria, s. 31.

⁶² 1982 Anayasası, 09.11.1982 tarihli ve 17863 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

⁶³ Güneş Peschke, Iniuria, s. 80; Yılmaz, s. 132; Ergene, s. 128.

⁶⁴ Yüksel, Sera Reyhani: "Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVIII Sayı: 2 (2014), s. 175-200, s.183; Ergene, s. 129.

⁶⁵ Özsunay, s. 81, Moroğlu, Soyadı, s. 24.

⁶⁶ Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 341.

yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır." diyerek kişilik haklarını saldırılara karşı koruma altına almıştır.

Kanun koyucu kasıtlı olarak kişilik haklarının içeriğini belirlememiş, tek tek sayarak bir sınırlamaya tabi tutmamıştır⁶⁷. Bununla birlikte kişinin hayatı, vücut bütünlüğü, şeref ve haysiyeti, adı, resmi, sırları üzerindeki hakları; kişilik hakları kapsamına giren haklardan bazılarıdır. Yargıtay, çeşitli içtihatlarında somut olaylar özelinde nelerin kişilik hakkı ihlali sayılabileceğine ilişkin yorumlar yapmıştır⁶⁸.

Kişilik hakları mutlak ve kişiye sıkı sıkıya bağlı niteliktedir⁶⁹. Şahıs varlığı hakkı olan kişilik hakları; vazgeçilemez, devredilemez, feragat edilemez, para ile ölçülemez bir nitelik taşır⁷⁰. Kişilik hakları miras yoluyla da devredilemez; ancak istisnaen, kişi ölmeden

⁶⁷ Güneş Peschke, Iniuria, s. 63; Öztan, Şahsın Hukuku, s. 112.

⁶⁸ " ... T. Gazetesinin 02.04.2009 günlü nüshasında yayımlanan "İddianamede, ayrıca P..'in ikametinde fazla miktarda çocuk pornosu ile ilgili fotoğraf ve CD'lerin de ele geçirildiği yer alıyor" şeklinde sunulan haberde; davacının anılan iddianamede şüpheli sıfatının bulunmadığı, söz konusu CD'lerin davacının ikametgahında ele geçirilmiş olmadığı, haberde yazılan davacıya atfedilen fiillerin, iddianamede dava dışı şüpheli E.O.hakkındaki iddialar kısmında yer aldığı anlaşılmakla, haberin bu şekilde sunulmasının davacının kişilik haklarına saldırı oluşturacağı gerekçesini benimseyen yerel mahkeme direnme kararı yerindedir..." Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 18.02.2015 tarihli ve 2014/1351 E., 2015/824 K. Sayılı kararı (Karar metnine

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erdx7duVYO%2BT5NRs63a5R3nowibr9h5we06WHbB1uwS54WQmuekaJHiYgp25JOGjrrv6uh7welK5aBpqNcfPN2BA%3D%3D&aranan=ki%C5%9Filik%20haklar%C4%B1&dokumanTuru=YARGITAYKARARI> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 13.10.2015); " ... borçlunun doğmuş ve doğacak bütün borçlarının ipotekle güvence altına alınması mümkün değildir. Borçlunun ekonomik özgürlüğünün önemli ölçüde sınırlanıyor olması nedeniyle bu tür taahhütler, kişilik haklarına aykırılık nedeniyle geçerli kabul edilmemektedir..." Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 04.03.2015 tarihli ve 2013/1717 E., 2015/895 K. Sayılı kararı (Karar metnine

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erIw2F66Dk1qaDpdAbgrJo8kWwH8KMH8ZHc%2B7MP9RHul%2F0Y1Pww6wzMW%2FIvSX8uDDOXotCUyh3Hn779ZM1U4Gsaa%3D%3D&aranan=ki%C5%9Filik%20haklar%C4%B1&dokumanTuru=YARGITAYKARARI> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 13.10.2015); "... Yapılan soruşturma ve toplanan delillerden; mahkemece davalı-karşı davacı (koca)'ya kusur olarak yüklenen davranışların yanında, davalı-karşı davacı (koca)'nın son olayda eşine küfür ederek evden kovduğu ve şiddete yönelik davranışlar sergilediği anlaşılmaktadır. Gerçekleşen bu olaylar davacı-karşı davalı (kadın)'ın kişilik haklarına saldırı niteliğinde olup, manevi tazminatı gerektirir..." Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 25.12.2014 tarihli ve 2014/15579 E., 2014/26659 K. Sayılı kararı (Karar metnine <http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet?dokumanTurleriString=YARGITAYKARARI,&aranan=ki%C5%9Filik%20haklar%C4%B1&aramaG=sdsorRxP&baslangic=40&son=60&dokumanTuruAdi=YARGITAYKARARI&fromSonucSayfasindan=TRUE&sonucSayfasi=yeniTasarim/aramaSonuc.jsp&sirala=3&mevzuatAdi=null&mevzuatNo=null&mevzuatMadde=null> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 13.10.2015).

⁶⁹ Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 347.

⁷⁰ Akıntürk, s. 102; Dural / Ögüz, s. 97; Moroğlu, Soyadı, s. 25; Özdemir, s. 583; Ünal Özkorkut, s. 24.

önce kişilik hakkının korunmasına yönelik dava açmışsa, işbu davaya ilişkin parasal sonuçlar mirasçılara geçebilecektir⁷¹.

Kişinin adı üzerindeki hakkı da kişilik haklarının bir unsurudur⁷² ve dolayısıyla kişilik haklarının tüm özelliklerini taşır. Adı oluşturan öğelerden biri olan soyadı için de durum böyledir; yani soyadı üzerindeki hak vazgeçilemez, devredilemez, feragat edilemez, kişiye sıkı sıkıya bağlıdır, para ile ölçülemez, ihlal edilmesi halinde herkese karşı ileri sürülebilir, mutlak bir haktır⁷³. Soyadının kişilik haklarına dahil olmasının doğal bir sonucu olarak, soyadının korunmasında hukuken tanınan menfaat, soyadına müdahale edilen kişinin kişiliğidir⁷⁴.

Ad, yapılacak saldırılara karşı bir kişilik hakkı olarak korunmaktadır⁷⁵. TMK m. 26 uyarınca, adın kullanılmasında çekişme olması veya haksız olarak kullanılması halinde ad korunacaktır. Bu koruma; çekişme durumunda tespit davasıyla, haksız kullanma durumunda durdurma davasıyla, haksız kullanan kusurlu ise maddi tazminat ve somut olayın niteliğine göre manevi tazminat davaları ile sağlanır. Medeni Kanun m. 26'da açıkça öngörülmemiş olmakla birlikte, ada hukuka aykırı bir saldırıda bulunulacağı açık ve inandırıcı belirtileri olması halinde önleme davası açılabileceği de öğretide belirtilmiştir⁷⁶. Tazminat davaları dışında kalan tespit, durdurma ve önleme davalarının açılabilmesi için, karşı tarafın kusurlu olması aranmaz⁷⁷.

Kişinin adının ilgisi olmadığı halde olumsuz haberlerde kullanılması yahut ad açıkça belirtilmese de kişinin kimliğinin yazı içeriğinden anlaşılabilir olması durumunda, kişilik hakkının ihlal edildiğinden söz edilebilir⁷⁸. Bu konuda yargı önüne taşınmış uyuşmazlıklar da mevcuttur. Bir davada emniyet mensubu olan davacı, yayımlanan bir dergide görev yaptığı birim ve adıyla soyadının ilk harfleri yazılarak yapılan bir haber dolayısıyla kişilik haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Davaya bakan yerel mahkeme, matufiyet koşulunun gerçekleşmediği, haberde adı geçen kişinin

⁷¹ Güneş Peschke, Iniuria, s. 64.

⁷² Öztan, Soyadı, s. 429.

⁷³ Abik, s. 38-39; Ataay, Temel Bilgiler, s. 203-208; Moroğlu, Armağan, s. 281; Yılmaz, s. 132.

⁷⁴ Ergene, s. 125.

⁷⁵ Dural / Ögüz, s. 166; Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 433; Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 106; Güneş Peschke, Iniuria, s. 81.

⁷⁶ Özsunay, s. 119; Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 435-436; Dural / Ögüz, s. 167; Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 107; Özdemir, s. 586, 587; Akıntürk, s. 116; Öztan, Şahsın Hukuku, s. 150.

⁷⁷ Özdemir, s. 586.

⁷⁸ Güneş Peschke, Iniuria, s. 81.

davacı olduğunun hiç kimse tarafından anlaşılmayacağı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir. Davacının temyiz başvurusu üzerine dosyayı inceleyen Yargıtay, davacının görev yaptığı birimin ve adı ile soyadının baş harflerinin haberde yazıldığını belirtmiş, haber bir bütün olarak incelendiğinde matufiyet koşulunun gerçekleştiği sonucuna vararak yerel mahkeme kararını bozmuştur⁷⁹. Bir başka davada ise bir gazetede köşe yazarı olan davacı, başka bir gazetede köşe yazarı olan davalının bir yazısında, davacı tarafından daha önce yazılmış bulunan bir köşe yazısının başlığına ve değerlendirmelerine atıfta bulunarak açıkça kişilik haklarına saldırıda bulunduğunu ileri sürmüştür. Yerel mahkemece, dava konusu edilen köşe yazısında davacının adının geçmediği, normal düzeydeki bir okuyucunun yazıda kastedilen kişinin davacı olduğu sonucuna varamayacağı gerekçesi ile davanın reddine karar verilmiştir. Temyiz incelemesinde Yargıtay, ulusal düzeyde yayın yapan farklı gazetelerde köşe yazarı olan tarafların daha önce de birbirlerini hedef alan yazılar yazdıklarını ve hatta bazı internet tabanlı haber sitelerinde taraflar arasındaki polemğin haber konusu edildiğini tespit etmiştir. Davalının dava konusu yazısındaki ifadelerinden ve yazının bütününden davacının kast edildiğinin açıkça anlaşıldığını belirleyen Yargıtay, matufiyet koşulunun gerçekleştiği sonucuna varmış ve yerel mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir⁸⁰.

Günümüzde, dijital ortamda kişiler gerçek isimleri yerine kullanıcı adları veya farklı takma adlar kullanabilmektedirler. Bu takma adlar maskeler gibidirler; gerçek kimliği korurken yeni bir dijital kimlik yaratmaktadırlar⁸¹. Bu bağlamda, kişilerin dijital platformlarda kullandıkları takma adlar da kişilik hakkının bir parçası kabul edilmeli ve ad üzerindeki korumadan yararlanmalıdır.

TMK m. 187’de yer alan *“Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan*

⁷⁹ Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 09.11.2010 tarihli ve 2009/12209 E., 2010/11607 K. Sayılı kararı (Karar metnine <http://www.hukukturk.com/Default.aspx?pageid=5&EsasNo1=2009&EsasNo2=12209&Merci=4060> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 13.11.2015).

⁸⁰ Yargıtay 4. Hukuk Dairesinin 23.02.2012 tarihli ve 2011/174 E., 2012/2755 K. Sayılı kararı (Karar metnine <http://www.hukukturk.com/yarg%C4%B1tay-kararlar%C4%B1?EsasNo1=2011&EsasNo2=174&Merci=4060> adresinden erişilmiştir. Erişim tarihi: 13.11.2015).

⁸¹ Peschke, Lutz: “ “The Web Never Forgets!”: Aspects of the Right to be Forgotten”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XIX Sayı: 1 (2015), s. 151-160, s. 157-158; Güneş Peschke, Seldağ / Peschke, Lutz: “Protection of the Mediatized Privacy in the Social Media: Aspects of the Legal Situation in Turkey and Germany”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII Sayı: 1-2 (2013), s. 857-884, s. 862.

kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.” düzenlemesine göre evlilikte mutlaka değişen kadının soyadı, boşanmada ise kocanın iznine tabi tutulmuştur. Nitekim TMK m. 173’te “Boşanma hâlinde kadın, evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korur; ancak, evlenmeden önceki soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hâkimden bekârlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir. Kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, istemi üzerine hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verir. Koca, koşulların değişmesi hâlinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir.” düzenlemesi yer almaktadır.

1.3.2. Soyadının Haklı Nedenle Değiştirilmesi

Roma Hukukunda ve Fransız İhtilali sonrası kısa bir süre için Fransız Hukukunda, kişilere serbestçe ad değiştirme yetkisi tanınmışsa da, bu yöntemin sakıncaları nedeniyle adın değişmezliği ilkesi doğmuştur ve günümüzde kişilere ad değişikliği hususunda büyük serbesti tanıyan kimi hukuk sistemleri dışındaki modern hukuk sistemlerinde; esas olarak ad değiştirilemez, ancak belli nedenlerin varlığında belli usuller izlenerek ad değişikliğine izin verilmesi söz konusu olmaktadır⁸².

Hukukumuzda bakıldığında, TMK m. 27 uyarınca, adın değiştirilmesi ancak haklı nedenlere dayanarak talep edilebilir. Bu düzenlemeden de açıkça anlaşılacağı gibi, kanun kural olarak adın değişmezliği ilkesini benimsemiş, bazı haklı nedenlerin varlığı halinde ise istisnai olarak hakim kararı ile adın değişmesine izin vermiştir⁸³. Çünkü toplumdaki bireyleri birbirinden ayırmaya yarayan adın değişmemesinde toplumsal yarar bulunmaktadır⁸⁴. Adın değişmesindeki bireysel yararın, adın değişmeden kalmasındaki toplumsal yarardan üstün olduğu durumlarda ancak ad değişikliğine gidilebilir⁸⁵.

Bir adın bir veya birkaç harfinin kaldırılması ya da başka bir harfle değiştirilmesi, ada bazı eklemeler yapılması, adı oluşturan kelimedeki yapılacak imla düzeltmeleri veya bu kelimenin başka bir dile tercümesi ad değişikliği olarak kabul edilmelidir ancak; sicile

⁸² Ataay, Aytekin: "Medeni Hukukda İsmi Değiştirilmesi"; İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 29 Sayı 11 (Kasım 1955), s. 497-517, s. 497.

⁸³ Özsunay, s. 110, Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 102; Dural / Ögüz, s. 168; Abik, s. 41; Moroğlu, Soyadı, s. 26; Erdoğan, s. 708; Öztan, s. 151.

⁸⁴ Akıntürk, s. 114; Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 101; Abik, s. 41; Ergene, s. 126.

⁸⁵ Özen, s. 184.

yanlış geçirilmiş olan bir adın hakim kararı ile düzeltilmesi ad değişikliği sayılmaz⁸⁶. Bu durumda TMK m. 39 gereği nüfus kaydının düzeltilmesi yoluna gidilebilir. Bunun yapılabilmesi için de mahkeme kararı gereklidir. Nitekim TMK m. 39'a göre, "*Mahkeme kararı olmadıkça, kişisel durum sicilinin hiçbir kaydında düzeltme yapılamaz.*"

Adın gülünç, çirkin veya iğrenç anlamlar taşıdığı durumlarda, aile ilişkilerinden doğabilecek kimi nedenlerin varlığında, ticari faaliyetlerle ilgili kimi durumlarda, bir devlet uyruğundan başka bir devlet uyruğuna geçme, din değiştirme gibi özel durumların varlığında, ad değişikliği için haklı nedenin var olduğu kabul edilmektedir⁸⁷. Nitekim TMK m. 27 uyarınca "*Adın değiştirilmesi, ancak haklı sebeplere dayanılarak hâkimden istenebilir.*". Kanaatimizce, cinsiyet değişikliği de bu türden bir haklı neden teşkil edecektir. Yargıtay, kişinin toplumda tanınıp bilindiği adının nüfus kayıtlarından farklı olması halinde de ad değişikliği konusunda haklı neden bulunduğunu kabul etmektedir⁸⁸. Yine, eğer bir kişi davranışları sonucunda toplumda olumsuz anlamda bir tanınırlığa sahipse, soyadını bu kişiden soybağı dolayısıyla kazananlar açısından soyadının değiştirilmesinde haklı neden bulunmaktadır⁸⁹.

Ad üzerindeki hak kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan, adın değiştirilmesine yönelik talep doğrudan adının değiştirilmesini isteyen kişi tarafından yapılmalıdır⁹⁰. Ad değişikliğine ilişkin mahkeme kararı, kişinin sadece adını değiştirir, bundan başka kişinin medeni, siyasi ve bunun gibi durumları üzerinde herhangi bir etkisi bulunmamaktadır⁹¹. Bu husus, TMK m. 27 hükmünde de "*Ad değişmekle kişisel durum değişmez.*" denilerek açıkça belirtilmiştir. Burada belirtmek gerekir ki, Nüfus Hizmetleri Kanunu⁹² m. 36'ya göre "... Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir...". Yani haklı nedenle adını değiştiren kişi, yeni aldığı adın tekrar haklı nedenle değiştirilmesi talebinde bulunamayacaktır.

⁸⁶ Ataay, Değiştirilme, s. 498.

⁸⁷ Özsunay, s. 111-113; Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 102-104; Dural / Ögüz, s. 168-169; Abik s. 41-42; Moroğlu, Soyadı, s. 28; Ataay, Değiştirilme, s. 502.

⁸⁸ "... Yargıtay uygulamalarında yasalara aykırı olmamak kaydıyla kişinin tanınıp bilindiği adını resmen taşıması da haklı neden olarak kabul edilmiş olup..." Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 26.06.2012 tarihli ve 2012/6324 E., 2012/8146 K. Sayılı kararı (Karar metnine <http://www.hukukturk.com/yarg%C4%B1tay-maddeye-g%C3%B6re-arama?MevzuatId=232122&MaddeNo=27> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 15.10.2015).

⁸⁹ Özen, s. 183; Öztan, Şahsın Hukuku, s. 152.

⁹⁰ Özsunay, s. 114; Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 105; Dural / Ögüz, s. 170; Abik s. 42; Moroğlu, Soyadı, s. 29; Ataay, Değiştirilme, s. 506.

⁹¹ Ataay, Değiştirilme, s. 513.

⁹² 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu, 29.04.2006 tarihli ve 26153 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

TMK m. 187'de yer alan “Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir.” düzenlemesi açıkça, evli kadının kocasının soyadını taşımak zorunda olduğunu belirtmektedir. Bu zorunluluk da, evli kadının öz adını değiştirebileceği halde soyadını değiştiremeyeceği sonucunu doğurmaktadır⁹³. Yine burada belirtmek gerekir ki, Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 36/1-c'deki “Ad değişikliği halinde, nüfus müdürlüğü bu kişinin çocuklarının baba veya ana adına ilişkin kaydı, soyadı değişikliğinde ise eş ve ergin olmayan çocukların soyadını da düzeltir.” hükmü uyarınca; kocanın soyadını değiştirmesi halinde, karısının ve ergin olmayan çocuklarının soyadı da kendiliğinden değişir.

Haklı bir nedenin varlığı halinde hiçbir sınırlamaya tabii olmadan öz adını değiştirebilen evli kadın, soyadı TMK tarafından kocasının soyadı olarak belirlenmiş olduğundan, bu konudaki iradesi önem taşımaksızın onu kullanmak zorundadır⁹⁴.

Kocanın soyadının, değişiklik için haklı neden oluşturan bir soyadı olması halinde dahi, kanunda evli kadının değişiklik davasını açabilmesi öngörülmemiştir. Öğretide, böylesi bir durumda kadının TMK m. 2'de düzenlenen dürüstlük kuralı uyarınca dava açarak kocasından bağımsız olarak, kendi soyadını değiştirebilmesi gerektiği savunulmuştur⁹⁵.

Katıldığımız diğer görüşe göre ise, yapılacak kanuni bir düzenleme ile bu konuya bir açıklık getirilerek, haklı nedenin varlığı halinde evli kadına soyadını değiştirme hakkının kanunen tanınması gerekmektedir⁹⁶.

1.4. ADIN KAZANILMASI

Öz adın ve soyadının kazanılması kişilerin buldukları statülere göre değişiklik gösterdiğinden⁹⁷, birbirinden ayrı incelenmesi gerekmektedir. Çalışmamızın konusunu

⁹³ Erdoğan, s. 706; Moroğlu, Soyadı, s. 30; Abik, s. 44; Ataay, Değiştirilme, s. 509.

⁹⁴ Erdoğan, s. 709-710; Abik, s. 45.

⁹⁵ Erdoğan, s. 711-712.

⁹⁶ Moroğlu, Soyadı, s. 30 (48 numaralı dipnot); Abik, s. 46.

⁹⁷ Ataay, Aytakin: "Medeni Hukukda İsmi İktisabı"; İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 29 Sayı 7 (Temmuz 1955), s. 297-324, s. 297; Özdemir, s. 570.

soyadı oluşturduğu için, burada öz adın kazanılmasına kısaca değinildikten sonra, soyadının kazanılması incelenecektir.

1.4.1. Öz Adın Kazanılması

TMK m. 339’da yer alan “*Çocuğun adını ana ve babası koyar.*” hükmü uyarınca, çocuğa isim, velayet hakkı kapsamında ana ve baba tarafından verilir. Bu ad, Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 15’e göre bildirilir ve kütüğe kaydedilir. Belirtmek gerekir ki, öz adın kütüğe kaydedilmesi, kurucu bir unsur değildir. Kişi, TMK m. 27 uyarınca haklı nedenle adını değiştirmedeği müddetçe, ömür boyu ana ve babası tarafından kendisine verilmiş olan öz adı kullanmak durumundadır⁹⁸.

Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 19 uyarınca, ana babası belli olmayan bulunmuş çocuklar ile onsekiz yaşını doldurmuş zihinsel engelli bulunmuş kişilere, nüfus müdürlüğünce isim verilecektir.

Kişiye birden fazla öz ad verilmesinin önünde herhangi bir engel yoktur. Öz adın kaç tane olacağına ve bu adlardan hangisinin kullanılacağına, çocuğun ailesi karar verecektir⁹⁹. Güney Amerika ülkelerinde çok uzun isimlere rastlanmakla birlikte, ülkemizde 2’den fazla öz ad pek kullanılmamaktadır.

1.4.2. Soyadının Kazanılması

1.4.2.1. Seçme Yolu İle

Her ne kadar 1926 tarihli Türk Kanunu Medenisinde soyadına ilişkin düzenlemeler bulunmakta idiyse de, soyadı kullanmayı zorunlu kılan bir yasal düzenleme mevcut değildi. 1934 tarihli Soyadı Kanununun 1. maddesinde yer alan “*Her Türk öz adından başka soyadını da taşımaya mecburdur.*” düzenlemesi ile ülkemizde soyadı kullanmak zorunlu hale gelmiş, kişilere 2 yıl içinde bir soyadı seçip bildirme yükümlülüğü getirilmiştir.

---

⁹⁸ Özdemir, s. 577.

⁹⁹ Ataay, Temel Bilgiler, s. 187; Özdemir, s. 566, 581.

Soyadı Kanunu m. 3 uyarınca seçilecek olan bu soyadı rütbe, memuriyet, aşiret belirtebilir. Yabancı ırk ve millet isimleri soyadı olarak kullanılamayacağı gibi, genel ahlaka aykırı, iğrenç veya gülünç kelimeler de soyadı olarak belirlenemez.

1936 yılında bu sürenin bitmesinin ardından, istisnai ve ülkemize özgü bir durum olan seçme yolu ile soyadı kazanılması dönemi sona ermiş, Medeni Kanun ve Nüfus Hizmetleri Kanunu, Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik gibi diğer ilgili mevzuatta yer alan genel hükümler uygulanmaya başlanmıştır¹⁰⁰.

1.4.2.2. Doğum İle

1.4.2.2.1. Çocuk Evlilik Birliği İçinde Doğmuşsa

TMK m. 321 uyarınca çocuk, ana ve babanın evli olması halinde ailenin soyadını taşır. TMK m. 285 ve devamı maddelerinde yer alan soybağına dair hükümlerin yorumuyla ortaya çıkan sonuca göre; çocuk anne ve baba evli iken doğmuş, ana rahmine düşmüş yahut anne ve baba çocuğun doğumundan sonra evlenmiş ise bu hüküm uygulanacaktır, önemli olan baba ve çocuk arasında soybağının kurulmasıdır¹⁰¹. TMK m. 187'de kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağı öngörüldüğünden, aile soyadı kocanın soyadı olmaktadır. Dolayısıyla çocuk, babanın soyadını almaktadır¹⁰². Bu durum, kadının kocasının soyadının önünde önceki soyadını da kullanıyor olması durumunda da değişmemektedir¹⁰³.

Çocuğun ailenin soyadını taşıyacağına dair kural emredici nitelik taşıdığından, bu kuralın aksinin kararlaştırılması ve evlilik birliğinin devamı süresince çocuğa başkaca bir

¹⁰⁰ Abik, s. 55; Moroğlu, Soyadı, s. 37; Özdemir, s. 573.

¹⁰¹ Genç Arıdemir, s. 733, Özen, s. 174; Akkayan Yıldırım, Ayça: "Evlilik Dışı Çocuğun Soyadı ve 02.07.2009 Tarih 2005/114 E.2009/105 K. Sayılı Anayasa Mahkemesi Kararının Bu Bağlamda Değerlendirilmesi"; Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I, İstanbul 2010, s. 69-89, s.70.

¹⁰² Abik, s. 55; Dural / Ögüz, s. 160; Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 96; Akipek / Akıntürk / Ateş Karaman, s. 425; Ayan, Serkan: "Anayasa Mahkemesi Kararları ve Çocuklar ile Kadının Soyadına İlişkin Değişiklik Tasarısı Taslağı Işığında Soyadının İlk Kez Edinilmesi, Kendiliğinden Değişmesi ve Değiştirilmesi"; Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XVI, Yıl 2012, Sayı 4, s. 19-90, s. 23; Özdemir, s. 571; Akkayan Yıldırım, s. 70; Yılmaz, s. 133; Ergene, s. 139. Anayasa Mahkemesi de 07.10.2009 tarihli ve 27369 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan, 02.07.2009 tarihli ve 2005/114 E., 2009/105 K. Sayılı kararında "... evlilik içinde doğan çocuğun ailenin (diğer bir ifadeyle babanın) soyadını taşıyacağı..." ifadesini kullanarak bu hususu vurgulamıştır.

¹⁰³ Genç Arıdemir, s. 734, Özen, s. 175; Yılmaz, s. 133.

soyadının, örneğin annenin soyadının verilebilmesi mümkün değildir¹⁰⁴. Evlilik birliği içinde doğmuş ve aile adını almış çocuğun soyadının, evlilik birliğinin herhangi bir nedenle sona ermesi halinde bu değişiklikten etkilenmeyerek, aynen devam edeceği öğretide dile getirilmiştir¹⁰⁵.

Soyadı Kanununun 4. maddesinin 2. fıkrasının "*Evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuk anasına tevdi edilmiş olsa bile babasının seçtiği veya seçeceği adı alır.*" şeklindeki birinci cümlesi, Anayasa Mahkemesinin 08.12.2011 tarihli ve 2010/119 E., 2011/165 K. sayılı kararı ile, " (...) *Erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını seçme hakkının kadına tanınmaması, velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete göre ayırım yapılması sonucunu doğurur (...)*" denilerek ve Anayasanın 10. ve 41. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle oybirliğiyle iptal edilmiştir¹⁰⁶. Bu iptal kararının sonrasında, boşanmanın ardından ortak çocuğun velayeti kendisine bırakılan annenin, çocuğa kendi soyadını verme talebiyle açtığı davalarla sıkça karşılaşmaktadır. İlk derece mahkemeleri tarafından bu talepler kabul edilse dahi, temyiz incelemesi sırasında Yargıtay'ın "*(...) Eşitlik ilkesi, Anayasa Mahkemesinin kararında da değinildiği gibi aynı konumda bulunan kadın ve erkeğin yasalar önünde eşit haklara sahip olmasını gerektirir. Durumdan vazife çıkartarak ya da geçici elde edilmiş bazı hak ve imkanlardan yararlanarak kadın veya erkeğin kendi lehine bir üstünlük yarışına girmesine yasalar milli ve evrensel hukuk düzeni izin vermez. (...) Yargı mercileri bu durumu gözeterek anne ile babanın ya da ailelerin çocuk üzerinden inatlaşarak onun yararlarını hiçe sayıp, hukuken oluşmuş statüleri gerçek dışı ve yapay sebeplerle değiştirmeye çalışmalarına izin vermemeleri, söz konusu istemlerine alet olmamaları gerekir...*" gerekçesiyle, sadece boşanmanın ve velayet hakkının, anneye çocuğun soyadını değiştirmek için dava açma hakkını vermeyeceğini belirterek, ilk derece mahkemesi kararlarının bozulmasına karar verdiği görülmektedir¹⁰⁷.

¹⁰⁴ Genç Arıdemir, s. 738; Özdemir, s. 571; Yılmaz, s. 133; Ergene, s. 139.

¹⁰⁵ Özen, s. 185-187; Özdemir, s. 572.

¹⁰⁶ Anayasa Mahkemesinin 08.12.2011 tarihli ve 2010/119 E., 2011/165 K. Sayılı kararı, 14.02.2012 tarihli ve 28204 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁰⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15.03.2015 tarihli ve 2013/18-1755 E., 2015/1039 K. Sayılı kararı (Karar metnine <http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=45&t=26702> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 15.10.2015); Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 18.06.2013 tarihli ve 2013/9343 E., 2013/10704 K. Sayılı kararı (Karar metnine <http://www.hukukturk.com/Goster.aspx?v=BYS2FVRNS7AYZFBUXRKCK53N7BCJ99JXYQ5FMJR8VEHYERMM25ZG44VKXAD53HLR6PU6KM5E39B35> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 15.10.2015).

Ancak çok yakın bir tarihte Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru üzerine incelediği bir dosyada, boşanmış ve ortak çocuğun velayeti kendisine bırakılmış olan kadının çocuğa kendi soyadını verebileceğine karar vermiş bulunmaktadır. 25.06.2015 tarihli Hayriye Özdemir kararına¹⁰⁸ konu uyuşmazlıkta; 2003 yılında boşanan başvuru, 2012 yılında boşanma sırasında velayeti kendisine bırakılan ortak çocuğun soyadının, boşandığı eşinin soyadı yerine kendi soyadı olan Özdemir olarak değiştirmesi talebiyle Diyarbakır 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde dava açmıştır. Temyiz incelemesi sonucunda Yargıtay 18. Hukuk Dairesi bozma kararı vermiş, yerel mahkeme bu bozma ilamına uyarak davayı reddetmiştir. Bu karar da temyiz edilmiş, Yargıtay 18. Hukuk Dairesince onanan karar için yapılan karar düzeltme başvurusunun da reddedilmesi üzerine dosya bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne gelmiştir.

Başvuru, velayeti kendisinde olan müşterek çocuğun bütün resmi işlemleriyle kendisinin ilgilendiğini, soyadlarının farklı olması nedeniyle sürekli nüfus aile kayıt tablosu ve boşanma ilamı ibraz etmek zorunda kaldığını, benzer durumlar nedeniyle kendisinin ve çocuğun mağdur olduğunu, kararın eşitlik ilkesine aykırı olduğunu belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi, başvuruyu incelerken Anayasanın 10., 20. ve 36. maddelerine göre değerlendirme yapmaya karar vermiştir. Anayasanın 10. maddesi, *“Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürlüler, harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.”* diyerek eşitlik ilkesini düzenlemiştir.

Anayasanın 20. maddesi ise şu şekildedir: *“Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması*

---

¹⁰⁸ Başvuru No: 2013/3434.

sebeplerinden biri veya birkaçına bağılı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağılı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar. Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.”

Anayasa Mahkemesi, aile hayatına saygı hakkının ihlali bakımından yaptığı ön incelemede, bu iddianın kabul edilebilir olduğunu belirmiş ve esas incelemeye geçmiştir. Mahkeme esas incelemesinde velayetin, reşit olmayan çocukların bakım ve gözetimi için anne ve babaya verilen hak ve yükümlülüklerden oluştuğunu ifade etmiştir.

Soyadının bireyin yaşamıyla özdeşleştiğini ve kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olduğunu, birey olarak kimliğin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri olmasının yanında vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı surette bağılı bir kişilik hakkı olduğunu vurgulayan Anayasa Mahkemesi, bu anlamda soyadının da kişinin manevi varlığı kapsamında olduğunu ve Anayasanın 17. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Somut başvuruda başvurucunun talebinin velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımı ile ilgili olduğunu ve bu sebeple Anayasanın 20. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini söyleyen Mahkeme, çocuğun soyadını belirleme hakkının velayet hakkı kapsamında olduğunu ve aile bağlarının sürdürülmesi konusundaki işlevi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının güvence kapsamında yer aldığını ifade etmiştir.

Mahkeme, evlilik birliği içinde doğan çocuğun kendiliğinden evlilik ilişkisinin bir parçası sayıldığını ve bu çerçevede çocuğun doğumundan itibaren ebeveynlerle çocuk arasında aile hayatı anlamına gelen bir bağ kurulduğunu, bu nedenle boşanma davası

sonucunda velayet hakkı kendisine verilmiş olan başvurucu ile çocuğu arasındaki söz konusu ilişkinin aile yaşamının kurulması için yeterli olduğunu belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi, velayet hakkı ve bu bağlamdaki yetkilerin kullanımı da dahil olmak üzere cinsiyetler arası eşitlik ve cinsiyete dayalı ayrımcılıkla ilgili hususlar, insan hakları ile ilgili birçok uluslararası hukuk belgesinde de yer aldığını ifade etmiştir. Bunun ardından Mahkeme, başvurucunun, velayeti kendisine bırakılan çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebinin reddine ilişkin yargı kararının, başvurucunun aile hayatına saygı hakkına bir müdahale oluşturduğunu tespit etmiştir.

Temel bir hak olan bu hakka müdahalenin belirli koşullarda ve ancak kanunla yapılmasının mümkün olduğunu, ancak somut olay bağlamında; Soyadı Kanununun 4. maddesinin daha önce Anayasa Mahkemesi kararıyla iptal edilmiş olması neticesinde boşanma sonrası velayeti anneye verilen çocuğun soyadının ne olacağı konusunda açık bir düzenlemenin bulunmadığını ifade eden Anayasa Mahkemesi, müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığını belirtmiştir. Mahkeme bu nedenle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine, bu ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için de yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesine oybirliğiyle karar vermiştir.

Anayasa Mahkemesinin bu kararı, konu için nihai bir çözüm oluşturulamakta, yalnızca uyuşmazlık konusu sorun için çözüm teşkil etmektedir. Benzer durumlar için yine dava yolunun takip edilmesi gerekmektedir. Bunun önüne geçilebilmesi ve sorunun kesin olarak çözüme kavuşturulabilmesi için yasal düzenleme yapılması zorunluluğu devam etmekle birlikte, Anayasa Mahkemesinin hukuk sistemimizi kadın erkek eşitliğini sağlamaya bir adım daha yaklaştıran bu kararının oldukça olumlu bir gelişme olduğu söylenebilir.

1.4.2.2.2. Çocuk Evlilik Birliği Dışında Doğmuşsa

TMK m. 321 hükmü, “Çocuk, ana ve baba (...) evli değilse ananın soyadını taşır.” hükmünü içermekteydi. Bu hüküm, Anayasa Mahkemesinin 02.07.2009 tarihli ve

2005/114 E., 2009/105 K. sayılı kararı ile iptal edilmiştir¹⁰⁹. İptal kararı öncesinde bu hükmün yer aldığı TMK m. 321'in gerekçesinde "... *Baba ile çocuk arasında tanıma ve babalık hükmü ile soybağı kurulduğu halde dahi çocuk ananın soyadını alacaktır...*" ifadesi yer almaktaydı¹¹⁰. Ancak bu hüküm, 2006 yılında yürürlüğe giren 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanununun 28/4 maddesinde yer alan "*Tanınan çocuklar babalarının hanesine baba adı ve soyadı ile analarının kimlik ve kayıtlı olduğu yer bilgileri belirtilmek suretiyle tescil edilir.*" düzenlemesi ile örtülü olarak yürürlükten kaldırılmıştır¹¹¹. Yürürlükteki hukuki durum böyleyken, Anayasa Mahkemesince, anılan TMK hükmünün tanıma işleminin varlığına veya babalık hükmü verilmiş olmasına rağmen çocuğun babasının soyadını alabilmesini engellediği, bu yolla evlilik içinde ve evlilik dışında doğmuş çocuklar arasında bir eşitsizliğe yol açtığı gerekçesiyle iptaline karar verilmiş olması, öğretilde eleştirilmiştir¹¹². Yine, Anayasa Mahkemesi kararında yer alan "... *çocuk evlilik dışı dünyaya gelse bile, (...) babasının nüfusuna yazılmak, bunun getireceği haklardan yararlanmak, (...) gibi kişiliğine bağlı temel haklara sahiptir.*" ifadesiyle, babasının soyadını alamayan evlilik dışı çocuğun daha düşük bir sosyal koruma seviyesine tabi tutulacağı sonucuna ulaşılması da bir eleştiri noktası oluşturmuştur¹¹³. Gerçekten de, babayla soybağı kurulmuş olsa dahi, anne velayeti altında anneye birlikte yaşayan evlilik dışı çocuk için, anneye farklı soyadı taşımak menfaatine olmayabilir, hatta sakıncalı sonuçlar doğurabilir¹¹⁴.

Mevcut hukuki duruma göre, Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 28/4'te yer alan "*Tanınan çocuklar babalarının hanesine baba adı ve soyadı ile analarının kimlik ve kayıtlı olduğu yer bilgileri belirtilmek suretiyle tescil edilir.*" düzenlemesi uyarınca, evlilik dışı çocuk tanıma durumunda doğrudan babasının soyadını alacaktır.

TMK m. 282 uyarınca "*Çocuk ile baba arasında soybağı, ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur. Soybağı ayrıca evlât edinme yoluyla da kurulur.*". Babasıyla arasında soybağı kurulmamış olan çocuk ise, soyadını alabileceği hukuken

¹⁰⁹ 02.07.2009 tarihli ve 2005/114 E., 2009/105 K. Sayılı karar, 07.10.2009 tarihli ve 27369 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹¹⁰ Madde gerekçesine https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_2.pdf adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 04.10.2015).

¹¹¹ Ayan, s. 28.

¹¹² Ayan, s. 28; Akkayan Yıldırım, s. 83.

¹¹³ Ayan, s. 29.

¹¹⁴ Ayan, s. 29; Akkayan Yıldırım, s. 84. Nitekim Anayasa Mahkemesi kararına muhalif kalan üyelerin karşı oy yazılarında da bu husus üzerinde durulduğu görülmektedir.

tanınan başkaca bir kişi olmadığından, mantıksal bir zorunluluk olarak annesinin soyadını alacaktır¹¹⁵. Buna ilişkin düzenleme ise Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik¹¹⁶ m. 23/1'de, “*Evlilik dışında veya evliliğin sona ermesinden itibaren üçyüz günden sonra doğan veya baba tarafından mahkeme kararı ile soybağı reddedilen çocuk; anasının bekârlık hanesine, anasının soyadı ve onun bildireceği baba adı ile tescil edilir.*” şeklinde yer almaktadır.

Ana – babanın çocuğun doğumu sırasında evli olmaması halinde, sonradan babayla soybağı ilişkisi kurulmamış, bu nedenle de ananın soyadını taşımakta olan çocuk; ana ve babanın sonradan evlenmesi halinde babanın soyadını taşımaya başlayacak, yani soyadında değişiklik meydana gelecektir. Burada artık çocuğun büyük ya da küçük olması önem arz etmez. Kişi bu yeni soyadını taşımak istemiyorsa başvurabileceği tek yol, haklı nedenin varlığı halinde TMK m. 27 kapsamında soyadının haklı nedenle değiştirilmesi olabilir¹¹⁷.

1.4.2.3. Evlenme İle

Bu yolla soyadının kazanılması, hukukumuzda sadece kadına özgü bir durumdur¹¹⁸. TMK m. 187 uyarınca evlenen kadın kocasının soyadını alır, yazılı olarak başvurması halinde kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Eğer kadın evlilik öncesinde iki soyadı taşıyorsa, bu haktan yalnızca bir soyadı için yararlanabilecektir. Kadının bu hükme dayanarak taşıyacağı çift soyadı, her ne kadar aile isimlerinden oluşmuş olsa da, bu haliyle sonraki kuşaklara da aktarılamayacaktır¹¹⁹.

Boşanma halinde ise TMK m. 173 uyarınca kadın, evlenmeden önceki soyadını yeniden alacaktır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hakimden bekarlık soyadının kendisine verilmesini; eğer boşandığı kocasının soyadını taşımakta bir menfaati varsa ve bu durum kocaya zarar vermeyecekse, kocasının soyadını taşımaya devam etmesine karar verilmesini talep edebilir. Kadının boşandığı kocasının soyadını taşımakta bir menfaati bulunduğu ve bunun kocaya zarar vermeyeceğinin ispatı halinde hakim kadının

---

¹¹⁵ Ayan, s. 30, Özen, s. 180.

¹¹⁶ 29.09.2006 tarihli ve 11081 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılan Yönetmelik, 23.11.2006 tarihli ve 26355 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹¹⁷ Özen, s. 183.

¹¹⁸ Abik, s. 56; Moroğlu, Soyadı, s. 39; Yılmaz, s. 138.

¹¹⁹ Özen, s. 173, Aydın, Gülşah Sinem: "Türk Medeni Kanunu m. 187"; Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, İstanbul 2013, s. 246-275, s. 247.

boşandığı kocasının soyadını kullanmasına izin verir. Koşulların değişmesi halinde, eski koca bu iznin kaldırılmasını talep edebilecektir. Bu düzenlemeler, kadının onurunu rencide edici bir durumu yansıtmakta; kadının soyadının her medeni hal değişiminde değiştiğini, boşanma sonrasında eski kocanın soyadını taşımaya devam etse dahi her an bu soyadını kullanmaktan men edilebileceği tehdidiyle yaşamını sürdüreceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Pek çok ülkede soyadının evlenme yolu ile kazanılması hem kadın hem de erkek için söz konusu olabilmekte, erkek kadının soyadını aile soyadı olarak alabilmektedir. Ancak bu imkan, ülkemizde mevcut değildir¹²⁰.

1.4.2.4. Evlat Edinme İle

Evlat edinme işlemi neticesinde, evlatlık küçük ise TMK m. 314 gereği evlat edinenin soyadını alacaktır. Eğer evlatlık ergin ise, evlat edinenin soyadını almak evlatlığının isteğine bırakılmıştır. Ancak ergin olan evlatlık bu seçimi evlat edinme sırasında yapmalıdır. Eğer ergin evlatlık, evlat edinme sırasında evlat edinenin soyadını almak istediğini bildirmezse, asıl ailesinin soyadını taşımaya devam edecektir. Bu anda tercih hakkını kendi soyadını taşıma yönünde yapan ergin evlatlığın, sonradan evlat edinenin soyadını taşımak istese dahi böyle bir hakkı olmayacaktır¹²¹. Evlat edinme sonucu soyadının değişmesi, kanundan dolayıdır, kişinin bir müdahalesi söz konusu değildir¹²².

Evlat edinilen küçüğün, doğumla kazandığı soyadını kullanabilmesi için TMK m. 27 çerçevesinde soyadının haklı nedenle değiştirilmesi davası açılmalıdır¹²³.

Burada evli bir kişinin evlat edinilmesi durumu önem arz etmektedir. Eğer evli bir kadın evlat edinilirse, TMK m. 187 gereğince kocasının soyadını taşımaya devam edecektir. Bu durumda evlat edinenin soyadı, evlat edinilen evli kadının soybağı ile kazandığı ve olası bir boşanma durumunda döneceği asıl aile adının yerini alacaktır¹²⁴. Ancak eğer evlat edinilen evli bir erkekse, evlat edinenin soyadını almayı tercih etmesi

¹²⁰ Abik, s. 59; Moroğlu, Soyadı, s. 40.

¹²¹ Yılmaz, s. 137.

¹²² Özdemir, s. 575.

¹²³ Özen, s. 181.

¹²⁴ Ataay, İktisap, s. 312.

durumunda bu soyadı değişikliği eşine de yansıyacak, kadının soyadı bu kez de kocasının evlat edinilme işlemine bağlı olarak değişmiş olacaktır¹²⁵.

1.4.2.5. İdari Karar İle

Soyadı Kanununun 1934 tarihinde yürürlüğe girmesiyle birlikte, bu Kanunun 8. maddesi uyarınca kişilere tanınmış olan 2 yıllık süre içinde soyadı seçmeyenlere soyadı verme yetkisi, ana kütüğün bulunduğu yerin en büyük mülkiye memuruna tanınmıştır. Bu hükümden anlaşılmaktadır ki, belirlenen sürede soyadı seçmemiş olanlara idari karar ile soyadı verilmiştir. Bu şekilde, Soyadı Kanununun zorunlu kıldığı üzere, herkesin bir soyadı taşıması sağlanmıştır¹²⁶.

Yine, Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 19'da yer alan *“Yaşının küçüklüğü nedeniyle kendisini ifade edemeyen bulunmuş çocukların nüfus kütüklerine kaydedilmesi, kolluk görevlileri veya ilgili kurumların bu durumu belirten tutanaklarına veya ilgililerin beyanlarına dayanılarak buldukları yerin nüfus müdürlüğüne yapılır. Zihinsel özürlü olup da bulunmuş onsekiz yaşından büyük kişileri, mahkemece tayin edilecek olan kayyımları bildirmekle yükümlüdür. Bildirimin tam teşekküllü devlet hastahanesinden alınacak sağlık kurulu raporu ile nüfus müdürlüğüne yapılması zorunludur. Bu kişiler hakkında düzenlenen tutanaklarda doğum tarihi, adı ve soyadı ile ana ve baba adı belirtilmemiş ise; nüfus müdürlüğüne ad ve soyad ile ana ve baba adı verilir. Doğum tarihi belirlenmemişse resmî sağlık kuruluşunca tespit edilmesi sağlanır.”* düzenlemesi uyarınca, ana babası belli olmayan bulunmuş çocuklar ile onsekiz yaşını doldurmuş, zihinsel engelli, bulunmuş kişilere nüfus müdürlüğüne ad ve soyadı verilir. Dolayısıyla belirtilen bu kişiler de soyadlarını idari karar ile kazanmış olmaktadır.

Bu yolla kişilere soyadı verecek olan görevliler de Soyadı Kanunu m. 3'te belirtilen soyadının rütbe, memuriyet, aşiret belirtemeyeceği, yabancı ırk ve millet isimlerinin soyadı olarak kullanılamayacağı, genel ahlaka aykırı, iğrenç veya gülünç kelimelerin de soyadı olarak belirlenemeyeceği hususundaki yasağa uymak zorundadır¹²⁷.

¹²⁵ Abik, s. 61; Moroğlu, Soyadı s. 43.

¹²⁶ Ataay, İktisap, s. 317.

¹²⁷ Ataay, İktisap, s. 317, 318.

1.4.2.6. Mahkeme Kararı İle

Medeni Kanunumuz, adın değişmezliği ilkesini benimsemiş olmakla birlikte, haklı nedenlerin varlığı halinde, istisnai olarak adın değiştirilebilmesine izin vermiş, bunun için de mahkeme kararı bulunmasını şart koşmuştur¹²⁸.

Yukarıda ayrıntılı olarak açıklanmış olan bu durumların varlığı halinde, kişiler değişiklik davası sonucunda elde ettikleri yeni soyadlarını, mahkeme kararıyla kazanmış olmaktadır.

Nüfus Hizmetleri Kanunu m. 36/1-b’de yer alan “*Ad değişikliği halinde, nüfus müdürlüğü bu kişinin çocuklarının baba veya ana adına ilişkin kaydı, soyadı değişikliğinde ise eş ve ergin olmayan çocukların soyadını da düzeltir.*” hükmü uyarınca, evli olan erkeğin soyadının değişmesi durumunda, eşinin ve ergin olmayan çocuklarının soyadı da değişecektir. Dolayısıyla, bu kişiler de yeni soyadlarını mahkeme kararıyla kazanmış olacaktırlar. Bu şekilde babasının açtığı dava ile soyadı değişen çocuk, ergin olduğunda koşulları varsa bu yeni soyadının haklı nedenle değişmesi talebiyle dava açabilecektir. Çünkü ilk dava baba tarafından açıldığından, çocuk açısından daha önce açılmış bir dava bulunmamaktadır. Bu nedenle Nüfus Hizmetleri Kanununun 36. maddesinde yer alan “*Aynı konuya ilişkin olarak nüfus kaydının düzeltilmesi davası ancak bir kere açılabilir.*” kuralı ihlal edilmiş olmayacaktır¹²⁹.

---

¹²⁸ Özsunay, s. 110, Oğuzman / Seliçi / Oktay Özdemir, s. 102; Dural / Ögüz, s. 168; Abik, s. 41; Moroğlu, Soyadı, s. 26; Erdoğan, s. 708; Yılmaz, s. 136.

¹²⁹ Bkz. Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 25.06.2012 tarihli ve 2012/7290 E., 2012/7896 K. Sayılı kararı (Karar metnine <http://www.hukukturk.com/yarg%C4%B1tay-maddeye-g%C3%B6re-arama?MevzuatId=232122&MaddeNo=27> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 15.10.2015).

BÖLÜM II

KADININ SOYADINA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER VE YARGI

KARARLARI

2.1. KADININ SOYADINA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEMELER

2.1.1. Türk Medeni Kanunundaki Düzenlemeler

2.1.1.1. 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi

1926 tarihli ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 153. madde hükmü soyadı konusunda "*Karı, kocasının aile ismini taşır.*" düzenlemesine sahipti. Emredici bir hüküm olan bu düzenleme; kadına kocasının soyadını taşımaya hem bir yükümlülük olarak yüklemiş, hem de bir hak olarak tanımış bulunmaktaydı¹³⁰. Evlenme halinde kadının kendi soyadını kaybetmesini zorunlu kılan bu düzenleme; karı kocanın, kadının sadece önceki soyadını taşıyabileceğine dair anlaşması halinde dahi, bu anlaşmanın herhangi bir hüküm doğurmaması sonucuna yol açmaktaydı¹³¹.

Türk Kanunu Medenisi m. 153'te 1997 yılında 4248 sayılı Kanunun¹³² 1. maddesi ile bir değişiklik yapılmıştır. Bu değişiklikle kadına seçimlik bir hak tanınmıştır. Buna göre, evli kadının sadece kocasının soyadını taşıyabileceği gibi, istemesi halinde kocasının soyadı önünde önceki soyadını da taşıyabileceği hükme bağlanmıştır. Kullanılmakla sona erecek bir nitelik taşıyan bu seçim hakkından daha sonra rücu edilmesi de mümkün değildir¹³³. Açıkça görüleceği gibi, kadının kocasının soyadını kullanması kuralı bu

¹³⁰ Abik, s. 77; Moroğlu, Soyadı, s. 87; Yılmaz, s. 138.

¹³¹ Moroğlu, Soyadı, s. 87.

¹³² 4248 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 153 üncü Maddesinin Birinci Fıkrasının Değiştirilmesine Dair Kanun, 22.05.1997 tarihli ve 22996 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹³³ Abik, s. 79.

değişiklikte de korunmuştur¹³⁴. Burada kadının kocasının soyadı önünde kullanmasına izin verilen önceki soyadından ise kadının evlenme akdi yapılırken taşımakta olduğu soyadının anlaşılması gerektiği öğretilmiş ve belirtilmiştir¹³⁵. Bu değişiklik, maddenin önceki haline kıyasla, soyadı konusunda eşlerin eşit haklara sahip olması yolunda bir adım olarak değerlendirilmiştir¹³⁶.

Doktrinde, Türk Kanunu Medenisi m. 153'ün 1997 değişikliği öncesi düzenlemesinin açıkça karı ve koca arasında eşit kişisel haklar sağlamadığı kabul görmüştür. Ancak, değişiklik sonrası halinin de kadın ve erkek arasındaki eşitliği tam olarak sağlamadığı ve bu nedenle Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne¹³⁷ (CEDAW - Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) aykırı olduğu belirtilmiştir¹³⁸.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin "Boşanma ile Ayrılan Kadının Ahvali Şahsiyesi" başlıklı 141. maddesinde "*Boşanan kadın, evlenme ile iktisab ettiği şeraiti muhafaza eder, şu kadar ki evlenmeden evvel taşıdığı aile ismini tekrar alır. Eğer kadın evlenmenin hini akdinde dul idiyse, kendi aile ismini taşımasına boşanma hükmü ile birlikte müsaade edilebilir.*" şeklinde bir düzenleme bulunmaktaydı. Bu maddede boşanan kadının evlenmeden önceki soyadını tekrar alacağı, evlenme akdinin yapıldığı anda dul olan kadının kendi aile adını taşımasına boşanma kararında izin verilebileceği belirtilmişti. Görüldüğü gibi bu maddenin yürürlükte olduğu dönemde kadın, boşanma ile kocasının soyadını taşıma hakkını kaybetmekteydi; kanunun bu konudaki düzenlemesi oldukça açık olup, bu hususun boşanma hükmünde ayrıca belirtilmesine gerek bulunmamaktaydı.

Bu düzenleme doktrinde ciddi eleştirilere uğramıştır. Çünkü kanun metninde, kadının eski kocasının soyadını boşanmadan sonra kullanmasında haklı yararı olabileceği hususu gözetilmemiş durumdaydı. Gerçekten de, evlilik boyunca taşıdığı soyadıyla

¹³⁴ Moroğlu, Soyadı, s. 89; Yılmaz, s. 139.

¹³⁵ Abik, s. 79.

¹³⁶ Moroğlu, Soyadı, s. 88.

¹³⁷ Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 18.12.1979 tarihli ve 34/180 sayılı kararıyla kabul edilerek imzaya, onaya ve katılmaya açılan sözleşme, 03.09.1981 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin bu sözleşmeye katılması, 25.06.1985 tarihli ve 18792 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 3232 sayılı Kanunla uygun bulunmuş ve Bakanlar Kurulunun 24.07.1985 tarihli ve 85/9722 sayılı kararıyla onaylanmıştır. Bakanlar Kurulunun onay kararı ve Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi metni, 14.10.1985 tarihli ve 18898 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹³⁸ Ünal Özkorkut, s. 27

tanınmış olan yahut bu evlilikten çocuğu olup çocuğu ile aynı soyadını taşımak isteyen kadının, boşanma halinde eski kocasının soyadı taşımakta menfaati bulunmaktadır. Öğretide, bu gibi durumlarda kadının soyadını haklı nedenle değiştirebilmesine izin verilmesi gerektiği savunulmuştur¹³⁹.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 141. maddesinde, 1990 yılında 3678 sayılı Kanunun 4. maddesi ile değişiklik yapılmıştır¹⁴⁰. Bu değişiklik, eskiden "Boşanma ile Ayrılan Kadının Ahvali Şahsiyesi" olan madde başlığı "Boşanan Kadının Kişisel Durumu" olmuştur. Madde metni ise *"Boşanan kadın evlenme ile kazandığı kişisel durumu korur, ancak; bekarlık soyadını yeniden alır. Şayet boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği sabit olursa, talebi üzerine hakim, kocasının soyadını taşımasına izin verir. Koca, şartların değişmesi halinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir."* şeklinde düzenlenmiştir. Kadının boşandığı kocasının soyadını kaybederek bekarlık soyadını yeniden alacağına ilişkin düzenleme, kocanın kişilik haklarını koruma esasına dayanmaktadır¹⁴¹.

Boşanan kadının eski kocasının soyadını kullanmaktaki menfaati, sadece onun sanatçı veya iş kadını olarak bu soyadıyla tanınmış olması hali ile sınırlı tutulmamalı; bu evlilikten çocuğu olması durumunda, özellikle de velayet anneye bırakılmışsa menfaatin varlığı kabul edilmelidir¹⁴².

743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 141. maddesinin bu yeni düzenlemesinde boşanma halinde kadının bekarlık soyadını yeniden alacağı açıkça belirtilmiş olduğundan; evlenme akdi yapıldığı anda dul olan ve ölmüş kocasının soyadını taşımakta olan kadın, boşanması halinde ilk kocasının soyadının kendisine verilmesini talep edemeyecektir¹⁴³.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 141. maddesinde 1990 yılında yapılan bu değişiklik, kadının boşanmada kocasının soyadını bırakmak zorunda olmasının yarattığı mağduriyet kısmen giderilmiştir. Buna rağmen, evlenmekle almak zorunda olduğu

¹³⁹ Moroğlu, Soyadı, s. 101, 102; Abik, s. 239.

¹⁴⁰ 3678 sayılı "743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin Bazı Maddelerinin Değiştirilmesine, Bu Kanuna Bazı Maddeler Eklenmesine, 818 Sayılı Borçlar Kanununun 83 üncü Maddesine Bir Fıkra Eklenmesine, 3095 Sayılı Kanunî Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin Kanuna Bir Madde Eklenmesine, 2644 Sayılı Tapu Kanununun Bir Maddesinin Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanun", 23.11.1990 tarihli ve 20704 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁴¹ Moroğlu, Soyadı, s. 103.

¹⁴² Moroğlu, Soyadı, s. 106.

¹⁴³ Abik, s. 240.

kocasının soyadının artık kadının kişiliğinin ayrılmaz bir parçası olduğu göz ardı edilmiş ve erkeğin kişilik hakkı, kadının kişilik hakkına kıyasla üstün tutulmuştur¹⁴⁴.

2.1.1.1. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu

Zaman içerisinde güncelliğini yitiren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 22.11.2001 tarihinde kabul edilmiş, 08.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış ve 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Halen yürürlükte olan 4721 sayılı TMK'da evlilikte kadının soyadı konusu m. 187'de düzenlenmiş ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 153. maddesinin 1997 değişikliği sonrasındaki hali aynen korunmuştur¹⁴⁵. Madde metni şu şekildedir: “*Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruyla kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.*”. TMK m. 187 düzenlemesi, Türk Kanunu Medenisinin 1997 değişikliği sonrası haliyle aynı olduğundan, CEDAW'a aykırılığın mevcut düzenlemede de devam etmekte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Türk Medeni Kanununun "Boşanan Kadının Kişisel Durumu" başlıklı 173. maddesi “*Boşanma hâlinde kadın, evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korur; ancak, evlenmeden önceki soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hâkimden bekârlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir. Kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, istemi üzerine hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verir. Koca, koşulların değişmesi hâlinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir.*” hükmünü içermektedir. Bu maddede 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 141'in son halinden farklı olarak, boşanan kadının "bekarlık soyadını" değil, "evlenmeden önceki soyadını" yeniden alacağı, evlenmeden önce dul olan kadının kendisine bekarlık soyadının verilmesini hakimden talep edebileceği düzenlenmiştir. Kadının, boşandığı kocasının soyadını taşımakta menfaatinin olması ve bunun kocaya zarar vermeyeceğinin ispatlanması halinde

¹⁴⁴ Moroğlu, s. 104.

¹⁴⁵ Türk Medeni Kanunu tasarılarında kadının soyadı konusundaki düzenlemelerle ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Moroğlu, Soyadı, s. 95-100; Abik, s. 81-83.

talebi üzerine hakim tarafından kocanın soyadını taşımasına izin verileceği, şartların değişmesi halinde ise kocanın bu iznin kaldırılmasını talep edebileceği hususundaki düzenlemeler ise aynen korunmuş bulunmaktadır.

Bu düzenlemeyle eski kanunda yer alan kadının mutlaka bekarlık soyadına dönmesi zorunluluğu kaldırılmış olmakla birlikte, boşanan kadının kural olarak kocasının soyadını kullanamayacağı kabulü devam etmektedir¹⁴⁶. Öğretide yasanın bu tutumu eleştirilmiştir, çözüm olarak boşanan kadının belli bir süre içinde Nüfus Müdürlüğüne başvurup evlenmeden önceki soyadını taşıyacağını bildirmemesi halinde evlenmekle kazandığı soyadını kullanmaya devam edebilmesi önerilmiştir. Evlenmekle kazandığı soyadı artık kadının kimliğinin bir parçası haline geldiğinden kocanın bu soyadının kullanılmasının engellenmesini talep etme hakkının bulunmaması gerektiği de belirtilmiştir¹⁴⁷.

2.1.2. Eşitlik İlkesinin Mevzuatımızda ve Uluslararası Platformlarda Değerlendirilmesi

Evlilikte soyadı seçimi konusunda erkeğe üstünlük tanınarak, kadına bu konuda söz hakkı verilmemesi eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmektedir. Bu bağlamda çalışmamızın bu bölümünde eşitlik ilkesi incelenecektir.

2.1.2.1. Genel Olarak Eşitlik İlkesi

Hukuk alanında eşitlik ilkesi, eşit durumda olanlara benzer işlem yapılmasını ifade eder¹⁴⁸. Bu anlamda eşit olmayanlara farklı davranılması, eşitlik ilkesine aykırılık teşkil etmeyecektir¹⁴⁹. Anayasa Mahkemesi de çeşitli kararlarında " ... Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitlik ilkesi, hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmektedir. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin kanunlarca aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak ve kişilere kanun karşısında ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı

---

¹⁴⁶ Abik, s. 244-245.

¹⁴⁷ Sirmen, Lale: "Medeni Hukuktaki Son Gelişmelerin Işığı Altında Evlenme ve Boşanma Alanında Yeniden Düzenlenmesi Gereken Konular"; Hukukta Kadın Sempozyumu, Ankara 2000, s. 82-90, s. 86; Moroğlu, Armağan, s. 303.

¹⁴⁸ Öden, Merih: Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi, Ankara 2003, s. 25.

¹⁴⁹ Yüksel, s. 182.

durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak kanun karşısında eşitliğin ihlali yasaklanmıştır. Kanun önünde eşitlik, herkesin her yönden ayrı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durum ve konumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları gerekli kılabilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesi ihlâl edilmiş olmaz..." diyerek bu durumu vurgulamıştır¹⁵⁰. Yine de belirtmek gerekir ki, kimlerin eşit olduğu ve bunun belirlenme biçimi, eşit olmayanların farklılığının hangi ölçütlere göre saptanacağı sorunları, her durum için geçerli çözümlere sahip değildir ve her olayın kendi içinde değerlendirilmesi gerekir¹⁵¹.

Anayasalarda eşitlik ilkesi; kanun önünde eşitlik, kanunların eşit koruması, eşit haklar ve ayırım yapmama formülleri üzerinden ifade edilmiştir. Bu dört genel formülden ilk üçü açıkça eşitlik kavramı üzerine kurulmuşken, sonuncusu ayrımcılık kavramına dayanır¹⁵².

2.1.2.2. 1924 Anayasasında Eşitlik İlkesi

Ülkemizde eşitlik ilkesi ilk kez 1924 Anayasasının¹⁵³ 69. maddesinde, *"Türkler kanun karşısında eşittirler ve ayrıksız kanuna uymak ödevindedirler. Her türlü grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları kaldırılmıştır ve yasaktır."* denilmek suretiyle düzenlenmiştir. Bu maddede kanun önünde eşitlik formülü benimsenmiş; herkesin kanuna uymakla ödevli olduğu belirtilerek yalnızca kanunilik ilkesi değil, aynı zamanda herkesin tek ve ortak bir hukuk düzenine eşit bağlılığı vurgulanmıştır¹⁵⁴. Yine 1924 Anayasası m. 75'te *"Hiçbir kimse felsefi inancından, din ve mezhebinden dolayı kınanamaz."*, m. 88/1'de ise *"Türkiye'de din ve ırk ayırdedilmeksizin vatandaşlık bakımından herkese "Türk" denir."*

¹⁵⁰ Bu yönde Anayasa Mahkemesi'nin 14.05.2015 tarihli ve 2014/177 E., 2015/49 K. (11.06.2015 tarihli ve 29383 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.), 04.12.2014 tarihli ve 2014/90 E., 2014/180 K. (09.04.2015 tarihli ve 29321 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.), 22.05.2014 tarihli ve 2014/73 E., 2014/98 K. (17.09.2014 tarihli ve 29122 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.), 27.03.2014 tarihli ve 2013/101 E., 2014/63 K. (22.07.2014 tarihli ve 29068 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.), 26.12.2013 tarihli ve 2013/70 E., 2013/166 K. (09.05.2014 tarihli ve 28995 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.) sayılı kararları örnek verilebilir.

¹⁵¹ Göztepe, Ece: "Anayasal Eşitlik İlkesi Açısından Evlilikte Kadınların Soyadı"; Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 54-2 (1999), s. 101-131, s. 106.

¹⁵² Öden, s. 127.

¹⁵³ 1924 Anayasası, 15.01.1945 tarihli ve 5905 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁵⁴ Öden, s. 113.

denilerek kişiler arasında din ve ırk farkı gözetilmesi yasaklanmış, bu şekilde 69. maddede belirtilmiş olan kanun önünde eşitlik ilkesi desteklenmiştir¹⁵⁵.

2.1.2.3. 1961 Anayasasında Eşitlik İlkesi

1961 Anayasasında¹⁵⁶ konu, "Eşitlik" başlıklı 12. maddede düzenlenmiştir. İki fıkradan oluşan bu maddeye göre: *"Herkes, dil, ırk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din ve mezhep ayırımı gözetilmeksizin, kanun önünde eşittir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz."* Yine bu Anayasa ile Anayasa Mahkemesi kurulmuş¹⁵⁷, böylece kanunların eşitlik ilkesine uygunluğu yargısal denetim altına alınmış, ayrıca eşitlik ilkesinin yargı organları için de bağlayıcılığı olan gerçek bir Anayasa ilkesi olması sağlanmıştır¹⁵⁸. 1924 Anayasasında Anayasaya uygunluk denetimi yer almadığından, eşitlik ilkesinin gerçek anlamda 1961 Anayasası ile getirildiği söylenebilir¹⁵⁹. Bu Anayasada cinsiyet ayrımının açıkça yasaklanmış olması da konumuz açısından önemli bir gelişme olarak öne çıkmaktadır.

2.1.2.4. 1982 Anayasasında Eşitlik İlkesi

1982 Anayasasında eşitlik ilkesi "Kanun Önünde Eşitlik" başlıklı 10. maddede düzenlenmiştir. Maddenin ilk hali 3 fıkradan oluşmaktayken; 2004 yılında 5170 sayılı Kanunla¹⁶⁰ bir fıkra eklenmiş, daha sonra 2010 yılında 5982 sayılı Kanunla¹⁶¹ sonradan eklenen bu fıkraya bir cümle ve ayrıca maddeye bir fıkra daha eklenmiştir. Bu değişikliklerin ardından maddenin son hali şu şekli almıştır: *"Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz. Çocuklar, yaşlılar, özürllüler, harp ve vazife*

¹⁵⁵ Öden, s. 113.

¹⁵⁶ 1961 Anayasası, 20.07.1961 tarihli ve 10859 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁵⁷ Anayasa Mahkemesinin yapısı ile ilgili düzenlemeler 1961 Anayasasının 145-152 maddeleri arasında yer almıştır.

¹⁵⁸ Öden, s. 118.

¹⁵⁹ Yüksel, s. 177.

¹⁶⁰ 5170 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 22.05.2004 tarihli ve 25469 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁶¹ 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 13.05.2010 tarihli ve 27580 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

şehitlerinin dul ve yetimleri ile malul ve gaziler için alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar." Görüldüğü gibi 1982 Anayasasında da cinsiyet ayrımı yasağı korunmuş, hatta 2004 yılında maddeye eklenen fıkra ile de kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu açık bir biçimde vurgulanmıştır. Eşitliğe ilişkin temel düzenlemenin bu maddede yer almasının yanında, başta sosyal eşitliğe yönelik olmak üzere, eşitliği amaçlayan pek çok madde de bu Anayasada yer almaktadır¹⁶². Çalışmamızın konusu açısından bakıldığında, bu maddelerin en önemlilerinden birinin de "*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.*" şeklindeki düzenlemesiyle m. 41/1 olduğunu söyleyebiliriz.

Yine Anayasanın 11. maddesinde Anayasa hükümlerinin yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri kapsayan temel hukuk kuralları olduğu ve kanunların Anayasaya aykırı olamayacağı da açıkça düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu da, eşitlik ilkesinin yasama organı tarafından dikkate alınması gereken temel ilkelerden bir olduğunu göstermekte, yasamanın bu görevini yerine getirip getirmediğinin denetimi açısından ise Anayasa yargısının varlığı ayrı bir önem taşımaktadır¹⁶³. Bu bağlamda, tarihsel gelişim içinde Anayasalarımızdaki eşitlik ilkesi ile ilgili düzenlemelere bakıldığında, giderek daha açık ve kapsamlı düzenlemeler yapıldığı görülmektedir¹⁶⁴.

2.1.2.5. Uluslararası Platformlarda Eşitlik İlkesi

2.1.2.5.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

Ulusal düzenlemelerin yanında, konuya ilişkin uluslararası düzenlemelere bakıldığında belki de en temel kaynak olarak karşımıza Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 10 Aralık 1948 tarihinde ilan edilmiş olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi çıkar¹⁶⁵. Beyannamenin Önsöz kısmında "*... Birleşmiş Milletler halklarının (...) erkek ve*

---

¹⁶² Öden, s. 122.

¹⁶³ Göztepe, s. 106.

¹⁶⁴ Öden, s. 131.

¹⁶⁵ Bakanlar Kurulunun 06.04.1949 tarihli ve 9119 sayılı İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin Remi Gazetede yayımlanmasına dair kararı, 27.05.1949 tarihli ve 7217 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

kadınların eşitliğine olan imanlarını bir kere daha ilan etmiş olmalarına ..." ifadesi yer almaktadır¹⁶⁶. Bunun yanında, Beyannamenin 1. maddesinde *"Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar."*, 2. maddesinde ise *"Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi veya diğer herhangi bir akide, milli veya içtimai menşe, servet, doğuş veya herhangi diğer bir fark gözetilmeksizin işbu Beynamede ilan olunan tekmil haklardan ve bütün hürriyetlerden istifade edebilir."* denilerek tüm insanların birbirine eşit olduğu ve hiçbir nedenle ayrımcılık gözetilmemesi gerektiği vurgulanmıştır. İnsanlar arasında cinsiyet bakımından fark gözetilmemesinin de 2. madde kapsamında belirtilmiş olması, konumuz açısından önem teşkil etmektedir.

2.1.2.5.2. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Uluslararası alanda bir diğer temel düzenleme ise Avrupa Konseyi üyesi devletler tarafından 4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesidir (İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme). Türkiye'nin de 4 Kasım 1950 tarihinde imzaladığı sözleşme, 6366 sayılı Kanunla onaylanmıştır¹⁶⁷. Sözleşmenin 1. maddesinde "herkesin" sözleşmede belirtilen haklardan yararlanacağı belirtilirken, "Ayrımcılık Yasağı" başlıklı 14. maddesinde ise *"Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır."* denilerek eşitlik vurgusu yapılmıştır¹⁶⁸. Bu maddede de cinsiyete dayalı ayrımcılığın yasaklanmış olduğu görülmektedir. Ayrıca Sözleşmenin 17. maddesinde Sözleşmede yer alan hiçbir hükmün devletlere, topluluklara ya da kişilere Sözleşmeyle tanınan özgürlüklerin yok edilmesi veya burada öngörülenden daha geniş ölçüde sınırlanması hakkını vermediği belirtilmiştir. Sözleşmedeki bu düzenlemelerin yanında, 22.11.1984 tarihli 7 nolu ek protokolün 5. maddesinde eşlerin evlilikte, evlilik süresince ve evliliğin sona ermesi durumunda, kendi aralarında ve çocukları ile ilişkilerinde medeni haklar ve sorumluluklardan eşit şekilde yararlanacakları belirtilmiş; 04.11.2000 tarihli 12 nolu ek protokolün ilk maddesinde ise cinsiyet de dahil olmak üzere

¹⁶⁶ İnsan Hakları Evrensel Beynamesi metnine http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 13.10.2015)

¹⁶⁷ 6366 sayılı İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun, 19.03.1954 tarihli ve 8662 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır.

¹⁶⁸ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi metnine http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf adresinden erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 13.10.2015)

hiçbir ayrımcılık yapılmadan hukuken temin edilmiş tüm haklardan yararlanılmasının sağlanacağı hükme bağlanmıştır.

2.1.2.5.3. CEDAW

Konumuza ilişkin belki de en önemli uluslararası düzenleme ise Türkiye'nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesidir (CEDAW - Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)¹⁶⁹. Ekim 2015 itibariyle 189 ülkenin tarafı olduğu¹⁷⁰, bir "Başlangıç" kısmı ve 30 maddelik 6 bölümden oluşan Sözleşme, Başlangıç kısmından itibaren kadın erkek eşitliğine vurgu yapmaktadır. Sözleşmenin 1. maddesinde kadına karşı ayrımcılığın tanımı yapılmıştır. Buna göre kadına karşı ayrımcılık, *"siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmalarını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı her hangi bir ayırım, dışlama veya kısıtlama"* anlamına gelmektedir. Böyle bir sözleşmenin varlığı, cinsiyet ayrımcılığının ulusal alanla sınırlı olmayan, evrensel bir sorun olduğunu göstermektedir¹⁷¹. Gerçekten de, tarihi, sosyal, ekonomik ve hukuki yönlerden incelendiğinde kadın erkek ilişkilerinin erkek lehine, kadın aleyhine bir gelişim gösterdiği görülmektedir¹⁷².

Bir bütün olarak kadına karşı ayrımcılığı engellemeyi ve kadın erkek eşitliğini sağlamayı amaçlayan CEDAW'ın "Evlenme ve Aile İlişkileri Alanındaki Haklar" başlıklı 16. maddesi, çalışmamızın konusu bakımından özel önem arz etmektedir. Bu maddenin 1. fıkrasının g bendinde kadın ve erkeklerin *"soyadı, meslek ve iş seçme hakları da dahil karı ve koca olarak aynı kişisel haklara sahip olma"*ları gerektiği düzenlenmiştir. Türkiye bu maddeye başta iç hukukla bağdaşmadığı gerekçesiyle çekince koymuşsa da, 743 sayılı

---

¹⁶⁹ Sözleşmenin kabulü ve Türkiye'nin sözleşmeye katılması ile ilgili bilgi için bkz. 137 numaralı dipnot.

¹⁷⁰ Sözleşmeye taraf ülkelerin sayısına ve listesine https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 23.10.2015).

¹⁷¹ Yüksel, s. 178.

¹⁷² Cansel, Erol: "Medeni Kanunda Kadın Erkek Eşitliği İlkesinin Değerlendirilmesi (Mukayeseli Hukuk)", Medeni Kanununun 50. Yılı, Ankara 1977, s. 23-42, s. 23.

Türk Kanunu Medenisinin 153. maddesinde 1997 yılında yapılan değişiklikten sonra, 1999 yılında bu çekinceyi kaldırmıştır¹⁷³.

2.1.2.5.4. Kadın On Yılı

Birleşmiş Milletlerin kadın hakları alanındaki çalışmaları uzunca sayılabilecek bir süreden beri devam etmektedir. Birleşmiş Milletler tarafından ilk kez 1975 yılında Mexico City’de Dünya Kadın Konferansı düzenlenmiş ve 1975-1985 yılları arasındaki dönem “Kadın On Yılı” ilan edilmiştir. Bu dönemin ilk yarısındaki gelişmeleri değerlendirmek üzere 1980 yılında Kopenhag’da İkinci Dünya Kadın Konferansı gerçekleştirilmiş, burada kadınların durumunun iyileştirilmesi için alınacak önlemleri belirten “Hareket Planı” kabul edilmiştir. Bu Konferansın ardından imzaya açılan CEDAW, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinden sonra en geniş katılımlı sözleşme olma özelliğini taşımaktadır¹⁷⁴.

1985 yılında, kadın on yılının gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi için Nairobi’de Üçüncü Dünya Kadın Konferansı gerçekleştirilmiştir. Bu Konferansta “Kadının İlerlemesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri” kabul edilmiştir. Nairobi Konferansı sonrasındaki gelişmelerin en önemlilerinden biri, 1993 yılında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Konferansında kadın haklarının evrensel insan haklarının ayrılmaz, bölünemez, devredilemez bir parçası olduğunun resmi olarak kabul edilmesi olmuştur.

2.1.2.5.5. Pekin Dünya Kadın Konferansı

Yukarıda bahsedilen konferansların ardından BM Dördüncü Dünya Kadın Konferansı, 1995 yılında Pekin’de gerçekleştirilmiştir. Bu Konferansın sonucunda Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planı isimli iki belge kabul edilmiştir. Türkiye’nin de hiçbir çekince koymadan kabul ettiği bu belgelerden Pekin Deklarasyonunda, son on yılda kadının statüsünde bazı önemli ilerlemeler kaydedildiği ancak gelişmenin eşit olmadığı, kadın erkek eşitsizliğinin devam ettiği kabul edilmiştir. Kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip oldukları belirtilmiştir.

---

¹⁷³ Ünal Özkorkut, s. 26.

¹⁷⁴ Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, Kasım 2015 itibarıyla 196 Katılımcıya sahiptir. Sözleşmeye taraf ülkelerin sayısına ve listesine https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-11&chapter=4&lang=en adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 13.11.2015).

Bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin vazgeçilemez, ayrılamaz ve bölünemez bir parçası olarak kadınların ve kız çocuklarının insan haklarının tam uygulanmasının güvence altına alınması taahhüdü yinelenmiştir.

Kadınların güçlendirilmesi ve karar vermeyle yetkiye ulaşma sürecine katılmaları dahil, eşitlik anlayışıyla toplumun bütün alanlarına tam katılmalarının eşitlik, kalkınma ve barışın sağlanması için temel koşul olduğu belirtilmiştir.

Kadın haklarının insan hakları olduğu vurgulanmıştır. Eşit hakların, fırsatlar ve kaynaklara eşit ulaşımın, aile sorumluluklarının kadın ve erkek tarafından eşit paylaşılmasının ve aralarında uyumlu bir ortaklık bulunmasının, kendilerinin ve ailelerinin iyiliği kadar demokrasinin sağlanması için de çok önemli olduğu ifade edilmiştir.

Kadınlara ve kız çocuklarına karşı her tür ayrımcılığı ortadan kaldırmak için bütün gerekli önlemleri almaya ve toplumsal cinsiyet eşitliğiyle kadınların ilerlemesi ve güçlendirilmesi önündeki bütün engelleri ortadan kaldırmaya ilişkin kararlılık vurgulanmıştır. Erkeklerin eşitliğe yönelik bütün faaliyetlere katılımının teşvik edilmesi gerekliliği belirtilmiştir.

Bu sayılanlar dışında da çok önemli tespitlerin yer aldığı Deklarasyon, kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesi konusunda hükümetleri yükümlü kılmıştır. Aynı zamanda Eylem Platformunun da hayata geçirilmesini öngörmüştür.

Eylem Platformu, kadınların güçlendirilmesi amacına yönelik bir gündemdir. Bu metinde kadın haklarının evrensel insan haklarının ayrılamaz, bölünemez, devredilemez bir parçası olduğu tekrarlanmıştır. 361 maddeden oluşan Eylem Platformunda, kadının özel ve kamusal alana tam ve eşit katılımı önündeki engellerin, kadınların ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi karar alma mekanizmalarında yer almaları yoluyla ortadan kaldırılabileceği belirtilmiştir. Bunun uygulanmasında temel görev hükümetlere verilmiş olup, bu görevin Birleşmiş Milletler kuruluşları, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar, gönüllü kuruluşlar ve sivil toplumun işbirliği ile yerine getirileceği belirtilmiştir.

Bu Konferanstan sonra meydana gelen gelişmeleri değerlendirmek ve yeni eylemler belirlemek amacıyla Birleşmiş Milletlerce 2000 yılında New York'ta "Kadın 2000: 21. Yüzyıl İçin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Kalkınma ve Barış" konulu Birleşmiş Milletler

Genel Kurul Özel Oturumu gerçekleştirilmiştir. “Pekin+5”olarak anılan, Türkiye’nin de katıldığı Özel Oturum sonucunda Siyasi Deklarasyon ve Sonuç Belgesi kabul edilmiştir. Siyasi Deklarasyonda Hükümetler Nairobi İleriye Dönük Stratejileri ile Pekin Eylem Planıyla konulan hedeflere bağlılıklarını ve taahhütlerini teyit etmişlerdir. 104 maddeden oluşan Sonuç Belgesinde ise Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planının tam olarak ve hızlı bir şekilde hayata geçirilmesini sağlayacak eylem ve girişimlere yer verilmiştir. Sonuç Belgesinde kadın ve yoksulluk, kadının eğitim ve öğretimi, kadın ve sağlık, kadına yönelik şiddet, kadın ve silahlı çatışma, kadın ve ekonomi, yetki ve karar alma sürecinde kadın, kadının ilerlemesinde kurumsal mekanizmalar, kadının insan hakları, kadın ve medya, kadın ve çevre, kız çocuğu başlıkları altında; Pekin Eylem Platformunun belirlediği 12 kritik alanda elde edilen kazanımlar ve karşılaşılan engeller belirtilmiştir. Hükümetler, özel sektör, hükümet dışı kuruluşlar ve sivil toplumun diğer üyeleri tarafından ulusal düzeyde yapılması gereken faaliyetler belirtilmiştir¹⁷⁵.

Kadın hakları konusunda büyük bir dönüm noktası niteliği taşıyan bu konferanslar serisi ve konferanslar sonucunda kabul edilen metinler, dünya genelinde kadının ne durumda olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. Kadının sorunlarının çözümünde uluslararası toplumun, hükümetlerin, özel sektörün ve sivil toplum kuruluşlarının birlikte hareket etmelerinin önemini ortaya koymak açısından da büyük önem taşımaktadırlar.

Eşitliğe ilişkin uluslararası düzenlemelerin çokluğu, hepsinin bu çalışma kapsamında incelenmesini imkansız hale getirdiğinden, burada sadece konumuzla ilgili başlıca gelişmeler ele alınmıştır.

Anayasamızın 90. maddesinin 5. fıkrası hükmüne göre; *"Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar kanun hükmündedir. Bunlar hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesine başvurulamaz. Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır."*

Buna göre, tüm bu uluslararası gelişmelerin ışığında, yukarıda anılan uluslararası anlaşmalar da ulusal mevzuatımızın bir parçası olup, Türk Medeni Kanununun kadının

¹⁷⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Pekin+5 Siyasi Deklarasyonu ve Sonuç Belgesi (Türkçe, İngilizce) Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu, Ankara 2003.

soyadına ilişkin düzenlemelerinin eşitlik ilkesi bağlamında değerlendirilmesinde, Anayasadaki düzenlemelerle birlikte dikkate alınmalıdır.

Nitekim, cinsiyet eşitliği bağlamında kadının hak mücadelesi, cumhuriyet dönemiyle birlikte kamu hukuku alanında (eşit oy hakkı, çalışma özgürlüğü... vs.) daha hızlı sonuç vermişken, Türk Medeni Kanunu anlamında bu kadar hızlı bir gelişim görülememiştir. Özel Hukuk bakımından cinsiyet eşitsizliğinin en belirgin olduğu aile hukukunda, kökeni Roma Hukukundaki koca egemenliğine dayanan erkeğin ailede otorite olduğu anlayışı, ilk kanunlaştırma hareketlerinde Avrupa, özellikle de Fransa hukukunu etkilemişse de, zaman içerisinde bu düzenlemeler değiştirilmiş ve kadın erkek eşitliğini sağlamaya yönelik adımlar atılmıştır¹⁷⁶.

Türk hukukuna baktığımızda ise 1926 yılında yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin, kendi döneminde kadın erkek eşitliğini sağlama bakımından büyük bir reform niteliğinde olduğu belirtilmelidir¹⁷⁷. Ancak zaman ilerledikçe, toplumda meydana gelen değişikliklerle bu Kanundaki düzenlemelerin yetersiz hale gelmesi sonucunda, eşitlik ilkesi doğrultusunda yeni düzenlemeler içeren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu yürürlüğe girmiştir¹⁷⁸. Bu Kanunla, genel olarak, kadının soyadı konusundaki eşitsizlik dışında, kadın-erkek eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır¹⁷⁹.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisi m. 153'ün ilk düzenlemesinde "*Karı, kocasının aile ismini taşır.*" denilerek, istisnasız bir şekilde kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağı hükme bağlanmıştı. Bu madde, günümüz ailesinin karşılıklı gönüllü irade ile oluştuğu, kadını kocasının soyadını almaya zorlamanın ise kadını erkeğe tabi kılmanın ve onu geri plana itmenin bir yolu olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir¹⁸⁰.

Maddenin 1997 yılında yapılan değişiklikten sonraki halinin ise, eşlerden yalnızca kocanın soyadının ortak soyadı olarak seçilebilmesini öngördüğü ve eşlerin ortak soyadı

¹⁷⁶ Cansel, s. 24-31; Güneş Ceylan, Velayet, s. 25.

¹⁷⁷ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 583; Yüksel, s. 177; Moroğlu, Armağan, s. 302; Güneş Peschke, Seldağ: "The Legal Status of Turkish Women: Past and Present Under the Turkish Civil Code", Ankara Bar Review, Volume: 7 Issue: 1 (2014), p. 21-39, p. 28.

¹⁷⁸ Yüksel, s. 177.

¹⁷⁹ Kılıçoğlu Yılmaz, s. 584; Yüksel, s. 177; Moroğlu, Armağan, s. 302; Moroğlu, Öneri, s. 1503; Çakırca, Seda İrem: "Evlü Kadının Soyadına İlişkin Güncel Gelişmelerin Değerlendirilmesi"; İÜHFİM, Cilt: LXX Sayı: 2 (2012), s. 145-164, s. 145; Aydın, s. 258.

¹⁸⁰ Temp, Gülendamlar: "Hukuk Önünde Kadın Erkek Eşitliği"; Çağdaş Hukuk, Yıl: 2 Sayı: 17-18 (Eylül-Ekim 1993), s. 85-86, s. 86.

seçmeksizin kendi soyadlarını kullanabilmelerine imkan vermediği için¹⁸¹ CEDAW'ın amaçladığı eşitliği sağlayamayacağı belirtilmiştir¹⁸². 4721 sayılı TMK m. 187'de madde düzenlemesi değiştirilmediğinden, bu değerlendirmenin doğruluğunun devam etmekte olduğu düşünülebilir.

Gerçekten de, halen yürürlükte olan 4721 sayılı TMK m. 187'ye bakıldığında, evli kadının kocasının soyadını taşıma zorunluluğunun devam ettiği görülmektedir. Kadın, evlenme anına kadar kimliğini etrafında kurduğu ve kimliğinin önemli bir parçası olan soyadını kanunen değiştirmek zorunda kalmaktadır ki bu da kadının geçmişiyile olan bağlarının kopmasına neden olabilecektir¹⁸³.

Bu düzenleme sonucunda, evlilik yoluyla kişiliğinin bir unsuru olan soyadı değişen sadece kadın olurken, erkek hayatı boyunca doğum anında kazandığı kimlikle anılma hakkına sahiptir. Maddenin bu düzenlemesi nedeniyle kocasının soyadını zorunlu olarak alan ve sosyal hayatında kocasının soyadıyla tanınan evli kadın, boşanma durumunda da TMK m. 173 gereği kural olarak evlenmeden önceki soyadına dönmek zorunda bırakılmaktadır. Yani her medeni hal değişiminde kadının kimliği değişmekte ve bu konudaki iradesi hiçe sayılmaktadır. Erkek açısından böyle bir durum söz konusu değilken kadının hem evlenmede hem de boşanmada kanunen kimlik değişimine zorlanması, eşitlik ilkesi bakımından oldukça eleştirilmektedir. Mutlak bir hak olan ad üzerindeki hakkı erkek açısından mutlak olarak korumaya devam ederken, kadın açısından nisbi bir şekilde koruyan¹⁸⁴ bu düzenlemeler, Anayasa m. 10 ve m. 41'de vurgulanan eşitlik ilkesine¹⁸⁵ ve uluslararası düzenlemelerde yer alan eşlerin evlilikte eşit haklara sahip olması ilkesine¹⁸⁶ aykırıdır. Çünkü mevcut düzenlemelerle erkek eşe tanınan haklar, kadına aynı şekilde

---

¹⁸¹ Ergene, s. 129.

¹⁸² Göztepe, s. 113.

¹⁸³ Ergene, s. 129.

¹⁸⁴ Yüksel, s. 184-196; Kılıçoğlu Yılmaz, s. 586; Ergene, s. 130; Aydın, s. 263. Göztepe, s. 115; Yüksel, s. 196; Öztan, Soyadı, s. 422-433; Ünal Özkorkut, s. 25; Moroğlu, Öneri, s. 1501; Moroğlu, Armağan, s. 303.

¹⁸⁵ Esen, Emre: "Türk Vatandaşı Erkeğin Yabancı Eşinin Soyadını Alamayacağına İlişkin Bir Yargıtay Kararı Üzerine Düşünceler"; MHB, Yıl: 24 Sayı: 1-2 2004, Prof. Dr. Sevin Toluner'e Armağan, s. 439-449, s. 449; Moroğlu, Armağan, s. 305-306; Akbulut, Pakize Ezgi: "Türk ve Alman Hukukunda Evlenme ve Boşanmanın Kişinin Soyadına Etkisi ve Milletlerarası Özel Hukukta Ortaya Çıkan Sorunlar"; İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 76 Sayı: 3 (Temmuz 2011), s. 60-78, s. 67.

¹⁸⁶ Çakırca, s. 145.

tanınmamıştır¹⁸⁷. Sadece kadın medeni hal değişimlerinde soyadını değiştirmek ve özel hayatındaki her değişikliği kamusal alanda açıklamak zorunda bırakılmaktadır¹⁸⁸.

Ayrıca, kadının kişilik hakkının bir parçası olan soyadının evlilikte ve boşanmada değişmesi, onun kişilik hakkının ihlali anlamını tařır¹⁸⁹. Kaldı ki adın değişmeden kalmasında mevcut olan toplumsal yarar gözönüne alındığında, hukuki işlem yapma ehliyeti bulunan bir kişinin soyadının kendi rızası dışında değiştirilmesi, kişilik hakkı ihlali olmasının yanında kişinin dahil olduğu toplumun hukuki işlem güvenliğini zedeleyecektir ve bu nedenle kamu düzenini olumsuz etkileyebilir¹⁹⁰.

Bu sorunun temelinin aile hukukundaki ortak soyadı yükümlülüğü olduğu düşünülebilirse de, Anayasada ailenin ortak soyadı taşımını zorunlu kılan bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla evlilikte ortak soyadı kullanılması zorunluluğunun kaldırılması, Anayasa m. 41'i ihlal etmeyecektir¹⁹¹. Yine de, evlilik birliği kurulurken her iki eşin de kendi soyadını korumaya devam etmesi halinde evlilik birliğinin dışarıdan anlaşılamayacağı endişesi öğretide dile getirilmiřtir¹⁹². Ancak, eşlerin evlilikteki soyadları konusunda taraf iradelerine yer verilmemesinin nedeni anlaşılamadığı gibi, bir taraf soyadı değiştirmek zorunda olacaksa, bu zorunluluğun kadına yüklenmiş olmasının da objektif bir açıklaması bulunmamaktadır¹⁹³.

TMK'de kadının soyadına ilişkin, eşitlik ilkesine aykırılıkların ortadan kaldırılabilmesi için ileri sürülen görüşlerden biri, eşlere evlilikteki soyadlarına ilişkin bir seçim imkanı tanınması¹⁹⁴; boşanma halinde ise kadının evlilikle kazandığı soyadını koruyabilmesi, bu isim artık kadının kimliğinin parçası olduğundan, kocanın da evlilik soyadını taşıma izninin kaldırılmasını isteme hakkına sahip olmaması gerektięidir¹⁹⁵. Kadına evlilik halinde verilen soyadı bir imtiyaz değil bir zorunluluk olduğundan, boşanma halinde de bu soyadını kullanması engellenmemelidir, dolayısıyla kadının soyadında değişiklik, iradesi

---

¹⁸⁷ Akbulut, s. 67.

¹⁸⁸ akırca, s. 146.

¹⁸⁹ Akbulut, s. 65.

¹⁹⁰ Ergene, s. 126.

¹⁹¹ Göztepe, s. 118; Moroğlu, Armağan, s. 306.

¹⁹² ztan, Soyadı, s. 434.

¹⁹³ Ergene, s. 130.

¹⁹⁴ Sirmen, s. 86; Moroğlu, Armağan, s. 307.

¹⁹⁵ Sirmen, s. 86.

bağlamında olmalıdır¹⁹⁶. Boşanma halinde de kadın kocasının soyadını kullanmaya sorunsuz devam edebilmeli, ancak kendisi talep ederse eski soyadına dönmelidir¹⁹⁷. Katıldığımız görüş ise, kadın ya da erkek olsun hiçbir bireyin, kendisi istemediği sürece ömrü boyunca ad ve soyadını değiştirmeye zorlanmaması yönündedir¹⁹⁸.

Konuya bir diğer açıdan bakıldığında ise, evlilikte kadının kocasının soyadını alma zorunluluğu sonucunda, erkeğin de bu konuda bir söz hakkı olmadığı ve talebi olması halinde dahi erkeğin, kadının soyadını alamadığı görülmektedir. Nitekim Yargıtay; İsviçre'de yaşayan ve İsviçre vatandaşı bir kadınla evli olan Türk vatandaşı erkeğin, İsviçre'de kullandıkları aile adlarının kadının soyadı olduğunu ve Türkiye'deki nüfus kayıtlarında soyadının İsviçre'de kullanmakta olduğu aile adı olarak değiştirilmesi talebiyle açtığı davanın yerel mahkemece kabulü üzerine Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan temyiz başvurusu sonucu yaptığı bir temyiz incelemesinde, bu davada yabancılık unsuru bulunmadığına ve TMK'de kocanın soyadının taşınacağına dair amir hüküm olduğundan davanın reddedilmesi gerektiğine karar vermiş bulunmaktadır¹⁹⁹. Bu karar, davada yabancılık unsuru bulunmadığına dair tespitlerin dayanaktan yoksun olduğu, TMK m. 187 hükmüyle bağdaşmayacağı gerekçesiyle Yargıtay'ın Türk vatandaşı bir erkeğin karısının soyadını taşımasını kabul edemediği ve bu görüşe dayanak oluşturacak gerekçeler bulmaya çalıştığı şeklinde eleştirilmiştir²⁰⁰. Bu açıdan incelendiğinde, TMK m. 187 hükmünün erkek için de kısıtlayıcı bir düzenleme içerdiği ve onun soyadı konusundaki iradesini de yok saydığı için, erkek açısından da bir eşitsizliğe yol açtığını söylemek mümkündür. Bu durum karşısında, evlilikte kadının soyadını almak isteyen erkek TMK m. 27'ye göre haklı nedenle soyadı değişikliği yapma yoluna gitmekte, bu şekilde dolaylı olarak kadının soyadı aile adı haline gelmektedir²⁰¹.

---

¹⁹⁶ Öztan, Soyadı, s. 438-439.

¹⁹⁷ Moroğlu, Öneri, s. 1504; Akbulut, s. 70.

¹⁹⁸ Ünal Özkorkut, s. 30.

¹⁹⁹ Yargıtay 18. Hukuk Dairesinin 25.02.1997 tarihli ve 1997/288 E., 1997/1496 K. Sayılı kararı (Karar metnine <http://www.hukukturk.com/yarg%C4%B1tay-kararlar%C4%B1?EsasNo1=1997&EsasNo2=288&KararNo1=1997&KararNo2=1496&Merci=4074> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 23.10.2015).

²⁰⁰ Esen, s. 442-444.

²⁰¹ Moroğlu, Armağan, s. 307; Akbulut, s. 66.

2.2. YARGI KARARLARI

2.2.1. Anayasa Mahkemesinin 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisinin 153. Maddesinin İptali İsteminin Reddine İlişkin 29.09.1998 Tarihli ve 1997/61 E., 1998/59 K. Sayılı Kararı

Hukuk sistemimizde kanunlar hiyerarşisinin en üst basamağında Anayasa yer almaktadır. Anayasa m. 11'e göre Anayasa hükümleri yasama organını bağlar ve kanunlar Anayasaya aykırı olamaz. Kanunların Anayasaya uygun olup olmadığının denetimini ise Anayasa m. 148 gereği Anayasa Mahkemesi yapacaktır. Kanunların Anayasaya aykırı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesine doğrudan iptal davası açma hakkı Anayasa m. 150 ile Cumhurbaşkanına, iktidar ve ana muhalefet partisi meclis gruplarına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının en az beşte biri tutarındaki üyelere tanınmıştır. Anayasa m. 150 uyarınca ise, bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanun hükümlerini Anayasaya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasını ciddi bulursa, Anayasa Mahkemesine başvurabilecektir.

Bu başlık altında incelenecek olan Anayasa Mahkemesi kararı²⁰², 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 153. maddesinin birinci fıkrasının, Anayasanın 12. ve 17. maddelerine aykırı olduğu iddiasıyla Ankara 4. Asliye Hukuk Mahkemesince itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulması sonucunda verilmiştir. Başvurunun gerekçesinde; erkek ve kadının uzlaşmaları halinde kadının soyadının aile adı olarak belirlenebilmesi gerektiği, iptali istenen maddenin böyle bir duruma olanak tanımadığı, bu nedenle Anayasanın herkesin kişiliğine bağlı dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahip olduğunu vurgulayan 12. maddesi ile herkesin yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve özellikle geliştirme hakkına sahip olduğunu belirten 17. maddesine aykırı olduğu ifade edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Anayasanın eşitlik ilkesini düzenleyen 10. maddesini de konuyla ilgili görmüştür.

---

²⁰² 15.11.2002 tarihli ve 24937 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Anayasa Mahkemesi incelemesinde; itiraza konu olan "*Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır*" kuralının kimi sosyal gerçeklerin doğurduğu zorunluluklardan ve yasa koyucunun yıllar boyu kökleşmiş bir geleneği kurumsallaştırmasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Mahkeme, aile birliğinin sağlanması için yasa koyucunun eşlerden birisine öncelik tanıdığını ve kamu yararı, kamu düzeni ve kimi zorunluluklar nedeniyle soyadının kocadan geçmesinin tercih edildiğini belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi, itiraz konusu kuralda aile adının sadece erkeğin soyadına bağlanacağını öngörülmediğini, kadının başvurusu durumunda kocanın soyadıyla birlikte kızlık soyadını da kullanma olanağı bulunduğunu söylemiştir. Ayrıca, kadının evlenmekle kocasının soyadını almasının cinsiyet ayırımına dayanan bir farklılaşma yarattığı iddiasının yerinde olmadığını, Anayasa'nın 10. maddesinde öngörülen eşitliğin herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmediğini ifade etmiştir.

Mahkeme, kişilerin haklı bir nedene dayanarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkelerine aykırılık oluşturmadığını, durum ve konumlarındaki özellikler dolayısıyla kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralların ve uygulamaların gerekli olabileceğini, yasa koyucunun aile soyadı olarak kocanın soyadına öncelik vermesinin belirtilen haklı nedenler karşısında eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmadığını belirtmiştir. Bu nedenlerle, itiraz konusu kuralın Anayasa'nın 10., 12. ve 17. maddelerine aykırı olmadığını belirterek, sekize üç oy çokluğuyla iptal istemini reddetmiştir.

Karşı oy gerekçesinde ise CEDAW'dan ve bu sözleşmenin farklı cinslerin eşit haklara sahip olması ilkesi açısından taşıdığı önemden bahsedilmiştir. Ayrıca Alman Anayasa Mahkemesinin 1991 tarihli bir kararında yer alan "*bir ilişkinin geleneksel yapısı, eşitsizliği haklı kılamaz. Eğer mevcut toplumsal gerçeklik veri olarak ele alınırsa, anayasal bir emir olan farklı cinslerin eşit haklara sahip olmaları ilkesinin gerçekleştirilmesi işlevini kaybedecektir...*" ifadesi alıntılanmıştır. Yine, Avrupa İnsan Hakları Divanının, 1994 tarihli bir kararında ismin kişinin kimliği anlamına geldiğini, buna yapılan müdahalenin, ailenin özel yaşamına müdahale sayıldığını bu nedenle eşitlik ilkesine aykırı olduğunu belirttiği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, yalnız kadın yönünden zorlama getiren itiraz konusu kuralın kocayı kadın karşısında üstün duruma getirdiği, bu eşitsizliği kamu düzeni kamu yararı gibi soyut kavramlarla açıklamanın olanaklı olmadığı, evlenen kadının soyadı üzerindeki kişilik hakkının kimi olasılıklara veya varsayımlara dayanılarak sınırlandırılmasının

demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaştığının ileri sürülemeyeceği, aile soyadının seçimini evlilik birliğinin eşit haklara sahip bireyleri olan eşlerin özgür iradesine bırakmayarak bu konuda kocaya mutlak bir üstünlük sağlayan kuralın, yalnız eşitlik ilkesine değil, kadının soyadı üzerindeki kişilik hakkına ve onun maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına bir müdahale niteliği taşıması nedeniyle Anayasaya aykırı olduğu belirtilmiştir.

Çoğunluğun, uluslararası düzenlemelere hiç değinmeyen, kökleşmiş geleneklerden ve kamu yararı, kamu düzeni gibi soyut kavramları içini doldurmadan kullanan, "kimi zorunluluklardan" bahseden ancak bu zorunlulukların neler olduğunu belirtmeyen görüşü karşısında muhalif görüşün haklılığına katılmamak mümkün değildir. Yine çoğunluk görüşü kadının kocasının soyadı önünde kendi soyadını da kullanma imkanı bulunduğunu belirtmişse de, bu imkanın yine de kadının kocasının soyadını taşımak zorunda oluşunu değiştirmedeği gerçeğini göz ardı etmiştir. Bunun haricinde, kişilerin haklı nedenlerle farklı kurallara tabi tutulmalarının eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmayacağını ve kocanın soyadına öncelik verilmesinin "belirtilen haklı nedenlerle" eşitlik ilkesine aykırı olmadığını belirten çoğunluk, "belirtilen haklı nedenlerin" neler olduğunu açıklamak hususunda eksik kalmıştır.

2.2.2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Kadının Evlilikte Yalnızca Kendi Soyadını Kullanabilmesine İlişkin "Ünal Tekeli v. Türkiye" Kararı

4 Kasım 1950 tarihinde Roma'da imzalanan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile bu sözleşmede güvence altına alınan hakların uygulanmasını denetlemek için iki ayrı bağımsız organ kurulmuştur. Bunlardan biri Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, diğeri ise Avrupa İnsan hakları Mahkemesidir. Konseye üye ülkelerin sayısının zamanla artması sonucu, AİHS 1 Kasım 1998 tarihinde yürürlüğe giren Ek-11 numaralı protokol ile yarı zamanlı olarak çalışan Mahkeme ve Komisyonun yerine Avrupa Konseyi'nin yargı organı olarak tek ve tam zamanlı çalışan yeni bir Mahkeme Strazburg'da kurulmuştur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Avrupa Konseyine üye devletlerin sayısına eşit sayıda hakimden oluşmaktadır²⁰³.

²⁰³ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine ilişkin bilgilere <http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/diyih.portal?page=disiliskiler&id=3.3> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 05.01.2016).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) m. 19, “*Bu Sözleşme ve protokolleri gereği Yüksek Sözleşmeci Taraflar’a yüklenilen taahhütlere uyulmasını sağlamak için, bundan böyle “Mahkeme” olarak anılacak bir Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulmuştur. Mahkeme devamlı görev yapar.*” şeklindedir. Buna göre AİHS ve Ek Protokolleriyle sözleşmeci tarafların yüklendikleri taahhütlere uyulup uyulmadığının kontrolü, Avrupa Konseyi'nin yargı organı olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yapılır. AİHS veya protokollerinde tanınan haklarının sözleşmeci taraflardan biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları, AİHS m. 34'te yer alan “*Bu Sözleşme veya protokollerinde tanınan haklarının Yüksek Sözleşmeci Taraflar’dan biri tarafından ihlal edilmesinden dolayı mağdur olduğunu öne süren her gerçek kişi, hükümet dışı kuruluş veya kişi grupları Mahkeme’ye başvurabilir. Yüksek Sözleşmeci Taraflar bu hakkın etkin bir şekilde kullanılmasını hiçbir surette engel olmamayı taahhüt ederler.*” düzenlemesi gereği AİHM’ye başvurabilir. AİHS m. 35/1 gereği “*Mahkeme’ye ancak, uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkeleri uyarınca iç hukuk yollarının tüketilmesinden sonra ve iç hukuktaki kesin karar tarihinden itibaren altı aylık bir süre içinde başvurulabilir.*”.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) 16.11.2004 tarihli kararı²⁰⁴, Ayten Ünal Tekeli'nin (başvuran) 20.12.1995 tarihli ve 29865/96 numaralı başvurusu üzerine verilmiştir ve evli kadının kocasının soyadı olmaksızın yalnızca kendi soyadını kullanabilmesine ilişkindir.

İzmir'de yaşayan bir avukat olan Ayten Ünal Tekeli, 25.12.1990 tarihinde evlenmiş ve eşinin soyadını almıştır. Her ne kadar meslek hayatında kendi soyadıyla tanındığı için kocasının soyadı önünde kendi soyadını uygulamada kullanmaya devam etmiş, ancak o zamanki yasal düzenleme karşısında resmi olarak her iki ismi kullanamamıştır. Başvuran, 22.02.1995 tarihinde yalnızca kendi soyadı olan Ünal'ı kullanma talebiyle Karşıyaka Asliye Hukuk Mahkemesi'ne başvurmuştur. Mahkeme, 04.04.1995 tarihinde Türk Kanunu Medenisinin 153. maddesinde yer alan düzenleme gereği kadının kocasının soyadını taşıma zorunluluğu olduğunu belirterek davayı reddetmiştir. Başvuranın temyiz başvurusu

²⁰⁴ Karar metnine [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["ünal tekeli"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-67482"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden erişilmiştir. (Erişim tarihi: 14.09.2015)

da 06.06.1995 tarihinde Yargıtay tarafından reddedilmiştir. Her ne kadar 1997'de anılan maddede yapılan değişiklikle evli kadınlar kocalarının soyadı önünde kendi soyadlarını kullanabilme hakkı kazandıysa da başvuran, sadece kendi soyadını kullanmak olan talebini karşılamadığı düşüncesiyle bu haktan yararlanmamıştır. 2001 tarihli yeni Türk Medeni Kanununun 187. maddesinde de eski 153. madde hükmü aynen korunmuştur.

AİHM, önüne gelen davada Türk hükümetinin başvuranın evlendiği sırada stajyer avukat olduğu, meslek hayatında kendi soyadıyla tanınmadığı ve bu nedenle soyadı değişikliği nedeniyle mağdur olmadığı yönündeki ilk itirazına karşı; başvuranın mesleki yaşantısının olumsuz etkilenip etkilenmediğinin tespitinin gerekli olmadığını belirtmiş, soyadının mesleki yaşamın yanı sıra insanlarla sosyal, kültürel ve diğer türden ilişkiler kurma ve geliştirme becerisi açısından özel ve aile yaşamlarında da kişiyi tanımladığını tekrarlamış ve başvuranın özel çevrelerde ve kültürel ya da siyasi etkinliklerde tanındığı kendi soyadı olan Ünal'ı kullanmasına izin verilmemesinin, mesleki olmayan etkinliklerini büyük ölçüde etkilemiş olabileceği kanısıyla başvuranın mağdur olduğuna karar vermiştir.

AİHM bu davada başvuranın talebine uygun olarak davayı incelerken AİHS'nin 8. ve 14. maddelerinin birlikte ele alınması gerektiğine karar vermiştir. AİHS'nin "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" başlıklı 8. maddesi "*1. Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. 2. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.*" şeklinde düzenlenmiştir. Ayrımcılık yasağı başlıklı 14. maddesinde ise "*Bu Sözleşme'de tanınan hak ve özgürlüklerden yararlanma, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetilmeksizin sağlanmalıdır.*" ifadesi kullanılmıştır.

Başvuranın kanunen erkeklerin kendi soyadlarını kullanmaya devam edebilmesine rağmen kadının kendi soyadını kullanmasına izin verilmemesinin cinsiyete dayalı ayrımcılık oluşturduğu iddiası karşısında Türkiye; cinsiyetler arasında farklı muamele olduğunu kabul etmiş, ancak bunun makul temelleri olduğunu belirterek ayrımcılık

oluşturmadığını ileri sürmüştür. Türkiye, aile birliğinin bir kamu düzeni meselesi olduğunu ve birey kamu düzeniyle temasa geçtiği an özel yaşamın sona erdiğini belirtmiş, Türkiye'deki toplumsal gerçekler göz önüne alındığında cinsiyete dayalı farklı muamelenin geçerli nedenleri olduğunu iddia etmiş, ayrıca doğum, evlilik ve ölüm kütüğünde yapılacak bir sistem değişikliğinin büyük zorluklar yaratacağını belirtmiştir.

AİHM, her farklı muamelenin ayrımcılık olmayacağını belirterek, bunun için farklı muamelenin nesnel ve makul bir nedene dayanması gerektiğini, bu nedenin de demokratik toplumlarda normalde geçerli olan ilkelere göre değerlendirileceğini ifade etmiştir. Taraf devletlerin benzer durumlar arasındaki küçük farklılıkların hangi durumlarda yasalarda farklı muameleyi gerekli kıldığını belirlemede bir dereceye kadar takdir hakkına sahip olduğunu ve bu hakkın kapsamının durumlara, konuya ve konunun geçmişine göre değişebileceğini kabul eden AİHM, yalnızca cinsiyete dayalı bir farklı muamelenin AİHS'ye uygun olduğunun kabul edilebilmesi için ise çok geçerli nedenler sunulması gerekliliğinin üzerinde durmuştur.

Evli kadınların evlendikten sonra yalnızca kendi soyadlarını yasal olarak kullanamamalarına karşın, evli erkeklerin evlenmeden önceki soyadlarını kullanabilmelerinin benzer konumdaki kişiler arasında cinsiyete dayalı “farklı muamele” oluşturduğunu kabul eden AİHM; bu davada cinsiyetler arası farklı muameleyi haklı kılabilecek ikna edici gerekçeler bulunmadığını da belirtmiştir.

Cinsiyetler arası eşitliğin geliştirilmesinin Avrupa Konseyi'ne üye devletler arasında önemli bir hedef olduğunu hatırlatan AİHM, Avrupa Konseyi bünyesinde karı-kocanın aile isminin seçiminde eşit söz hakkına sahip olmasına yönelik bir fikir birliği oluşmakta olduğuna dikkat çekmiştir.

AİHM'nin belirlemesine göre Avrupa Konseyi'nin üye ülkeleri²⁰⁵ arasında Türkiye, eşler başka bir düzenlemeyi tercih etse bile, kocanın soyadının aile soyadı olarak kabul

---

²⁰⁵ Avrupa Konseyi üye ülkeleri Almanya, Andorra, Arnavutluk, Azerbaycan, Belçika, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Ermenistan, Estonya, Finlandiya, Fransa, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Gürcistan, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İtalya, İzlanda, Karadağ, Letonya, Liechtenstein, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Makedonya, Malta, Moldova, Monako, Norveç, Polonya, Portekiz, Romanya, Rusya, San Marino, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Türkiye, Ukrayna ve Yunanistan'dır. Üye ülkelerin listesine T.C. Dışişleri Bakanlığının http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa internet sayfasından erişilmiştir. (Erişim Tarihi: 12.11.2015).

edilmesini ve bu nedenle kadının, evlendiğinde otomatik olarak kendi soyadını kaybetmesini yasalarla öngören tek ülke konumundadır.

Mahkeme, aile birliğinin aile adı olarak kadının soyadının ya da çift tarafından seçilen ortak bir soyadının kabul edilmesiyle de yansıtılabileceğini ifade etmiş; bunun yanında taraf devletlerin uygulamalarının, evli bir çiftin ortak bir aile adı taşımamayı tercih ettiği durumlarda bile aile birliğinin korunup güçlendirilebileceğini gösterdiğine dikkat çekmiştir. Tüm bu incelemelerin ardından Mahkeme, AİHS'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak 14. maddesinin Türkiye tarafından ihlal edildiğine karar vermiştir.

AİHM, karar içinde, evlilikte kadının soyadını kaybetmesini yasalarla öngören Avrupa Konseyi üyesi tek devletin Türkiye olduğunu ifade etmektedir. Mahkemenin eşler ortak bir aile adı taşımaya dahi aile birliğinin korunup güçlenebileceğine ve bunun Avrupa ülkelerinde başarıyla uygulandığına ilişkin tespiti, ülkemizde aile birliğinin göstergesi olarak ortak soyadı kullanılması gerektiği anlayışıyla çelişmesi açısından önemlidir. Yine Mahkeme kararında, bir kişilik hakkı olan ad üzerindeki hakka verilen önemi vurgulamakta, bu hak karşısında kamu yararının ikinci planda kalacağını ifade etmektedir. Doktrinde de, olası bir soyadı rejimi değişikliği karşısında nüfus kayıt sisteminin adaptasyonunda yaşanabilecek zorluklar ile kişilerin doğdukları andan itibaren sahip oldukları soyadını taşımaya devam etme hakları arasında bir karşılaştırma yapıldığında, üstünlüğün soyadına tanınması gerektiği yönünde görüşler bulunmaktadır²⁰⁶.

Ünal Tekeli davasından sonra, 2013 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde Türkiye aleyhinde üç dava daha görülmüştür: Leventoğlu Abdülkadiroğlu v. Türkiye²⁰⁷, Tuncer Güneş v. Türkiye²⁰⁸ ve Tanbay Tüten v. Türkiye²⁰⁹. Her üç davada da başvuranlar, ulusal makamlarca yalnızca evlenmeden önceki soyadlarını kullanma taleplerinin reddedilmesinin AİHS m. 14'e aykırılık oluşturduğunu, evli erkekler evlilikten sonra kendi soyadlarını kullanmaya devam ederken evli kadınlara bu konuda izin

²⁰⁶ Ergene, s. 135

²⁰⁷ Başvuru Numarası: 7901/07, Karar Tarihi: 28.05.2013 (Karar metnine [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["leventoğlu"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER"},"itemid":\["001-119957"\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 07.01.2016).

²⁰⁸ Başvuru Numarası: 26268, Karar Tarihi: 03.10.2013 ([http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["tuncer güneş"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER"},"itemid":\["001-126133"\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 07.01.2016).

²⁰⁹ Başvuru Numarası: 38249, Karar Tarihi: 10.12.2013 (Karar Metnine Karar metnine [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["tanbay"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER"},"itemid":\["001-138892"\]](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 07.01.2016).

verilmemesinin ayrımcılık oluşturduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme ise her üç davada da Ünal Tekeli v. Türkiye davasına atıfta bulunarak, Türkiye'nin somut davalarda farklı bir sonuca varması hususunda AİHM'yi ikna edecek herhangi bir olay veya delil ileri sürmediğini belirtmiştir. Sonuç olarak bu davaların tümünde AİHM tarafından oybirliğiyle, Türkiye'nin AİHS'nin 8. maddesiyle bağlantılı olarak 14. maddesini ihlal ettiğine karar verilmiştir.

2.2.3. Anayasa Mahkemesinin 4721 Sayılı Türk Medeni Kanununun 187. Maddesinin İptali İstemine İlişkin 10.03.2011 Tarihli ve 2009/85 E., 2011/49 K. Sayılı Kararı

İnceleme konusu Anayasa Mahkemesi kararı²¹⁰, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 187. maddesinin, Anayasanın 2., 10., 12., 17., 41. ve 90. maddelerine aykırı olduğu iddiasıyla Fatih 2. Aile Mahkemesi, Ankara 8. Aile Mahkemesi ve Kadıköy 1. Aile Mahkemesi tarafından itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulması sonucunda verilmiştir.

Fatih 2. Aile Mahkemesi başvurusunun gerekçesinde, İnsan Hakları Evrensel Beyanname, AİHS ve CEDAW'ın Anayasa m. 90/son gereği iç hukuk kuralı haline geldiklerini belirtmiştir. Anayasa'nın 90/4 maddesi gereği temel hak ve özgürlüklere ilişkin olan bu sözleşmelerle kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası anlaşmaların esas alınması gerektiğini ifade etmiştir. AİHM'nin Ünal Tekeli davasında evlilikte sadece kendi soyadını kullanamayan başvuranın mağdur olduğuna karar verdiğini hatırlatan yerel mahkeme, kadının evlenirken kocasının soyadını almasına ilişkin kuralın cinsiyetler arasında ayrımcılığa, adaletsizliğe ve eşitlik ilkesine aykırılığa yol açtığını, bu aykırılığı gidermenin hukuk devleti olmanın gereği olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesinin 29.10.1998 tarihli ve 1997/61 E., 1998/59 K. sayılı kararında bahsedilen 'kamu yararı, kamu düzeni ve kimi zorunluluklar' gibi gerekçelerin her olaya, her topluma her döneme göre değişen, yoruma açık ve soyut kavramlar olduğunu ve özellikle ülkemizin taraf olduğu temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemeler Anayasanın 2., 10. ve 41. maddeleri ile birlikte değerlendirildiğinde eşitlik ilkesinin üstün tutulması gerektiğini belirtmiştir.

²¹⁰ 21.10.2011 tarihli ve 28091 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

Ankara 8. Aile Mahkemesi başvurusunun gerekçesinde, Anayasa Mahkemesinin 29.10.1998 tarihli ve 1997/61 E., 1998/59 K. sayılı kararını ve AİHM'nin Ünal Tekeli-Türkiye kararını hatırlatmış, Anayasa Mahkemesinin belirtilen karardan sonra Anayasada ve bazı diğer kanunlarda yapılan kadına yönelik olumsuz ayrımcılığın önlenmesi için yapılan değişiklikleri belirtmiş, CEDAW dahil olmak üzere konu ile ilgili uluslararası düzenlemelere değinmiştir. Yerel mahkeme, TMK m. 187'nin Anayasanın 17. ve 41. maddelerine aykırı olduğunu savunmuştur.

Kadıköy 1. Aile Mahkemesi ise başvurusunun gerekçesinde AİHM'nin Ünal Tekeli - Türkiye kararını hatırlatmıştır. Ardından, Anayasa m. 90/son yollaması sonucunda uygulanması gereken kuralların evli kadınların kızlık soyadlarını veya önceki soyadlarını kullanılmasını engelleyen TMK'nin 187. maddesi değil, İnsan Haklarına Dair Avrupa Sözleşmesinin 8. ve 14. maddeleri ile Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmenin 1. maddesi olduğunu ifade etmiştir. Yerel Mahkeme ayrıca TMK m. 187'nin değiştirilerek 'Evli kadının eşinin soyadını alması yanında eşlerin karşılıklı olarak diğer tarafın soyadını alması, evli erkeğin eşinin soyadını alması veya tarafların üzerinde uzlaşabilecekleri başka bir soyadın alınması veya her iki soyadın birleştirilerek kullanılması' şeklinde düzenleme yapılmasının Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşen bir görev olduğunu da belirtmiştir. Yerel Mahkeme, eşlerin soyadının ailenin mutluluğunda veya mutsuzluğunda herhangi bir katkısının olmayacağını savunmuştur. Evli kadının evlilik sırasında kendi soyadını kullanmasının aile düzenine zarar veren hiçbir etki doğurmayacağını, hatta belki kadının kimlik ve kişiliğinin gelişmesine ve bu kişiliğin bir parçası olan soyadın kullanılmasının yaratacağı güvene göre aile düzenine mutluluk yönünde katkı yapacağını ifade etmiştir. Bu nedenlerle TMK m. 187'nin Anayasa m. 90/son'a aykırı olduğunu iddia etmiş, ayrıca önüne gelmiş olan davada mahkemenin mesleği psikolog olan uzmanın davacının kızlık soyadını kaybetmiş olmakla travma yaşadığını tespit ettiğini belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi başvuruların birleştirilerek esas incelemenin tek dosya üzerinden yürütülmesine karar vermiştir. Esas incelemede ise Mahkeme, soyadının bir kimsenin kimliğinin belirlenmesinde en önemli unsur ve vazgeçilemez, devredilemez, kişiye sıkı surette bağlı bir kişilik hakkı olduğunu belirtmiştir. Kadının evlenmekle kocasının soyadını alacağına ilişkin kuralın aile birliğinin korunması ve aile bağlarının güçlendirilmesi başta olmak üzere, nüfus kayıtlarının düzenli tutulması, resmi belgelerde karışıklığın önlenmesi

ve soyun belirlenmesi gibi kamu yararı ve kamu düzeni gerekleri nedeniyle kabul edildiğini ifade etmiştir.

Mahkeme, aile ismi olarak kullanılan soyadının kuşaktan kuşağa geçmesiyle, Türk toplumunun temeli olan aile birliği ve bütünlüğünün devamının sağlandığını söylemiştir. Ardından, soyadının kişilik haklarından olmasının ona hiçbir müdahalede bulunulamayacağı anlamına gelmediğini, yasa koyucunun soyadı kullanımına kamu yararı ve kamu düzeni gerekleri uyarınca Anayasa'ya uygun olmak koşuluyla müdahalede takdir hakkının bulunduğunu belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, yasa koyucunun aile soyadı konusundaki takdir hakkını, aile birliği ve bütünlüğünün korunması ve aile bağlarının güçlendirilmesi başta olmak üzere, kamu yararı ve kamu düzeninin gerektirdiği kimi zorunluluklar nedeniyle, eşlerden birisine öncelik tanıyacak biçimde kullanmasının hukuk devletine aykırı olmadığını savunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, itiraz konusu kuralda kadının başvurusu durumunda önceki soyadını kocasının soyadının önüne ekleyerek kullanabileceğini, bu şekilde kişilik hakkı ile kamu yararı arasında adil bir dengenin kurulduğunu ifade etmiştir.

Kadının evlenmekle kocasının soyadını almasının cinsiyet ayırımına dayanan bir farklılığa sebep olmadığını, yasa koyucunun takdir yetkisi kapsamında aile soyadı olarak kocanın soyadına öncelik vermesinin eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmadığını ifade eden Anayasa Mahkemesi, bu nedenlerle itiraz konusu kuralın Anayasaya aykırı olmadığını belirterek, dokuza sekiz çokluğuyla iptal istemini reddetmiştir. Mahkeme, itiraz konusu kuralın Anayasanın 90. maddesiyle bir ilgisinin görülemediğini ifade etmiştir.

Karşı oy yazılarında itiraz konusu kuralla soyadı kullanımında kadınlar ve erkekler arasında eşit bir düzenleme yapılmadığı; evlilik ve aile bağlarını yasal ve toplumsal gereklere uygun bir şekilde göstermek için kadının kocasının soyadını taşımasının zorunlu olmadığı gibi, neden erkeğin soyadının üstünlük taşıdığı ve kadının ikinci plana itildiğinin Anayasal bir açıklamasının da yapılamayacağı belirtilmiş, AIHM'nin Ünal Tekeli - Türkiye kararı da hatırlatılarak itiraza konu kuralın Anayasanın 10. ve 17. maddelerine aykırı olduğu ifade edilmiştir.

Bunun yanında, karşılaştırmalı hukuktan da örnekler verilerek, kadınların karşılaştıkları daha ciddi, yaşamsal öneme sahip durumlarla karşılaştırıldığında, soyadının ilk bakışta

önemsiz bir konu gibi görünmesine rağmen, istediği soyadını kullanabilmenin kadın açısından önemi vurgulanmıştır.

Soyadına müdahalenin, ayrımcılık olmasının yanında başlı başına bir insan hakları ihlali olarak nitelendirildiği karşı oy yazısında, konuyla ilgili uluslararası düzenlemelerden de bahsedilmiştir. Ülkemizde soyadı kullanımının 1934 tarihli Soyadı Kanunuyla zorunlu hale geldiği hatırlatılmış; aile birliğinin ortak soyadıyla sağlandığı iddiasının, Soyadı Kanunundan önce Türk toplumunda aile birliğinin zayıf olduğu anlamına geleceği savunulmuştur.

Karşı oy yazısında soyadının vazgeçilemez, devredilemez ve feragat edilemez, kişiye sıkı surette bağlı mutlak bir kişilik hakkı olduğu vurgulanmıştır. Evli kadınların aile birliği adına kocalarının soyadını taşımak zorunda bırakılmalarının, onların en temel kişilik haklarının yok sayılması anlamına geldiği ifade edilmiştir. Evlenen kadının soyadı üzerindeki kişilik hakkının hangi gerekçeyle olursa olsun sınırlandırılmasının ise eşitlik ilkesiyle bağdaşmadığı savunulmuştur.

Anayasa Mahkemesi bu kararında, kişi olarak kadını değil, aileyi öne çıkarmıştır²¹¹. Oysaki Anayasa Mahkemesinin 29.10.1998 tarihli ve 1997/61 E., 1998/59 K. sayılı kararının üzerinden on yılı aşkın zaman geçmiş, bu süreçte AIHM Ünal Tekeli - Türkiye kararında Türkiye aleyhine karar vermiş, 2001 yılında Anayasanın 41. maddesine ailenin eşler arasında eşitliğe dayandığı düzenlemesi eklenmiş²¹², 2004 yılında Anayasanın 10. maddesine "*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.*" cümlesi²¹³, 2010 yılında ise aynı maddeye "*Bu maksatla alınacak tedbirler eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamaz.*" cümlesi²¹⁴ eklenmiştir. Yine 2004 yılında Anayasa m. 90'a "*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı*

---

²¹¹ Öden, Merih / Esen, Selin: "Anayasa Mahkemesi ve Evli Kadının Soyadı", Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan, Cilt:2, Ankara 2013, s. 817-836, s. 834.

²¹² Değişiklik, 4709 sayılı Kanunun 17. maddesi ile yapılmıştır. 4709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 17.10.2001 tarihli ve 24556 (Mükerrer) sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

²¹³ Değişiklik, 5170 sayılı Kanunun 1. maddesi ile yapılmıştır. 5170 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 22.05.2004 tarihli ve 25469 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

²¹⁴ Değişiklik, 5982 sayılı Kanunun 1. maddesi ile yapılmıştır. 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 13.05.2010 tarihli ve 27580 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır." ifadesi eklenmiştir²¹⁵. Bütün bu gelişmelere rağmen Anayasa Mahkemesi konuyla ilgili içtihadında değişikliğe gitmemiştir²¹⁶.

Anayasa Mahkemesinin bu kararı değerlendirildiğinde görülmektedir ki, aile bütünlüğünün korunması ve aile bağlarının güçlendirilmesi hususunda ortak soyadının çok önemli olmadığı AİHM'nin Ünal Tekeli - Türkiye kararında da belirtilmiştir. Karşı oy yazılarında da belirtildiği gibi, aile birliğinin ortak soyadı ile sağlandığı kabulü, Soyadı Kanunu öncesinde Türk aile bağlarının zayıf olduğu sonucuna yol açacaktır²¹⁷. Ortak soyadı kullanılması durumunda ise aile birliğini sağlamak için soyadından vazgeçme fedakarlığında bulunmak zorunda olanın sadece kadın olmasının cinsiyet ayrımcılığı temelli ve eşitliğe aykırı olduğunu belirtmek gerekmektedir²¹⁸. Ayrıca, evlilik birliğini sağlayacak bu soyadının neden kocanın soyadı olduğu, kadının soyadının bu işlevi görmekte niçin yetersiz kalacağı hususları Mahkemece açıklanabilmiş değildir.

Gerçekten de, itiraz konusu düzenlemeyle öngörülmuş olan soyadı konusundaki farklılığın, bu farklılığı geçerli kılacak haklı ve savunulabilir çok önemli zorlayıcı nedenler belirtilemez²¹⁹, dayandığı objektif ölçütler ortaya konulmadan, sadece kadın ve erkek eşlerin birbirlerinden farklı oldukları ve bu nedenle de farklı muameleye tabi tutulmalarının ayrımcılık yaratmadığının iddia edilmesi, itiraza konu düzenlemeyi eşitlik ilkesine uygun hale getirmemektedir²²⁰.

Anayasa Mahkemesi bu kararında vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir kişilik hakkı olarak kabul ettiği soyadı üzerindeki hakkın, kamu düzeni ve kamu yararı gereklerince sınırlanabileceğini belirtmiştir. Ancak Anayasanın kişilik hakkına ilişkin 17. maddesinde kamu düzeni ve kamu yararı bir kısıtlama nedeni olarak belirtilmemiştir. Anayasa Mahkemesinin Anayasa'da yer almayan bu kısıtlama nedenine başvururken bu yargısını dayanaktan yoksun bırakmıştır²²¹. Ayrıca kamu düzeni ve kamu yararı, içeriği net

---

²¹⁵ Değişiklik 5170 sayılı Kanunun 7. maddesi ile yapılmıştır. 5170 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun, 22.05.2004 tarihli ve 25469 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

²¹⁶ Ünal Özkorkut, s. 29.

²¹⁷ Ergene, s. 134-135; Çakırca, s. 160.

²¹⁸ Çakırca, s. 151.

²¹⁹ Öden / Esen, s. 824.

²²⁰ Ergene, s. 136.

²²¹ Öden / Esen, s. 819.

olarak belirlenemeyen soyut kavramlardır ve böylesi soyut kavramlarla kadını kimliğinin en önemli simgesi olan adından vazgeçmeye zorlamak, kişilik haklarını orantısız bir şekilde sınırlandırmak demektir²²².

Mahkeme, soyadını kişiliğin en önemli unsuru olduğunu söylerken, değerlendirmelerinin devamında, soyadı kullanmayı kişi hakkı olmaktan öte kişinin ailesine karşı sorumlulukları kapsamında bir yükümlülük olarak değerlendirmekte, bu anlamda kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödevlerini kişilik hakkından üstte konumlandırmaktadır²²³.

Yerel mahkemelerin başvurularında ve karara muhalif üyelerin karşı oy yazılarında CEDAW ve diğer uluslararası düzenlemelerden bahsedilmesine rağmen, Anayasa Mahkemesinin itiraz konusu kuralı Anayasa m. 90 ile ilgisiz görmesi ise ayrı bir eleştiri noktası oluşturmaktadır. Anayasanın; usulünce yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda, uluslararası anlaşma hükümlerinin esas alınacağına ilişkin 90. madde düzenlemesi karşısında, itiraza konu TMK m. 187'nin AİHS ve CEDAW'a aykırı olduğu ve bu durumda anılan sözleşme hükümlerinin esas alınması gerektiği doktrinde ifade edilmektedir²²⁴.

Anayasa m. 152/4'te "*Anayasa Mahkemesinin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmî Gazetede yayımlanmasından sonra on yıl geçmedikçe aynı kanun hükmünün Anayasaya aykırılığı iddiasıyla tekrar başvuruda bulunulamaz.*" hükmü yer almaktadır. Bu hüküm uyarınca, Anayasa Mahkemesi iptal istemini işin esasına girerek incelediğinden, yakın zamanda bu maddenin Anayasa Mahkemesi önüne iptal istemiyle tekrar gelebilmesi mümkün değildir. Sorunun çözülebilmesi için Anayasa Mahkemesinin olası bir iptal kararı beklenmeksizin yasama organınca TMK m. 187'de yeni bir düzenlemeye gidilmesi gerekmektedir.

---

²²² Çakırca, s. 151.

²²³ Öden / Esen, s. 820.

²²⁴ Çakırca, s. 157.

2.2.4. Anayasa Mahkemesinin Kadının Evlilikte Yalnızca Kendi Soyadını Kullanabilmesine İlişkin Sevim Akat Eşki, Gülsim Genç ve Neşe Aslanbay Akbıyık Bireysel Başvuru Kararları

13.05.2010 tarihli ve 27580 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 5982 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanununun 18. maddesi ile Anayasanın 148. maddesinde yapılan değişiklikle, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu hukukumuzda girmiştir. Anayasanın değişiklik sonrası 148. maddesinin 3. fıkrasında yer alan *“Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.”* şeklindeki düzenlemeyle, bireysel başvuruda bulunanın ihlal edildiğini iddia ettiği hakkın, AIHS kapsamında korunmakta olan bir hak olması gerektiği hükme bağlanmıştır. Bu hak, kamu gücü tarafından ihlal edilmiş olmalıdır. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için iç hukukta tanınmış olan olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekmektedir.

Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurular sonucunda, evli kadının sadece kendi soyadını kullanabilmesine ilişkin olarak verilen kararlar mevcuttur. Bunlardan Sevim Akat Eşki kararı²²⁵ 19.12.2013 tarihinde, Gülsim Genç kararı²²⁶ 06.03.2014 tarihinde, Neşe Aslanbay Akbıyık kararı²²⁷ ise 16.04.2015 tarihinde verilmiştir.

Her üç başvurucu da, evli kadının evlilik öncesi soyadını tek başına kullanmasına engel olan 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 187. maddesine istinaden yapılan uygulama neticesinde, cinsel olarak ayrımcılığa maruz tutularak özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmemesi nedeniyle Anayasal haklarının ihlal edildiği iddiasıyla bireysel başvuru yoluna gitmişlerdir.

---

²²⁵ Başvuru No: 2013/2187

²²⁶ Başvuru No: 2013/4439

²²⁷ Başvuru No: 2014/5836

2.2.4.1. 19.12.2013 Tarihli Sevim Akat Eşki Kararı

Sevim Akat Eşki, İstanbul Barosu'na bağlı avukat olarak çalışmaktadır. Karara konu uyuşmazlıkta, dava öncelikle Fatih 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde açılmış, bu mahkemenin görevsizlik kararı vermesi üzerine Fatih 3. Aile Mahkemesi önüne gelen dava, nüfus müdürlüğü aleyhine açıldığı için husumet yönünden reddedilmiştir. Bunun üzerine başvuru, eşini hasım göstererek tekrar dava açmış, Fatih 2. Aile Mahkemesi tarafından incelenen davada TMK m. 187'nin Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine başvurulmuştur. Anayasa Mahkemesinin yukarıda incelenen 10.03.2011 tarihli ve 2009/85 E., 2011/49 K. sayılı kararı ile bu talebi reddetmesi üzerine Fatih 2. Aile Mahkemesi de başvuruçunun davasını reddetmiş, temyiz talebinin de Yargıtay 2. Hukuk Dairesi tarafından reddedilmesi üzerine başvuru bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurmuştur.

Bu davada görüş bildiren Adalet Bakanlığı, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesince (AİHM), somut başvuruya benzer başvurular açısından, evli erkeklerin evlendikten sonra kendi soyadlarını kullanma imkânları bulunmasına rağmen, evli kadınların evlilikten önceki soyadlarını tek başına kullanma imkânlarının bulunmamasının cinsiyete dayalı farklı bir muamele oluşturduğuna ve bu durumun Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 8. maddesi ile birlikte düşünüldüğünde 14. maddesini ihlal ettiğine karar verildiği belirtilerek, başvuru tarafından açılan davanın 4721 sayılı TMK'de kadının evlendikten sonra evlilik öncesi soyadını tek başına kullanabileceğine ilişkin bir hüküm bulunmaması nedeniyle reddedildiğinin yapılacak değerlendirmede nazara alınması yönünde beyanda bulunmuştur. Bu görüşe karşı beyanda bulunan başvuruçunun, AİHM tarafından verilen ihlal kararlarına rağmen, iç hukukta gerekli yasal düzenlemenin yapılmadığını belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi, ihlal iddiasına neden olan isim üzerindeki hakkın, Anayasanın 17. maddesinde düzenlendiğini belirtmiş ve başvuruyu sadece bu madde açısından değerlendirmiştir. Anayasa m. 17/1 metninde "*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*" şeklinde bir düzenleme bulunmaktadır. Yine mahkeme, isim üzerindeki hakkın AİHS m. 8 kapsamında olduğunu belirtmiştir. Bu maddeye göre "*Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak*

müdahalenin yasayla öngörölmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”. Kararda, AİHM’nin, AİHS’nin 8. maddesinin ad ve soyadı konusunda açık bir hüküm içermediğini belirtilmekle beraber, kişinin kimliğinin ve aile bağlarının belirlenmesinde kullanılan bir araç olması nedeniyle, belirli bir dereceye kadar diğer kişilerle ilişki kurmayı da içeren özel yaşama ve aile yaşamına saygı hakkıyla ilgili olduğunu ve bir kamu hukuku konusu olarak toplumun ve Devletin adların düzenlenmesi konusuyla ilgilenmesinin bu unsuru özel hayat ve aile hayatı kavramlarından uzaklaştırmayacağının kabul edildiği ifade edilmiştir.

Anayasa Mahkemesinin incelemesinde; başvurucunun sadece evlenmeden önceki soyadını kullanmasına yetkili idari ve yargısal merciler tarafından izin verilmemesi şeklindeki uygulamanın, kişinin kimliğinin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri olan soyadının vazgeçilemezlik, devredilemezlik ve kişiye sıkı surette bağlı olma niteliklerinin kadının soyadı bakımından geçerliliğini etkilediği belirtilmiştir. Bu şekildeki bir uygulamanın Anayasa’nın 17. maddesinde tanımlanan manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğu açık olarak tespit edilmiştir.

Mahkeme, Anayasaya ve AİHS’ye göre temel hak ve özgürlüklere yapılacak bir sınırlamanın ve bu bağlamda soyadı üzerindeki hakkın sınırlanmasının ancak kanunla mümkün olacağı değerlendirmesini yapmıştır. Ancak, her ne kadar TMK m. 187 bu anlamda kanunilik şartını sağlasa da, Anayasa m. 90/5 uyarınca temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası bir anlaşma ile bir kanun hükmünün çatışması halinde, uluslararası anlaşma hükmünün öncelikle uygulanması gerektiğini belirtmiştir. Bu bilgiler ışığında AİHS’nin iç hukukta doğrudan uygulanma kabiliyetini haiz olduğunu belirtmiştir. Anayasa Mahkemesi, AİHM’nin soyadı kullanımı ile ilgili başvuruları, Sözleşme’nin 8. maddesinde yer alan “*özel hayatın ve aile hayatının korunması*” ilkesi kapsamında incelediğini tespit etmiştir. Bu değerlendirmeleri takiben Mahkeme, CEDAW’ın aile adı konusunda eşlere eşit haklar tanınmasını düzenleyen 16/1-g hükmüne de değinmiştir.

Somut uyuşmazlık açısından esas alınması gereken düzenlemelerin uluslararası anlaşma hükümleri olduğunu vurgulayan Anayasa Mahkemesi, bu nedenle başvurucunun manevi varlığı kapsamında güvence altına alınan isim üzerindeki hakkına yönelik

müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığını belirtmiştir. Mahkeme bu nedenle başvuruçunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine, bu ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için de yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesine oybirliğiyle karar vermiştir.

2.2.4.2. 06.03.2014 Tarihli Gülsim Genç Kararı

Biyokimya uzmanı olarak çalışan Gülsim Genç, evlenme yoluyla soyadının değiştiğini, evlendiği tarihe kadar eğitim ve çalışma yaşamında doğumla kazandığı soyadı ile kişilik ve kimlik kazandığını ve bu nedenle eski soyadını kullanma talebiyle açtığı davanın reddedildiğini belirterek, Anayasa'nın 10., 12., 17. ve 90. maddelerinde tanımlanan haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bu davada başvuruçunun vekili, daha önce AİHM önüne taşıdığı dava yoluyla yalnızca kendi soyadını kullanma hakkını elde etmiş olan Ayten Ünal'dır.

Anayasa Mahkemesi, bu davada da değerlendirmelerini Anayasanın 17. ve AİHS'nin 8. maddeleri üzerinden yapmıştır. Mahkeme, özel yaşama saygı hakkı alt kategorisinde geçen "özel yaşam" kavramının AİHM tarafından oldukça geniş yorumlandığını ve bu kavrama ilişkin tüketici bir tanım yapmaktan özellikle kaçınıldığını belirtmiştir.

Anayasa Mahkemesi, bu kararında da başvuruçunun sadece evlenmeden önceki soyadını kullanmasına yetkili idari ve yargısal merciler tarafından izin verilmemesi şeklindeki uygulamanın, kişinin kimliğinin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri olan soyadının vazgeçilemezlik, devredilemezlik ve kişiye sıkı surette bağlı olma niteliklerinin kadının soyadı bakımından geçerliliğini etkilediği görülmekle, belirtilen uygulamanın Anayasa'nın 17. maddesinde tanımlanan manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik bir müdahale oluşturduğunun açık olduğu yönündeki tespitini tekrarlamıştır.

Temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği ve Anayasa m. 90/5 çerçevesinde milletlerarası anlaşmaların bu uyuşmazlıkta doğrudan uygulama alanı bulacağına ilişkin Sevim Akat Eşki kararındaki belirlemelerini tekrarlayan Anayasa

Mahkemesi, bu davada da AİHS ve CEDAW'a vurgu yapmıştır. Sonuç olarak Gülsim Genç davasında da başvurunun manevi varlığı kapsamında güvence altına alınan isim hakkına yönelik müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığını ifade eden Anayasa Mahkemesi, bu nedenle başvurunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesini de içeren karar, yine oybirliğiyle verilmiştir.

2.2.4.3 16.04.2015 Tarihli Neşe Aslanbay Akbıyık Kararı

Anayasa Mahkemesinin konumuzla ilgili en yakın tarihli kararını vermiş olduğu bu davada, Adalet Bakanlığı görüş yazısında Sevim Akat Eşki davasından farklı olarak başvurunun, mevzuatta 4721 sayılı Kanun'un 187. maddesinin var olduğu nazara alınarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Davayı Anayasanın 17. ve AİHS'nin 8. maddeleri çerçevesinde inceleyen Anayasa Mahkemesi, esasa ilişkin değerlendirmesinde Sevim Akat Eşki kararı ile neredeyse tamamen aynı ifadeleri kullanmış, anılan karara sıkça da atıfta bulunmuştur.

Anayasa Mahkemesi, incelemeleri sonucunda yine kanunilik şartının gerçekleşmediğinden bahisle başvurunun Anayasanın 17. maddesi ile korunan hakkının ihlal edildiğine, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesine oybirliğiyle karar vermiştir.

Her üç karar birlikte değerlendirildiğinde, daha önce TMK m. 187'nin Anayasaya aykırı olmadığına karar vermiş olan Anayasa Mahkemesinin bir anlamda görüş değiştirdiği söylenebilir. Daha önce konunun Anayasa m. 90 ile ilgisini göremeyen mahkeme, bireysel başvuru neticesinde verdiği kararlarında bu maddeyi, öğretilerde savunulduğu şekliyle yorumlamıştır. Yine Anayasa Mahkemesinin AİHM kararlarına ve AİHS ile CEDAW başta olmak üzere uluslararası anlaşmalara vurgu yapması da oldukça önemlidir.

Önceki kararları nedeniyle ataerkil bakış açısını devam ettirmekle eleştirilmiş olan Anayasa Mahkemesinin, bireysel başvuru kararlarında bu bakış açısından sıyrıldığını ifade etmek yerinde olacaktır. Yine mahkemenin üst üste üç kararı da aynı yönde vermesiyle bu konudaki görüşünün tutarlılık ve süreklilik kazanmaya başladığını söylemek mümkündür.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesinin bu üç bireysel başvuru sonucunda vermiş olduğu kararlar, uygulamada kadın erkek eşitliğinin sağlanabilmesi açısından son derece önemli kararlar olsa da; bu konuda kesin bir çözüm sağlanabilmiş değildir. Nitekim Anayasa Mahkemesinin ileride tekrar görüş değiştirmesi ihtimal dahilindedir. Kaldı ki, Anayasa Mahkemesinin görüş değiştirmeyeceği varsayılsa dahi, bu sonucun elde edilebilmesi için ilk derece mahkemesi, temyiz incelemesi, karar düzeltme talebi, Anayasa Mahkemesi önüne davanın gelmesi, Anayasa Mahkemesinden çıkacak olumlu kararın ardından yeniden yargılama yapılması gibi oldukça uzun ve yorucu bir sürecin tamamlanması gerekmektedir. Bu bakımdan, yasama organı tarafından TMK m. 187’de yapılacak bir değişiklik ile madde düzenlemesinin uluslararası anlaşmalara uygun bir düzenlemeye kavuşturulması büyük önem arz etmektedir.

2.2.5. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun Kadının Evlilikte Yalnızca Kendi Soyadını Kullanabilmesine İlişkin 30.09.2015 Tarihli ve 2014/2-889 E., 2015/2011 K. Sayılı Kararı

Yargıtay’ın evli kadının sadece kendi evlilik öncesi soyadını kullanamayacağına ilişkin olan ve bu güne kadar konuya ilişkin davaların bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne taşınmasına neden olan içtihadını değiştirdiği bu kararda, davacı Hatice Yılmaz Yüksek yıldız, evlilik öncesi soyadı olan Yılmaz ile pek çok akademik esere sahip olduğunu, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olan ve kişilik hakkının bir unsuru olan soyadını kullanım hakkını haiz olduğunu ancak eşinin soyadını kullanmak zorunda bırakıldığını belirterek, sadece evlilik öncesi soyadını kullanabilmek talebiyle Ankara 11. Aile Mahkemesinde dava açmıştır. Dilekçesinde pek çok Avrupa ülkesinde kadının kendi soyadını evlendikten sonra da koruyabildiğini, bu soyadını eşi ve çocuklarına vebildiğini de belirtmiştir. Davada davalı olarak Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü gösterilmiş, ayrıca davacının eşi de dahili davalı olarak davada yer almıştır. Davacının eşi, cevap dilekçesinde davanın kişilik hakkının korunmasına ilişkin ve haklı bir dava olduğunu kabul ettiğini beyan etmiştir. Yerel mahkeme, AİHS ve CEDAW hükümlerinden bahisle davacının talebini haklı bularak davayı kabul etmişse de, davalı idare hükmü temyiz etmiştir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesi temyiz incelemesinde Anayasa Mahkemesinin 10.03.2011 tarihli ve 2009/85 E., 2011/49 K. sayılı kararı ile TMK m. 187 hükmünün iptali istemini reddettiğini hatırlatmıştır. Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olduğunu hatırlatan Daire, Anayasa m. 90/5 açısından da inceleme yapmıştır. Bilindiği gibi bu madde “*Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.*” hükmünü içermektedir. Yargıtay, Türkiye’nin taraf olduğu temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmelerde evli kadının evlenmeden önceki soyadını kullanmaya devam edeceğine ilişkin açık bir hüküm ve düzenleme bulunmadığını belirtmiştir. Bu nedenle, “aynı konuda farklı hüküm” söz konusu olmadığından, somut olayda uluslararası sözleşme hükümlerinin uygulanması olanağının bulunmadığı sonucuna varmıştır. AİHM’nin Ünal Tekeli v. Türkiye kararına değinilmiş, ihlale yol açanın ulusal mahkemelerin uygulaması veya kanun hükmünü yorumlama şekli değil, hükmün kendisi olduğu ifade edilmiştir. Kanun hükmü değiştirilmedikçe mahkemelerin kanuna göre karar vermekle yükümlü olduğunu belirten Yargıtay 2. Hukuk Dairesi; yerel mahkemenin uygulanma olanağı bulunmayan Anayasa m. 90/5 hükmünden hareketle ulaştığı sonucun doğru olmadığını, Türk Medeni Kanununca benimsenmiş olan aile birliği ve bütünlüğünün kocanın soyadı üzerinden devam edeceği ilkesini ve kamu düzenini bozacağı gerekçesiyle bozma kararı vermiştir. Yerel mahkemenin bu bozma kararına karşı direnmesi sonucunda dosya Yargıtay Hukuk Genel Kurulu önüne gelmiştir.

Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin, Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalarda evli kadının kendi soyadını kullanmaya devam etmesi yönünde açık bir hüküm olmadığı ve bu sebeple aynı konuda farklı hüküm söz konusu olmadığına ilişkin değerlendirmesi sırasında, gerek Anayasada gerekse uluslararası sözleşmelerde var olan ayrımcılık yasağını dikkate almamıştır. Ayrıca Türkiye, tarafı olduğu CEDAW’ın 16/1-g maddesiyle “*Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil her iki eş için, eşit kişisel haklar*” sağlamayı da taahhüt etmiş bulunmaktadır.

Bu aşamada dosyayı inceleyen Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, uyuşmazlığın AİHS karşısında Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcı olup olmadığı; varılacak sonuca göre TMK m. 187 hükmüne rağmen kadının evlilik birliği içinde sadece kendi soyadını kullanıp kullanamayacağı noktasında toplandığını belirtmiştir. İncelemesinde Avrupa Birliği,

Avrupa Konseyi, Birleşmiş Milletler ve Türkiye’de evlilikte kadının sadece kendi soyadını kullanmasına dair süreç hakkında bilgi veren Kurul, AİHM ve Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kararlarına da değinmiştir. Kurul ayrıca AİHM’nin AİHS m. 8 kapsamında ele aldığı ve Anayasa m. 17’de tanınan manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkını vurgulamıştır. Soyadının bireyin yaşamıyla özdeşleştiğini, kişiliğin ayrılmaz bir parçası olduğunu, kimliğin belirlenmesinde en önemli unsurlardan biri olduğunu, vazgeçilmez, devredilmez, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir kişilik hakkı olduğunu belirten Kurul, bu bağlamda soyadının kişinin manevi varlığının bir parçası olduğunu ifade etmiştir. AİHM’nin, AİHS’nin ayrımcılığı yasaklayan 14. maddesini nasıl yorumladığını da inceleyen Kurul, yalnızca cinsiyete dayalı bir farklı muamelenin AİHS’ye uygun olduğunun kabul edilebilmesi için çok geçerli nedenler sunulması gerektiğini belirtmiştir. Kurul, somut uyuşmazlığın temeli olan, evli erkekler evlenmeden önceki soyadlarını kullanabilirken evli kadınların sadece önceki soyadlarını kullanamamaları durumunun benzer kişiler arasında cinsiyete dayalı farklı muamele teşkil ettiğini şüphesiz olarak kabul etmiştir. Ayrıca, aile birliğinin sağlanmasında ortak soyadı kullanılmasının etkisi olmadığı, ortak soyadının bu konuya geleneksel yaklaşım dışında bir katkısının bulunmadığı, ortak soyadıyla aile birliğinin dışa yansıtılmaması halinde eşlerin veya üçüncü kişilerin önemli bir sorunla karşılaşmayacağı, nüfus hizmetlerinin yürütülmesinde ortaya çıkabilecek aksaklıkların ise teknik düzenlemelerle aşılabileceği Kurulca kabul edilmiştir. Sonuç olarak Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, aile birliğini ortak bir aile ismiyle yansıtma amacının cinsiyete dayalı farklı muamele için yeterli bir gerekçe oluşturmayacağını, söz konusu farklı muamelenin AİHS’ye açıkça aykırı olduğunu belirtmiştir.

Hukuk Genel Kurulu bu aykırılığı tespit ettikten sonra, Anayasa Mahkemesince iptal edilmeyen TMK m. 187’nin yürürlükte olduğunu dikkate alarak, bu maddenin Anayasa m. 17, AİHS m. 8 ve m. 14 karşısında uygulanmasının gerekip gerekmediğini incelemiştir. Bu incelemede, cinsiyet ayrımcılığını yasaklayan AİHS’nin, Anayasa m. 90 bağlamında kanun hükmünde olduğunu belirtmiştir. Anayasa m. 90’ın bir zımni ilga kuralı olduğunu ifade eden Kurul, temel hak ve özgürlüklere ilişkin sözleşme hükümleriyle çatışan kanun hükümlerinin uygulanma kabiliyeti bulunmadığı sonucuna varmıştır.

Tüm bu tespitlerin sonunda, somut olayda davacının sebep önemli olmaksızın evlilik birliği içinde sadece evlilik öncesi soyadını kullanmak istediği, bu soyadını kullanmak istemek için haklı bir gerekçe bulunmasına ihtiyaç olmadığı, bunun AİHS m. 8

ve Anayasa m. 17 kapsamında bir insan hakkı olduğu ve cinsiyet ayrımı yapılmaksızın erkek ve kadın arasında eşit şekilde uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenlerle yerel mahkemenin evli kadının evlilik hayatında yalnızca kendi soyadını kullanabilmesine izin veren kararını usul ve yasaya uygun bulan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, anılan kararın onanmasına oyçokluğuyla karar vermiştir.

Yargıtay'ın son derece yerinde tespitlerde bulunarak içtihadını değiştirmiş olması ve oldukça güncel olması bakımından bu karar çok önemlidir. Yine de Yargıtay'ın evli kadının sadece evlilik öncesi soyadını kullanabileceğine dair yerleşik bir içtihadı olduğunu söyleyebilmek şu an için mümkün değildir. Yargıtay'ın, önceki görüşünü bu kararla değiştirdiği gibi, başka bir kararla da bu görüşünü değiştirmesi mümkündür. Yine, Hukuk Genel Kurulunun bu kararı, sadece davaya konu somut olay bakımından bağlayıcıdır. Yerel mahkemelerin bundan sonra kadının soyadına ilişkin bakacakları davalarda, bu karara uyma zorunlulukları bulunmamaktadır. Bu nedenle, yukarıda belirttiğimiz gibi, yasama organı tarafından TMK m. 187'de yapılacak bir değişlikle madde düzenlemesinin uluslararası anlaşmalara uygun bir hale getirilmesi ve konunun kesin bir çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

BÖLÜM III

KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA KADININ SOYADI

Evlilikte kadının kocasının soyadını kullanmaya kanun tarafından zorlanmasının, hukuk sistemimiz açısından bir sorun teşkil ettiği açıktır. Bu sorunun çözümü için ise diğer ülkelerde konunun nasıl ele alındığını incelemek, farklı bakış açıları kazanmak bakımından faydalı olacaktır.

3.1. AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HUKUKU

Anglosakson hukuk sisteminin (common law) tarihine bakıldığında; soyadının genelde kişiyi anlatan veya mesleğini belirten kelimelerden oluşması, kadının ev dışında meslek edinmemesi, mirasın da genellikle erkekten geçmesi gibi nedenlerle kadının evlilikte erkeğin soyadını almasının gelenek haline geldiği görülür. Ancak bu sistemde soyadı edinme prosedürü resmi işlemlerden bağımsız ve esnek olduğundan, kadın önde gelen bir ailenin mensubuysa çocuğa kadının soyadının verilmesi yaygındı. Ayrıca, kadının ailesinden devam eden bir miras varsa erkek de karısının soyadını alırdı. Belirtmek gerekir ki, kadının evlenmekle erkeğin soyadını alması geleneği uzun yıllar sürmüştü olsa da, bu değişmez bir kural değildi ve kanun tarafından da zorunlu kılınmamıştı²²⁸.

Amerika Birleşik Devletleri'nde isim değişikliği her eyaletin kendi düzenlemesine bırakılmıştır ve bu sebeple birbirinden çok farklı uygulamalara rastlanabilmektedir. Kadınların geleneksel olarak evlilikte erkeğin soyadını almaları pek çok eyaletin düzenlemelerine sirayet etmiş, sonuç olarak evli kadınların evlilik öncesi soyadlarıyla oy kullanmaları veya ehliyet almaları reddedilmiştir. 1960 ve 1970'li yıllarda kadınlar, evlilik öncesi soyadlarını kullanmaya devam edebilmek için dava yoluna başvurmuşlarsa da, bu davaların çoğu başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Ancak 1980'lerin ortalarında kadınlar

---

²²⁸ Lamber, Julia C.: "A Married Woman's Surname: Is Custom Law?"; Washington University of Law Quarterly, Volume: 1973 s. 779-820, s. 781-783.

evlilikte taşıyacakları soyadını özgürce seçebilmeye başlamışlardır. Günümüzde, elli eyaletin tamamında kadınlar, evlendiklerinde kendi soyadlarını devam ettirme yahut erkeğin soyadını alma konusunda seçim hakkına sahiptir²²⁹.

Aslında Anglosakson hukuk sisteminde üçüncü kişileri yanıltmak, dolandırmak veya haklarını ihlal etmek niyeti taşımadığı müddetçe, herkes serbestçe adını değiştirebilir. Bunun için mahkeme kararına da ihtiyaç bulunmamaktadır. Dolayısıyla, kadın da evlenince önceki soyadını devam ettirme veya erkeğin soyadını alma konusunda seçim özgürlüğüne sahiptir²³⁰.

Yine de, bir zorunluluk olmamasına rağmen kadınların çoğu evlilikte erkeğin soyadını almaktadır. Erkek evlilikte neredeyse hiçbir zaman soyadını değiştirmezken, çocuğa ise genelde babanın soyadı verilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri genelinde evli kadınların sadece %10'u eşlerinden farklı bir soyadı taşımaktadırlar. Kimi bölgelerde, özellikle ülkenin güneyinde kadınların evlilik öncesi soyadlarını ikinci ad olarak almaları ve erkeğin soyadını soyadı olarak kullanmaları yaygındır. Bunun yanında, sosyal hayatta erkek eşin soyadını kullanırken yasal olarak kendi evlilik öncesi soyadını kullanmaya devam eden kadınlar da vardır²³¹.

Genel anlamda ad değiştirmek oldukça kolay olmasına ve ABD eyaletlerinin tümünde evlenen kadın için erkeğin soyadını almak mümkün olmasına rağmen, yalnızca yedi eyalette, erkek sadece evliliğe dayalı olarak soyadını değiştirebilir²³². Diğer eyaletlerde ise bunun için mahkeme kararı gereklidir; nitekim erkeğin mahkemeden olumlu karar alacağı kesin olmadığı gibi, mahkeme süreci oldukça maliyetli de olabilir²³³.

---

²²⁹ MacClintock, Heather: "Sexism, Surnames and Social Progress: The Conflict of Individual Autonomy and Government Preferences in Laws Regarding Name Changes at Marriage"; Temple International & Comparative Law Journal, Volume: 24 Issue: 1 (Spring 2010), s. 277-312, s. 291-292.

²³⁰ Suarez, Esther: "A Woman's Freedom to Choose Her Surname: Is It Really a Matter of Choice?" Women's Right Law Reporter, Volume 18 (1997), s. 233-242, s. 235.

²³¹ Emens, Elizabeth F.: "Changing Name Changing: Framing Rules and the Future of Marital Names"; The University of Chicago Law Review, Volume: 74 Number 3 (2007), s. 761-864, s. 763-787.

²³² Frandina, Michael Mahoney: "A Man's Right to Choose His Surname in Marriage: A Proposal"; Duke Journal of Gender Law and Policy, Volume 16 (2009), s. 155-168, s. 156. Belirtmek gerekir ki, aynı yıl yayınlanan bir başka çalışmada bu sayı sekiz olarak belirtilmiştir. Bkz. Snyder, Kelly: "All Names are not Equal: Choice of Marital Surname and Equal Protection"; Journal of Law & Policy, Volume 30 (2009), s. 561-588, s. 561.

²³³ Snyder, s. 562.

Çocuğun soyadı konusu ise tamamen ebeveynlerin kararına bırakılmıştır. 1979 tarihli Jech v. Burch davası bu konuda önemlidir²³⁴. Bu davaya konu uyumsuzlukta, Alena Jech ve kocası Adolf Befurt, 1977 yılında doğan oğulları Adrian'a her ikisinin soyadından birer hece içeren Jebef soyadını vermişler ve bunun tescili için başvuruda bulunmuşlardır. İdare, çocuğun soyadının Befurt, Befurt-Jech veya Jech-Befurt olması gerektiğini belirterek talebi reddetmiş, bu soyadlarından birinin seçilmemesi halinde çocuğu babanın soyadıyla kaydedeceğini bildirmiştir. Ailenin seçim yapmaması üzerine, çocuk babasının soyadı olan Befurt soyadıyla kaydedilmiştir. Ailenin dava açması üzerine olayı inceleyen Hawaii Bölge Mahkemesi, ebeveynlerin çocuklarına seçecekleri herhangi bir soyadını verme haklarının Anayasa tarafından korunduğunu belirterek çocuğun adının Adrian Jebef olarak kaydedilmesine karar vermiştir²³⁵.

Amerika Birleşik Devletleri'nde hiçbir eyalet kanununda “Kadın evlenmekle kocasının soyadını alır.” benzeri açık bir düzenleme olmamasına rağmen, geleneksel olarak evli kadınlar kocalarının soyadını kullanmışlardır. Bu köklü ve yaygın uygulama kimi zaman idari düzenlemelere yansımış ve kadınların yalnızca kendi soyadlarını kullanarak kimi resmi işlemleri yapmaları engellenmiştir. Ancak kanunlarda yer almayan, uygulamadan kaynaklanan bu eşitsizlik, son dönemde giderilmiş bulunmaktadır. Evli kadın isterse kendi soyadını devam ettirebilir, isterse erkeğin soyadını alabilir.

Durum evli erkek açısından farklılık arz etmektedir. Sırf evlilik nedeniyle soyadını değiştirmek isteyen erkek, engellerle karşılaşmaktadır. Bu durum, cinsiyete dayalı ayrımcılığın bir başka yüzünü göstermektedir.

Çocuğun soyadını seçme konusunda ise ebeveynler tam bir özgürlük sahibidir. Eşlerden birinin soyadı veya tamamen farklı, kendi üretecekleri bir soyadı bile çocuğun soyadı olabilmektedir. Yine de, geleneksel olan çocuğa babanın soyadının verilmesi uygulaması yaygın olarak sürmektedir.

---

²³⁴ 466 F. Supp. 714 (D. Haw. 1979.)

²³⁵ Karar metnine <http://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/466/714/2360834/> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 09.01.2016).

3.2. KANADA HUKUKU

Kanada’da kadınlar, evlenmekle kocalarının soyadını almaya kanun tarafından zorlanmamışlardır. Ancak bir kadın kocasının soyadını kullanır veya bu soyadıyla şöhret edinirse artık bu soyadı onun yasal adı haline gelir. Kanada’da kanunlar açıkça kadını kocasının soyadını almaya mecbur kılmamıştır, ancak yan düzenlemelerde geleneğin bir sonucu olarak evli kadının kocasının soyadını alacağı varsayımında bulunduğu belirtilmiştir²³⁶. Örneğin Nova Scotia’da²³⁷ Adın Değiştirilmesi Kanunu’nda²³⁸ evliliğin sona ermesinin ardından kadının adını değiştirmesine izin verilmiştir. Kanun aynı zamanda, kocasıyla birlikte yaşayan evli bir kadının soyadını değiştirmesini engellemiş bulunmaktadır. Bu kanunun yerine gelen yeni Nova Scotia Adın Değiştirilmesi Kanunu’na göre²³⁹ evli bir kişi eşinin rızasını alarak soyadını değiştirmek için başvuruda bulunabilir. Boşanma halinde ise başvuru üzerine başvuran kişinin soyadı dilediği şekilde değiştirilebilir. Aynı şekilde, boşanma halinde velayet hakkına sahip olan ebeveyn, küçük çocuğun soyadını da değiştirebilir. Kanunun yeni halinde dikkat çeken bir husus, düzenlemenin hem kadını hem de erkeği kapsayacak şekilde, “evli bir kişi” ifadesi kullanılarak yapılmış olmasıdır. Bir diğer husus ise boşanma halinde kişinin dilediği soyadını alabilecek olması ve bu hakka bir sınırlama getirilmemiş olmasıdır.

Kanada’nın eyaletlerinde uygulanmakta olan yakın tarihli isim kanunları aile adı olarak her iki eşten birinin soyadının alınmasına izin vermektedir. Örneğin, British Columbia²⁴⁰ İsim Kanunu²⁴¹ eşlerden her birinin evlilik öncesi soyadını, doğumla veya evlat edinmeyle edindiği soyadını yahut diğer eşin soyadını kullanmasına izin vermektedir. Her ne kadar kanunun lafzı cinsiyet konusunda ayırım yapmasa da, uygulamada kadının soyadını alan az sayıda erkek bulunmaktadır²⁴².

Bunun yanında, çocuğun soyadı konusu daha çekişmelidir. Her ne kadar giderek artan sayıda kadın evlilikte kendi soyadlarını kullansa da, kanuni bir zorunluluk olmamakla

---

²³⁶ Chambers, s. 6-7.

²³⁷ Nova Scotia, Kanada’nın doğusunda yer alan bir eyalettir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.cic.gc.ca/ENGLISH/newcomers/pt/ns.asp> (Erişim Tarihi: 23.11.2015).

²³⁸ *Change of Name Act*, RSNS 1950, Chapter 49.

²³⁹ *Change of Name Act*, RSNS 1989, Chapter 66.

²⁴⁰ British Columbia, Kanada’nın batı sahilinde yer alan bir eyalettir. Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.cic.gc.ca/english/newcomers/pt/bc.asp> (Erişim Tarihi: 23.11.2015).

²⁴¹ *Name Act*, RSBC, Chapter 328.

²⁴² Chambers, s. 9-10.

birlikte, çocuğa babanın soyadının verilmesi Kanada'da yaygın olan bir uygulamadır²⁴³. Bu da kadını sembolik olarak ailenin geri kalanından dışlandığı bir pozisyona düşürmektedir. Kadın, kocasının soyadını kullanmayarak kendi bağımsızlığını sürdürse de; erkek karısının soyadını almadıkça yahut çift soyadı kullanmadıkça, çocuk baba egemenliğinde kalmaya devam etmektedir²⁴⁴.

Doğum kayıt formları, nüfusun doğru bir şekilde kaydını tutmak için düzenlenmiştir ve evlilik içinde doğan çocuğun babanın soyadını taşıması gerekliliğini barındırmaz.

Nitekim 1990 tarihli Ontario Yaşam İstatistikleri Kanununa²⁴⁵ göre; ebeveynler çocuğun soyadı konusunda anlaşarak içlerinden birinin mevcut veya önceki soyadını, yahut bu soyadlarının bir kombinasyonunu çocuğa verebilirler. Anlaşmazlık halinde çocuğa, anne ve baba aynı soyadını taşıyorsa bu soyadı, farklı soyadı taşıyorlarsa alfabetik sırayla her iki soyadı verilir. Eğer doğum ebeveynlerin sadece biri tarafından bildirilmiş ve diğer ebeveyn hastalık yahut ölüm nedeniyle yetersiz durumdaysa, doğumu bildiren ebeveyn çocuğa ebeveynlerden her birinin mevcut veya önceki soyadını yahut bu soyadlarının bir kombinasyonunu verebilir. Eğer doğum anne tarafından bildirilmiş ve baba bilinmiyor yahut anne tarafından belirtilmiyorsa, anne çocuğa mevcut veya önceki soyadını verebilir. Doğumu bildiren ebeveynler haricinde biri ise, çocuğa ebeveynlerin ortak soyadı ya da soyadları farklı ise alfabetik sırayla her ikisinin soyadı; yalnızca bir ebeveyn bilinmekte ise onun soyadı verilir. Bu kurallar anne ve babanın evli olup olmadıklarına bakılmaksızın uygulanır²⁴⁶.

1996 tarihli British Columbia Yaşam İstatistikleri Kanunu²⁴⁷ ise, doğumun anne ve baba tarafından birlikte; baba ölü, ehliyetsiz, anne tarafından bilinmiyor veya belirtilmiyor ise anne tarafından; anne ölü veya ehliyetsiz ise baba tarafından; her iki ebeveyn de ölü veya ehliyetsiz ise yahut anne ölü veya ehliyetsiz ve baba bilinmiyor ya da anne tarafından belirtilmiyorsa çocuğa ebeveynlik edecek kişi tarafından bildirilmesini düzenlemiştir. Yine bu kanuna göre doğum tek ebeveynce bildirilmişse, çocuğun soyadını o ebeveyn belirler.

---

²⁴³ Carasco, Emily F.: "What's in a Name? Whose Name is It Anyway? – A Comment on Trociuk v. B.C."; University of British Columbia Law Review, Volume: 37 Issue: 1(2004), s. 259-270, s. 263.

²⁴⁴ Chambers, s. 10.

²⁴⁵ *Vital Statistics Act*, RSO 1990, Chapter V.4.

²⁴⁶ Chambers, s. 11.

²⁴⁷ *Vital Statistics Act*, RSBC 1996, Chapter 479.

Her iki ebeveynin doğumu bildirmesi halinde soyadını birlikte belirlerler; anlaşmazlık durumunda ise varsa ortak soyadı, farklı soyadı taşıyorlarsa alfabetik sırayla her iki soyadı çocuğa verilir. Doğum ebeveyn olmayan biri tarafından bildirilmişse de bu durum geçerlidir, ancak sadece bir ebeveyn biliniyorsa çocuğa onun soyadı verilecektir. Çocuğa ikiden fazla soyadı verilemez ve eğer ebeveynlerden biri birden fazla soyadı taşımaktaysa, bunlardan yalnızca biri çocuğa verilecek soyadında kullanılabilir. Bu Kanunun, çocuğun soyadını belirleme konusunda babaya kıyasla anneye daha üstün bir kontrol sağladığı belirtilmiştir²⁴⁸.

Doğum bildiriminden sonra çocuğun soyadı, sadece bağlı buldukları eyaletin Adın Değiştirilmesi Kanununa uygun olarak değiştirilebilir. Bu kanunlar eyaletlere göre farklılık göstermekle birlikte, en azından velayet hakkına sahip ebeveynlerin bu değişiklik konusunda uzlaşmaları gerekmektedir. Çocuk, ergin olduktan sonra soyadını aile hayatının gerçek durumunu yansıtabilecek şekilde değiştirme hakkına sahiptir²⁴⁹.

Kanada’da çocuğun soyadına ilişkin davalar nadiren görülmüştür ve bu davalar genellikle ikinci evlilik bağlamında olmuştur. İşbu davalar, adın ve adlandırmanın önemine değil, hangi ebeveynin çocuğa ad verme hakkına sahip olduğuna odaklanmıştır²⁵⁰. Kanada öğretisinde, çocuğa soyadı verilmesinde ataerkil yaklaşımın bir kenara bırakılması ve çocuğun üstün yararının gözetilmesi gerektiği savunulmaktadır²⁵¹.

Kanada içinde farklılık arz eden bir eyalet olan Quebec’i ayrıca incelemek gerekmektedir. Quebec, Kanada’nın kuzeydoğusunda yer alan ve resmi dili Fransızca olan bir eyalettir²⁵². Quebec’te Kanada’nın geri kalanından farklı olarak Anglosakson Hukuk Sistemi değil, Kıta Avrupası Hukuk Sistemi uygulanmaktadır. Quebec Medeni Kanununun²⁵³ 393. maddesi, evlilikte her iki eşin de mevcut soyadlarını devam ettireceklerini düzenlemiştir. Bu Kanunun 51. maddesi ise çocuğa ebeveynlerinin soyadından oluşan ve ikiden fazla parça içermeyen bir soyadı verileceğini belirtmiştir.

---

²⁴⁸ Lessard, Hester: "Mothers, Fathers, and Naming: Reflections on the Law Equality Framework and Trociuk v. British Columbia (Attorney General)"; Canadian Journal of Women and the Law, Volume: 16 Issue: 1 (2004), s. 165-211, s. 183.

²⁴⁹ Chambers, s. 11.

²⁵⁰ Carasco, s. 259.

²⁵¹ Chambers, s. 45; Carasco, s. 266-267.

²⁵² Ayrıntılı bilgi için bkz. <http://www.cic.gc.ca/english/newcomers/pt/qc.asp> (Erişim tarihi: 29.12.2015).

²⁵³ *Civil Code of Quebec*, SQ 1991, Chapter 64.

Kanada’da kadının evlenmekle kocasının soyadını almasını öngören bir kanuni yapı bulunmamaktadır. Dolaylı olarak bunu düzenlemiş olan kimi eyalet kanunları değiştirilmiş, yeni kanunlarda ise cinsiyet belirtilmeden “eşler” veya “evli kişiler” hakkında düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerde evlenme halinde eşlerin mevcut soyadlarını değişiklik olmaksızın kullanmaya devam edebilmeleri engellenmemiştir. Yine evlilikte eşlerden her birinin diğer eşin soyadını alma veya her iki eşin soyadını birlikte kullanma imkanı bulunmaktadır. Boşanma durumunda ise eşler yine istedikleri soyadını, diğer eşin rızası gibi kısıtlamalara tabi olmaksızın kullanabilmektedirler.

Bu durumun çocuğun soyadına nasıl yansıtacağı, yine ebeveynler arasında cinsiyet ayrımı yapılmaksızın düzenlenmiştir. Eyalet kanunlarının geneline bakıldığında, eşlerin anlaşarak çocuğa istedikleri soyadını verebilecekleri; anlaşmazlık halinde ise ortak soyadının, ortak soyadı yoksa her iki soyadının birleşiminin çocuğun soyadı olarak belirleneceği görülmektedir.

Her ne kadar toplumda alttan alta devam eden ataerkil anlayış sonucu evlilikte erkek eşin soyadı kullanılsa ve çocuğa babanın soyadı verilse de, bu konuda kanunen bir zorlama bulunmamakta, konu kişilerin özgür iradelerine bırakılmaktadır.

Quebec ise farklı bir hukuk sistemine sahip olması nedeniyle tamamen farklı bir yaklaşım benimseyerek evlilikte eşlerin soyadlarını değiştirmemesini, her iki eşin de kendi soyadını devam ettirmesini kanunen düzenlemiştir. Bu düzenleme, evliliği soyadı değişikliğini gerektiren bir neden olarak görmemesi bakımından önemlidir. Bu durumda çocuğa ise her iki ebeveynin soyadı birlikte verilir.

3.3. FRANSA HUKUKU

Fransa’da ad değişikliği ancak Fransa Medeni Kanununun²⁵⁴ 61. ve devamı maddeleri gereğince meşru bir nedenin varlığı halinde ve mahkeme kararı ile yapılabilir. Kanunda tanımlanmamış olan “meşru neden”in içeriği Fransız Danıştayının (Conseil d’Etat) kararlarıyla belirlenmiştir. Buna göre, kişinin adının gülünç veya utanç verici olması yahut yabancı dildeki bir soyadını bırakıp Fransızca bir soyadı almak istemesi

---

²⁵⁴*Code Civil*

meşru neden kabul edilirken; duygusal veya ticari nedenler bu kapsamın dışında tutulmuştur²⁵⁵.

Anılan düzenlemeler ışığında, evliliğin eşlerin soyadına bir etkisi bulunmamaktadır. Nitekim Fransız İhtilali sırasında ortaya çıkan eşitlik anlayışı, kadınların evlilikte önceki soyadlarını devam ettirmelerini de kapsamaktadır. Buna rağmen sosyal hayatta çoğu Fransız kadın, eşlerinin soyadını kullanmaktadır²⁵⁶. Fransa’da, erkeğin soyadını kullanan evli kadınların oranı 1995 yılında %91’dir²⁵⁷.

Çocuğun taşıyacağı soyadı ise Fransa Medeni Kanununun 311-21 ila 311-23 maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre çocuk annenin veya babanın soyadını alabileceği gibi, her iki ebeveynin soyadının birleşimi de çocuğa verilebilmektedir. Ebeveynlerden biri çift soyadı taşıyorsa, bunlardan yalnızca biri çocuğa verilebilir. Ebeveynlere verilen bu soyadı seçme hakkı yalnızca bir kere kullanılabilir.

Fransa’da hem kadınlar hem de erkekler, doğumla kazandıkları soyadını yaşamları boyunca kullanmaya devam ederler. Soyadı değişikliği ancak çok sınırlı bazı nedenlerle yapılabilmekte ve bunun için mahkeme kararı gerekmektedir. Bunun dışında kanunun zorlamasıyla kişilerin adında bir değişiklik meydana gelmemektedir.

Yasal olarak evlilikte erkeğin soyadını alma imkanı bulunmamasına rağmen kadınların sosyal hayatlarında eşlerinin soyadını kullanmaları ise bir başka ilginç noktadır. Görülmektedir ki, 1789 tarihli Fransız İhtilali’nden bu yana eşitlik bağlamında evlilikte kendi soyadını kullanabilen ve günümüzde de yasal olarak evlilikte soyadını değiştirme imkanı bulunmayan Fransız kadınlar, hala ataerkil sosyal yapının etkisinde kalmaktadırlar.

Çocuğun soyadı hakkındaki düzenlemelere bakıldığında, cinsiyet farkı gözetilmeksizin hem anne hem de babanın soyadının çocuğa verilebileceği görülmektedir. İstenmesi halinde her iki ebeveynin soyadı birlikte de çocuğa verilebilecektir.

---

²⁵⁵ Guibert-Lantoine, Catherine de: “Changing Surnames in France”; içinde Valetas, Marie-France: "The Surname of Married Women in the European Union"; Population&Sociétés, No: 367 (Nisan 2001), s. 1-4, s. 4.

²⁵⁶ MacClintock, s. 293.

²⁵⁷ Valetas, Marie-France: "The Surname of Married Women in the European Union"; Population&Sociétés, No: 367 (Nisan 2001), s. 1-4, s. 1.

3.4. ALMANYA HUKUKU

Almanya’da aile hukuku ile ilgili düzenlemeler, Alman Medeni Kanununun²⁵⁸ dördüncü kitabında yer almaktadır. Bu Kanunun 1355. maddesine göre, eşler ortak bir soyadı belirleyebilir. Ortak soyadı belirlenmemişse, eşler evlilik öncesi soyadlarını evlilikte de kullanmaya devam ederler. Eşler, karının veya kocanın doğumla kazandığı yahut aile adı bildirimini yaptıkları andaki soyadını aile adı olarak seçebilirler. Bildirim, evlenme anında yapılmalıdır. Eğer daha sonra yapılırsa noter tarafından tasdik edilmelidir.

Kendi soyadı ortak aile adı olarak belirlenmeyen eş, yapacağı bir bildirimle doğumla kazandığı soyadını yahut bildirim anındaki soyadını, yeni aile adının önüne veya arkasına ekleyebilir. Eğer aile adı birden fazla soyadından oluşmaktaysa bu kural uygulanmaz. Eklenmek istenen soyadı birden fazla addan oluşmaktaysa, bunlardan yalnızca biri aile adına eklenebilir.

Eşlerden birinin ölümü halinde sağ kalan eş, boşanma halinde ise her iki eş, aile adını kullanmaya devam eder. Yapılacak bir bildirimle doğumla kazanılan soyadına yahut aile adının bildirilmesinden önceki soyadına dönülebilir ya da bu soyadı aile adının önüne veya arkasına eklenebilir.

Alman Medeni Kanununun 1616 ve devamı maddelerinde ise çocuğun soyadı konusu düzenlenmiştir. Buna göre, ebeveynlerin ortak aile adı varsa çocuğa bu soyadı verilecektir. Eğer ortak soyadı yoksa ancak çocuk üzerinde anne ve babanın ortak velayeti mevcutsa, yapacakları bir bildirimle annenin veya babanın mevcut soyadını çocuğun soyadı olarak belirlerler. Ebeveynler tarafından belirlenen bu soyadı, daha sonra doğacak çocuklarına da verilir. Doğumdan sonraki bir ay içerisinde çocuğun soyadı belirlenmezse, aile mahkemesi soyadı belirleme hakkını bir ebeveyne verir. Mahkeme belirleme için belli bir süre tanıyabilir. Eğer bu sürenin sonunda da çocuğun soyadı belirlenmemişse, çocuğa belirleme hakkı verilen ebeveynin soyadı verilir.

Eğer ebeveynlerin ortak aile adı yoksa ve sadece bir ebeveynin velayet hakkı bulunmaktaysa, çocuğa bu ebeveynin çocuğun doğumu anındaki soyadı verilir. Tek başına velayet hakkına sahip olan ebeveyn, yapacağı bir bildirimle çocuğa diğer ebeveynin

---

²⁵⁸*Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*, 1896.

soyadını verebilir. Bu, diğerebeveynin ve eğer beş yaşına gelmişse çocuğun rızasına bağlıdır.

Ortak velayetin çocuğun halihazırda bir soyadı varken başlaması durumunda, velayetin başlamasından itibaren üç ay içinde çocuğa yeni bir soyadı belirlenebilir. Çocuk beş yaşına erişmişse, bu belirleme ancak çocuk da kabul ederse geçerli olur. Çocuğa soyadı verilen erkeğin çocuğun babası olmadığı, kesin ve aksi mümkün olmayacak şekilde belirlenirse, çocuğun başvurusuyla veya çocuk beş yaşına erişmemişse babanın başvurusuyla, çocuğa annesinin çocuğun doğumu anındaki soyadı verilir.

Çocuk beş yaşına geldikten sonra ebeveynler ortak bir aile adı belirlerse, bu aile adı ancak çocuğun da kabul etmesi halinde çocuğun soyadı olur. Sınırlı ehliyetsiz çocuk, on dört yaşına gelince, yasal temsilci olmaksızın soyadını değiştirmek için bildirimde bulunabilir. Bu bildirim noterce tasdik edilmelidir.

Evlat edinme halinde ise çocuk, Alman Medeni Kanunu m. 1757 uyarınca evlat edinen ebeveynin aile adını alır. Evli bir çiftin bir çocuğu evlat edinmesi yahut bir eşin diğereşin çocuğunu evlat edinmesi halinde, eşlerin ortak aile soyadı bulunmamağaysa, aile mahkemesine yapılacak bir bildirimle, evlat edinmenin ilanından önce çocuğun soyadı belirlenir. Çocuk beş yaşına erişmişse, bu belirleme ancak çocuğun da kabul etmesi ile geçerlilik kazanır.

Almanya'da soyadı ile ilgili düzenlemelerin oldukça ayrıntılı olarak düzenlendiği görülmektedir. Oldukça kazuistik bir şekilde, neredeyse her olası durumu kapsayacak yasal düzenlemeler yapılmış ve soyadı konusunda olası bir belirsizliğin önüne geçilmiştir.

Eşler evlilik anında belirledikleri ortak aile adını bildirecek, bu bildirim yapılmaması halinde ise herkes kendi soyadını kullanmaya devam edecektir. Aile adını belirleme konusunda eşlerden birine üstünlük tanınmamıştır. Eşler diledikleri soyadını aile adı olarak belirleme ve hatta ortak bir aile adı belirlememe hususunda serbest bırakılmışlardır.

Çocuğa verilecek soyadı konusunda da aynı anlayış devam ettirilmiştir. Ortak bir aile adı varsa çocuğa bu soyadı verilecekken, ortak aile adının bulunmaması durumunda

çocuğa verilecek soyadı ebeveynlerin anlaşmasına bırakılmıştır. Burada dikkat çekici olan husus, beş yaşından itibaren çocuğun da kendi soyadı üzerinde söz hakkı bulunmasıdır.

Almanya'daki bu düzenlemelerin gerek bürokratik işlemler açısından, gerekse aile yapısı açısından çok uygun çözümler getirdiğini ve kanun koyucunun amacını kanun metnine tam olarak yansıttığını söylemek mümkündür²⁵⁹. Almanya'da, kişilik hakkına verilen önemin, soyadının toplumsal düzeni sağlama işlevine verilen öneme kıyasla üstün tutulduğu görülmektedir²⁶⁰.

3.5. İSVİÇRE HUKUKU

Yakın zamana kadar, İsviçre hukuku evli çiftlerin kocanın soyadını taşımasını öngörmekteydi. 1985'te değişen ve 1988'de yürürlük kazanan düzenlemeye göre ise eşler, kadının veya erkeğin soyadını aile adı olarak seçme hakkını kazanmışlardı, ancak kadının soyadının aile adı olarak seçilebilmesi için haklı bir nedenin varlığı gerekmektedir. Bu dönemde her iki eşin de yalnızca evlilik öncesi soyadlarını devam ettirme imkanları bulunmuyordu; yalnızca kadınlar, eğer erkeğin soyadı aile adı olarak seçilmişse, evlilik öncesi soyadlarını bu aile adının önünde kullanabiliyorlardı. Aile adı seçiminin evlilikten önce yapılması gerekmektedir, eşler bu seçimle bağlı idi ve aile adı üzerinde daha sonra değişiklik yapamazlardı²⁶¹.

İsviçre'de yasal olarak kadının evlenince kocasının soyadını almakla yükümlü olduğu dönemde, 1977 yılında Lucie Hüsler tarafından AİHM'ye bir başvuru yapılmıştır²⁶². Bu başvuru, soyadı ile ilgili olarak AİHM'ye yapılan ilk başvuru olma özelliğini taşır²⁶³. İsviçreli bir politikacı olan Lucie Hüsler, yaşadığı kantonun parlamento seçimlerine aday olmuştur. Ancak Lucie Hüsler evlidir ve her ne kadar sosyal hayatta evlilik öncesi soyadı olan Hüsler ile tanınsa da, yasal olarak kullanmak zorunda olduğu soyadı eşinin soyadı olan Hagmann'dır. Bu nedenle, Lucie Hüsler'in sadece kendi

²⁵⁹ Coester, Michael: "Das neue Familiennamenrechtsgesetz"; Familie und Recht, 5. Jahrgang (Şubat 1994), s. 1-8, s. 8.

²⁶⁰ Abik, s. 167.

²⁶¹ MacClintock, s. 283.

²⁶² Hagmann-Hüsler v. İsviçre, Başvuru Numarası: 8042/77, Karar Tarihi: 15.12.1977. (Karar metnine [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["hagmann-hüsler"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER","DECCOMMISSION"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden erişilmiştir. Erişim tarihi: 09.01.2016).

²⁶³ Tiros, Yofi: "A Name of One's Own: Gender and Symbolic Legal Personhood in the European Court of Human Rights"; Harvard Journal of Law and Gender, Volume: 33 Issue: 1 (Winter 2010), s. 247-308, s. 260.

soyadıyla seçim kampanyasını yürütmesine izin verilmemiştir. Kampanyasını “*Lucie Hüsler, épouse Hagmann*” (Lucie Hüsler, Hagmann’ın karısı) olarak yürütmeyi öneren Hüsler’in bu talebi de reddedilmiştir. İlgili kantonun Danıştay’ı, kampanyanın sadece Hagmann adıyla veya Hagmann-Hüsler olarak yürütülmesine izin vermiş, Hüsler-Hagmann seçeneğini de reddetmiştir. Konuyla ilgili olarak İsviçre Federal Mahkemesine yapılan temyizizin de sonuçsuz kalması üzerine, Lucie Hüsler Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurmuştur. Dosya o dönemde kabul edilebilirlik incelemesini yapan Komisyonun önüne gelmiştir.

Lucie Hüsler başvurusunda ilk olarak, sosyal hayatta Hüsler soyadıyla tanındığını, bu adla kampanya yapmasının reddedilmesinin seçimlerdeki başarı şansını olumsuz etkilediğini belirterek, AİHS m. 8 kapsamındaki özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Komisyon, bir parlamento seçimine aday olmak için soyadını kullanmanın “özel hayat” kapsamına girip girmeyeceği sorununu belirlemiş ancak bu soruya cevap vermemiştir. İsviçre Medeni Kanununa göre evli kadının kocasının soyadını taşıyacağını, yine de kanton yetkililerinin kendi soyadını kocasının soyadına ekleyerek Hagmann-Hüsler adını kullanma seçeneğini başvurucuya verdiğini ifade eden Komisyon, başvurucunun tanınabilmesi için yeterli imkanı olduğu görüşüne ulaşmıştır. Başvurucunun bir diğer iddiası, AİHS m. 12’de düzenlenen, evlenme çağına gelen her erkek ve kadının evlenme ve aile kurma hakkının ihlal edildiğidir. Komisyon, başvurucunun evli olduğuna ve İsviçre hükümetinin bu konuda herhangi bir engel çıkardığına dair bir delil bulunmadığına dikkat çekmiştir. Başvurucu son olarak, evlilikte sadece erkeğin soyadını devam ettirebilmesi, kendisinin bu hakkının bulunmaması dolayısıyla ayrımcılığa uğradığını, AİHS’nin 8. ve 12. maddeleriyle bağlantılı olarak 14. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Komisyon, farklı muamelenin ancak objektif ve haklı bir neden olmaksızın uygulanması yahut kullanılan araçla elde edilmek istenen araç arasında açıkça oransızlık bulunması durumunda AİHS m. 14 anlamında ayrımcılık oluşturacağını belirtmiştir. Komisyon, pek çok Avrupa ülkesinde olduğu gibi İsviçre hukukunun da ailenin üçüncü kişilere karşı tanınabilir olması gerekliliğini öngördüğünü, bu amacı gerçekleştirmek için eşlerin aynı soyadını taşımasının, somut olayda ise kocanın soyadını taşımasının orantılı ve uygun olduğunu ifade etmiştir. Bu sebeplerle Komisyon, başvuruyu kabul edilemez bularak reddetmiştir.

Aile adı konusunda İsviçre hakkında AİHM tarafından verilen bir diğer karar da Burghartz v. İsviçre kararıdır²⁶⁴. Bu karara konu olayın seyri şu şekilde olmuştur: Alman vatandaşı olan Susanna Burghartz ile İsviçre vatandaşı olan Albert Schnyder, 1984 yılında Almanya’da evlenmişler ve aile adı olarak kadının soyadı olan Burghartz’ı seçmişlerdir. Albert ise Burghartz soyadının önüne kendi evlilik öncesi soyadını ekleyerek Schnyder Burghartz soyadını kullanmıştır. İsviçre’ye yerleşen eşler, soyadlarını bu şekilde İsviçre’de tescil ettirmek istediklerinde ise idare, sadece erkeğin soyadı olan Schnyder’i aile adı olarak tescil etmiştir. 1988 yılında İsviçre Medeni Kanununun aile adı ile ilgili hükümlerinde değişiklik yapılmasının ardından, çift aile adını Burghartz ve erkeğin soyadını Schnyder Burghartz olarak tescil ettirmek için tekrar başvuruda bulunmuşlardır. Yaşadıkları kantonun Adalet Bakanlığı, erkeğin soyadının aile adı olmasının bir sorun yarattığını kanıtlayamadıkları ve kanunda yapılan değişikliklerin geriye yürümeyeceği, 1988 yılından sonra yapılacak evlilikler için geçerli olduğu gerekçesiyle başvuruyu reddetmiştir. Bunun üzerine çift İsviçre Federal Mahkemesi’ne başvurmuştur. Federal Mahkeme aile adı olarak kadının soyadı olan Burghartz’ın seçilmesini kabul etmiş, ancak erkeğin Schnyder Burghartz soyadını kullanmasına izin vermemiştir. Albert her ne kadar profesyonel hayatında Schnyder soyadıyla tanındığını, bu soyadını kullanmasına izin verilmemesinin profesyonel kimliğini olumsuz etkileyeceğini belirtmişse de bir sonuca ulaşamamıştır. Mahkeme aile adı önünde evlilik öncesi soyadını kullanma hakkının sadece kadına verildiğini belirtmiştir. Bu şekilde iç hukuk yollarını tüketen ve bir çözüme ulaşamayan çift, uyuşmazlığı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne getirmiştir. Çift, kadının evlilik öncesi soyadını aile adı önünde kullanabilmesine rağmen, erkeğin bu hakkının olmamasının cinsiyete dayalı ayrımcılık olduğunu iddia etmiştir. İsviçre hükümeti, aile birliğinin ortak soyadıyla yansıtılacağını belirtmiştir. Hükümet ayrıca kadının evlilikte kendi soyadını aile adı önüne ekleyebilmesinin amacının, adının zorunlu olarak değiştirilmesinin yarattığı sonuçları hafifletmeyi amaçladığını ifade etmiştir. Somut olayda olduğu gibi erkeğin evlilikte gönüllü olarak soyadını değiştirmesi durumunda bir zorlama olmadığını, erkeğin bu değişikliğin sonuçlarını bildiğini ileri süren İsviçre, bu nedenle somut olayda ayrımcılık yapılmadığını savunmuştur. Mahkeme, İsviçre’nin öne sürdüğü gerekçelerle ikna olmamış; kocanın kadının soyadını aile adı olarak almasının veya kendi soyadını aile adının önüne eklemesinin aile birliğini daha az yansıtan bir durum

²⁶⁴ Başvuru Numarası: 16213/90, Karar Tarihi: 22.02.1994 (Karar metnine [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["burghartz"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER"\],"CHAMBER":\["HAMBER"\],"itemid":\["001-57865"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 08.01.2016).

olmayacağını belirtmiştir. İsviçre'nin öne sürdüğü nedenlerin farklı muameleyi haklı kılmadığı sonucuna ulaşan Mahkeme, İsviçre'nin AIHS m. 8 bağlamında m. 14'ü ihlal ettiğine karar vermiştir.

İsviçre Medeni Kanununun²⁶⁵ (ZGB) soyadına ilişkin maddelerinde 2011 yılında tekrar değişiklik yapılmış ve değişiklikler 2013 yılında yürürlüğe girmiştir. Evlilikte soyadını düzenleyen 160. maddenin son haline göre, evlilikte eşler kendi soyadlarını devam ettirirler. Ancak eşler, içlerinden birinin soyadını aile adı olarak kullanacaklarını beyan edebilirler. Kendi soyadlarını korumaları halinde çocuklarının taşıyacağı soyadına birlikte karar verirler.

Bu kanunun 119. maddesi uyarınca evlilikte soyadını değiştiren eş, boşanma halinde yeni aldığı soyadını kullanmaya devam eder. Ancak herhangi bir anda yapacağı bildirimle evlilik öncesinde tanındığı soyadına dönebilir. Yine aynı kanunun 30a maddesine göre eşlerden birinin ölümü halinde sağ kalan eş, eğer evlilikte soyadını değiştirmişse, herhangi bir anda bildirimde bulunarak evlilik öncesi soyadına dönebilir.

Evlilik birliği içinde doğan çocuğun soyadı İsviçre Medeni Kanunu m. 270'te düzenlenmiştir. Buna göre, ebeveynler evliyse ancak soyadları birbirlerinden farklıysa, çocuk evlilik anında ebeveynlerin çocukların taşımasına karar verdikleri soyadını alır. İlk çocuğun doğumundan itibaren bir yıl içinde, ebeveynler çocuğun diğer eşin soyadını almasını talep edebilir. Ebeveynlerin ortak bir soyadı taşıması halinde ise çocuk bu soyadını alacaktır.

Evlilik birliği dışında doğan çocuğun soyadını düzenleyen 270a maddesi uyarınca, velayet hakkı ebeveynlerin birine aitse çocuk bu ebeveynin soyadını alır. Her iki ebeveynin de velayeti haiz olması durumunda ise çocuğa ebeveynlerin birlikte kararlaştıracakları soyadı verilir. Eğer ortak velayet ilk çocuğun doğumundan sonra kurulursa, velayetin kurulması anından itibaren bir yıl içinde ebeveynlerden her biri çocuğun diğer ebeveynin soyadını almasını talep edebilir. Her iki ebeveynin de velayet hakkı bulunmuyorsa çocuk annenin soyadını alır. Velayetin sonradan bölünerek sadece bir ebeveyne verilmesi, çocuğun soyadında kendiliğinden bir değişikliğe yol açmaz, ad değişikliğine ilişkin genel

---

²⁶⁵*Schweizerisches Zivilgesetzbuch*

hükümler saklı tutulmuştur. 270b maddesi uyarınca 12 yaşına erişen çocuğun soyadında ancak onun rızası varsa değişiklik yapılabilir.

İsviçre Medeni Kanununda başta kadın erkek eşitliğine aykırı hükümler bulunmasına rağmen, zaman içinde bu düzenlemelerin değiştirilerek eşlerin soyadı konusunda serbest bırakıldığı görülmektedir. Daha önceleri aile adının erkeğin soyadı olması esasken, mevcut durumda eşlerin kendi soyadlarını devam ettirmeleri esası benimsenmiştir. Eşler dilerlerse ortak bir aile adı da seçebilirler.

Çocuğun soyadı da kanun tarafından zorunlu olarak belirlenmemiş, bu konuda karar yetkisi ebeveynlere bırakılmıştır. Kanunun dilinden, ilk çocuğa verilen soyadının Almanya'da olduğu gibi aynı ebeveynlerin daha sonra doğacak çocukları için de kullanılacağı anlaşılmaktadır. Kanun sadece iki durum için çocuğun soyadını kendiliğinden belirlemektedir. Bunlardan ilki ortak aile adı bulunan evli ebeveynlerin soyadının çocuğun soyadı olması, ikincisi ise her iki ebeveynin de velayet hakkının bulunmaması durumunda çocuğa annenin soyadının verilmesidir.

Her ne kadar 1977 tarihli Hagmann-Hüsler v. İsviçre kararı kadın açısından olumsuz sonuçlanmış olsa da, kadının soyadı konusunun uluslararası platforma ilk kez taşınmış olması ve de konunun ele alınmasında zaman içerisinde yaşanan gelişimi göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Burghartz v. İsviçre kararı ise; soyadının AIHS m. 8 kapsamında değerlendirildiği ve yine soyadı ile ilgili uygulamaların ayrımcılığa yol açtığı kabul edildiği ilk davadır²⁶⁶. Bu dava ayrıca evlilikte soyadı değişikliği dolayısıyla cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan tarafın sadece kadın olmayabileceğini göstermesi açısından da önemlidir.

743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin o zamanki İsviçre Medeni Kanunundan uyarlandığı ve neredeyse aynı hükümleri içerdiği göz önüne alındığında, İsviçre ve Türk hukuklarının farklı şekillerde gelişme gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Her iki ülke kanunlarında da büyük değişiklikler yapılmıştır. Bugünkü durumda evlilikte kullanılacak soyadına bakıldığında İsviçre'nin kişi iradesini önde tutan ve cinsiyet ayrımı gözetmeyen

---

²⁶⁶ Tirosh, s. 277.

bir hukuki yapıya kavuştuğu görülürken, Türkiye’de bu konu, olumlu yargı kararlarına rağmen hala kanuni açıdan sorun teşkil etmektedir.

3.6. İRAN HUKUKU

İran’da geleneksel aile, yapısı gereği ataerkindir ve erkeğin üstünlüğüne dayanır. Ailedeki en yaşlı erkek, egemen kabul edilir ve ona itaat edilmesi beklenir²⁶⁷.

İran’da, İslam Devrimi²⁶⁸ öncesinde kanunlar, kadının evlilikte kendi soyadını devam ettirmesini engellememiş veya kendi soyadının sonuna kocasının soyadını eklemesini şart koşmamıştı. Evlilikte genellikle kadın kocasının soyadını kullansa da, isterse kendi soyadını devam ettirebilmekteydi. Buna rağmen, sadece meslek sahibi kadınlar evlilik öncesi soyadını kullanmayı tercih etmekteydi²⁶⁹. Günümüzde ise evli kadının kocasından izin belgesi getirerek onun soyadını alması mümkündür. Bu şekilde kocasının soyadını alan kadının eski soyadına dönmek istemesi halinde başvurusu üzerine soyadı eski haline döndürülür²⁷⁰.

Geleneksel olarak İran’da çocuklara babalarının soyadı verilmektedir²⁷¹. İran’da yaşam istatistiklerinin bildirilmesine ilişkin kanunda, çocuk babanın soyadını taşıyarak denilerek bu konuda açık düzenleme yapılmıştır²⁷². Babanın soyadını değiştirmesi halinde yazılı talebi üzerine reşit olmayan çocuğunun soyadı da değiştirilir²⁷³.

İran’da aile yapısı son derece ataerkil ve geleneksel olmasına rağmen, evlilikte kadının kocasının soyadını almasını zorunlu kılan bir yasal düzenleme olmadığı görülmektedir. Toplum yapısı incelendiğinde, genel anlamda cinsiyetler arasında eşitlikten

²⁶⁷ Nassehi-Behnam, Vida: "Change and The Iranian Family"; Current Anthropology, Volume 26, No: 5 (December 1985), s. 557-562, s. 557.

²⁶⁸ İslam Devrimi, İran’da 1979 yılında gerçekleşen ve İran’ın siyasi yapısını kökten değiştiren bir harekettir. Ayrıntılı bilgi için bkz: Alam Tabiz, Asghar: Aydınların, Dini Liderler Ve Esnafın İran’ın Yakın Dönem Toplumsal Hareketlerindeki ve Devrimlerindeki Rollerinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi (Siyaset Bilimi) Ana Bilim Dalı, Ankara 2004 (acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/527/829.pdf adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 10.12.2015).

²⁶⁹ Sadjadi, Shahnaz / Hedin-Pourghasemi, Marianne: "Law and the Status of Women in Iran"; Columbia Human Rights Law Review, Volume: 8 (1976-1977), s. 141-164, s. 145-146.

²⁷⁰ <http://iranianembassy.nl/en/consular.php?content=27013> (Erişim Tarihi: 09.01.2016).

²⁷¹ Nassehi-Behnam, s. 558.

²⁷² Aghajanian, Akbar: "Family and Family Change in Iran"; Diversity in Families: A Global Perspective, editörler Hennon, Charles B. / Brubaker, Timothy H., Belmont (Aralık 2001 itibarıyla basımda), s. 1-47, s. 7 (Kitap bölümüne <http://faculty.uncfsu.edu/aaghajanian/papers/iraned2.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 28.03.2015).

²⁷³ <http://iranianembassy.nl/en/consular.php?content=27013> (Erişim Tarihi: 09.01.2016).

pek bahsedilemeyecek olmasına karşın, kadının evlilikte kendi soyadını devam ettirme hakkına dokunulmamıştır. Ancak, toplumda baskın olan erkek egemen yapının bir sonucu olarak, çocuğa babanın soyadı verilmektedir. Yasal düzenlemeler de bu durumu zorunlu kılmaktadır.

3.7. ÇİN HUKUKU

1980 tarihli Çin Halk Cumhuriyeti Evlilik Kanununun²⁷⁴ 13. maddesi, evlilikte karı ve kocanın eşit haklara sahip olduğunu düzenlemektedir. Aynı Kanunun 14. maddesinde ise her iki eşin de evlilikte kendi soyadını kullanma hakkı olduğunu hükme bağlamıştır. Kanunun 22. maddesi uyarınca ise çocuk, annenin veya babanın soyadını alabilecektir.

Çin Halk Cumhuriyeti Evlilik Kanununda yer alan düzenlemelere bakıldığında, Almanya'da olduğu gibi ayrıntılı düzenlemeler yapılmadığı görülmektedir. Anlaşma sağlanamaması halinde sorunun nasıl çözüleceği açık olmamakla birlikte, Çin Halk Cumhuriyeti'nde de kanun dilinde cinsiyet ayrımı yapılmamış, her iki eşin de evlilikte kendi soyadlarını kullanabilmeleri yasal olarak mümkün kılınmıştır. Çocuğa ise her iki ebeveynin de soyadı verilebilmektedir.

3.8. JAPONYA HUKUKU

Japonya'da, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından aile hukuku konusunda köklü değişiklikler yapılmıştır²⁷⁵. 1947 tarihli Japonya Anayasası, 14. maddesinde "*Herkes kanunlar önünde eşittir. Politik, ekonomik veya sosyal ilişkilerde; ırk, mezhep, cinsiyet, sosyal statü veya aile kökeni nedeniyle ayrımcılık yapılamaz.*" diyerek ayrımcılığı yasaklamıştır. Buna uygun olarak, kanunlar cinsiyet bakımından tarafsız bir dille yazılmıştır. Ancak kanunlarda (de jure) eşitlik öngörülmüş olması, uygulamada da (de facto) eşitliğin sağlandığı anlamına gelmemektedir. Çoğu Japon, hayatın pek çok alanında

---

²⁷⁴ *Marriage Law of the People's Republic of China*

²⁷⁵ Kawashima, Yasuhide: "Marriage and Name Change in Japanese Family Law"; *University of British Columbia Law Review*, Volume: 26 (1992), s. 87-98, s. 87.

kadınlar ve erkeklere eşit davranılmadığını düşünmektedir. Japonya’da kanunlar kadın ve erkek arasında ayırım gözetmez ancak bu, uygulamada eşitliği sağlayamamıştır²⁷⁶.

Japonya Anayasası m. 24’te evliliğin her iki cinsin ortak rızasına dayalı olduğu ve eşit haklara sahip olan karı ve kocanın karşılıklı işbirliğiyle idame ettirileceği düzenlenmiştir. Aile Hukuku ile ilgili düzenlemeler ise Japonya Medeni Kanununun²⁷⁷ dördüncü ve beşinci kitabında yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşı sonrası bu kitaplarda da radikal değişiklikler yapılmış ve 1948 yılının Ocak ayında bu değişiklikler yürürlüğe girmiştir²⁷⁸. Bu Kanunun en önemli özelliklerinden biri, evlilikle ilgili bazı konularda taraflara “tam yetki” (carte blanche) vermesidir. Evlilik soyadına karar verilmesi de bu konulardan biridir. Japonya Medeni Kanununun 750. maddesine göre, eşler evlilik anındaki anlaşmalarına göre kadının veya erkeğin soyadını alabilirler. Kanunun lafzı tarafsız olmakla birlikte, ikili ilişkide daha güçlü olan tarafça manipüle edilme ihtimali vardır. Japonya’da evlilikler Aile Sicili Kanununa²⁷⁹ göre idareye bildirilmekte ve kaydedilmektedir. Eğer evlilik soyadı üzerinde bir anlaşma sağlanamazsa, bildirim formundaki tüm zorunlu alanların doldurulmaması nedeniyle bildirim reddedilecek ve evlilik tanınmayacaktır²⁸⁰. Aile Sicili Kanunu, 6. maddesinde aileyi aynı soyadını taşıyan karı koca ve onların çocuklarından oluşan bir birim olarak tanımlamaktadır.

Son zamanlarda evlilikte kendi soyadını korumak isteyen kadınların sayısı gittikçe artmaktaysa da, eşlerden birinin soyadının evlilik soyadı olarak seçilmesini öngören kural, kadınların bu talebini tam olarak karşılamamaktadır. İronik bir şekilde, kadınların boşanmadan sonra evlilik soyadını kullanmaya devam etme hakkı ise tam olarak korunmaktadır²⁸¹.

Japonya Medeni Kanunu m. 767’ye göre boşanma halinde eşler evlilik öncesi soyadlarına dönerler. Ancak, boşanmadan itibaren 3 ay içinde bildirimde bulunmak şartıyla kişiler, evlilik soyadlarını kullanmaya devam edebilirler. Yine aynı Kanunun 751. maddesi uyarınca, eşlerden birinin ölümü halinde sağ kalan eş evlilik öncesi soyadına dönebilir.

---

²⁷⁶ Kamiya, Masako: "Women in Japan"; University of British Columbia Law Review, Volume: 20 Issue: 2 (1986), s. 447-470, s. 448-448.

²⁷⁷ Kanun numarası 89, 1896.

²⁷⁸ Kawashima, s. 87.

²⁷⁹ Family Register Act, kanun numarası 224, 1947.

²⁸⁰ Kamiya, s. 455.

²⁸¹ Kawashima, s. 89.

Çocuğun soyadı ise Japonya Medeni Kanununun 790. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, evlilik birliği içinde doğan çocuk ebeveynlerinin soyadını alır. Eğer ebeveynleri çocuğun doğumundan önce boşanmışlarsa, çocuk ebeveynlerin evlilikteki soyadını alacaktır. Evlilik birliği dışında doğan çocuk ise, annenin soyadını alır. Evlat edinilen çocuk ise m. 810 uyarınca evlat edinen ebeveynlerin soyadını alacaktır. Ancak, evlat edinilen evlilik dolayısıyla soyadını değiştirmişse ve evliliği devam etmekteyse, bu kural uygulanmaz.

Japonya Medeni Kanununun yapısındaki tarafsızlık, pratikte kadın erkek eşitliğini sağlayamamıştır. Kanundaki eşitlik, müzakere sürecine eşit bir başlangıcı ifade eder ancak kuralların, sürecin ve standartların sonuç olarak eşit olmasını garanti etmez. Nitekim, toplumdaki geleneksel ataerkil aile anlayışı değişmemiştir²⁸². Uygulamada, kanunun mevcut yapısı, kadınların evlilikte kendi soyadlarını bırakmaları konusunda büyük baskı oluşturmaktadır²⁸³. İstatistikler evli çiftlerin %98'inin evlilik soyadı olarak kocanın soyadını seçtiğini göstermektedir. Elli evli çiftten sadece birinin evlilik soyadı olarak kadının soyadını seçmesi, kanunun eşitliği sağlama amacına ulaşamadığını açıkça göstermektedir²⁸⁴.

Mevcut yasal düzenleme, evli çiftin ortak bir yasal soyadı taşımasını zorunlu kılmaktadır²⁸⁵. Japonya'da, kadın avukatların evlilikten sonra Barolar Birliği nezdinde soyadlarını değiştirmeyi reddetmeleri, evlilik soyadı konusundaki hareketin başlangıcı olmuştur. Önemli bir dönüm noktası, 1982 yılında evlilik soyadı Shimasaki olan Kazuko Tajiri'nin, Japonya Barolar Birliği'ne kendi soyadıyla çalışmaya devam edebilmek için resmi olarak başvurması olmuştur. Barolar Birliği, bir miktar tereddütten sonra, evli kadın avukatların müstear ad (assumed name) olarak evlilik öncesi soyadlarıyla çalışmaya devam etmelerine izin vermiştir. Pek çok özel şirket de bu uygulamayı benimsemiş olsa da, yasal evraklarda resmi soyadı kullanılmak zorundadır. 1988 yılına kadar pasaport başvurularında resmi soyadı kullanılmak zorundayken, artık resmi soyadıyla birlikte belirtilmek kaydıyla müstear ad da pasaportlarda kullanılabilir. Bir kimlik belgesi olan ehliyetlerde de resmi soyadı kullanılmak zorundadır. Bir başka yöntem olan kadının kendi soyadını tire ile

---

²⁸² Kamiya, s. 456.

²⁸³ Shin, Ki-young: " "The Personal is the Political": Women's Surname Change in Japan"; Journal of Korean Law, Volume: 8 (December 2008), s. 161-179, s. 161.

²⁸⁴ Kawashima, s. 88-89.

²⁸⁵ Shin, s. 161.

ayrılmış olarak kocasının soyadı ile birlikte kullanması ise bir yabancıyla evlenen Japon kadınlar haricinde çok nadir olarak kullanılmaktadır. Başka bir seçenek ise resmi olarak evlilik yapmamaktır. Bazı kişiler resmi olarak kendi soyadlarını kullanmaya devam edebilmek için birlikteliklerini resmi evliliğe dönüştürmemektedirler. Bu birliktelikler yasa tarafından tanınmaz ve korunmazlar, çocuklar ise evlilik dışı kabul edilir. Zaman zaman evlilikte kocasının soyadını almış olan kadınlar, gerçekte evlilik hayatları devam etse de, kendi soyadlarını kullanabilmek için boşanmaktadırlar. Bu seçeneklerin tümünün yetersiz olduğunu belirten bazı akademisyenler ise, en iyi çözümün evlilikte kadınların ve erkeklerin ayrı ayrı kendi soyadlarını devam ettirebilmeleri gerektiğini savunmaktadırlar²⁸⁶.

Karı kocanın ayrı soyadları kullanması halinde çocuğun soyadının ne olması gerektiğiyle ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşleri; tüm çocuklara babanın soyadının verilmesi, tüm çocuklara annenin soyadının verilmesi, kız çocuklara annenin erkek çocuklara babanın soyadının verilmesi başlıkları altında toplamak mümkündür. Çocukların soyadının sadece bir ebeveynle aynı olmasının sosyal açıdan dezavantaj oluşturabileceği yönünde endişeler bulunmaktaysa da, eşlerin ayrı soyadı taşıması uygulamasının yaygınlaşmasıyla bu konumdaki çocuklar toplum tarafından kabul görecektir. Yine, bu durumdaki çocukların belli bir yaştan itibaren soyadını değiştirebilmesi de önerilmiştir²⁸⁷.

Japonya’da, kadının evlilikte kocasının soyadını alması değil, evli çiftin ortak bir soyadı kullanması kanunen zorunlu kılınmıştır. Bu ortak soyadı, eşlerden birinin soyadı olmalıdır; Kanun farklı bir soyadı seçilmesine veya her iki soyadının birlikte evlilik soyadı olarak kullanılmasına izin vermemektedir.

Kanun her ne kadar her iki eşin soyadının da evlilik soyadı olarak seçilmesine izin verse ve bu bakımdan görünüşte kadın erkek eşitliğini sağlasa da, bu eşitlik ataerkil yapı nedeniyle uygulamaya yansımamıştır. Evlilik soyadı olarak kadının soyadının seçilmesindeki oranın düşüklüğü bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Evlilik soyadı olarak kadının soyadının da seçilebiliyor olması önemli bir düzenleme olmakla birlikte, uygulamadaki sorunlar nedeniyle Japonya’da kadınlar

²⁸⁶ Kawashima, s. 89-91, Shin, s. 171-176.

²⁸⁷ Kawashima, s. 91.

evlilikte ortak soyadı kullanılması zorunluluğunun kaldırılması ve kocalarının soyadından bağımsız olarak kendi soyadlarını kullanmaya devam edebilmek için mücadele vermektedirler. Belirtmek gerekir ki, evlilikte ortak soyadı kullanılmasına yönelik kanunun iptaline ilişkin açılan bir dava yakın tarihte Japonya Yüksek Mahkemesi tarafından reddedilmiş, bu durum medyaya da yansımıştır²⁸⁸.

Öte yandan, boşanma durumunda eşlerin evlilik soyadını kullanabilmesine ilişkin, üç ay içinde bildirilmesi zorunluluğundan başka bir kısıtlama bulunmamaktadır.

Evlilikte eşler ortak soyadı kullandığından, çocuğa verilecek soyadı konusunda herhangi bir tartışma bulunmamaktadır. Ancak teorik olarak eşlerin farklı soyadı kullanma hakkının bulunması halinde çocuğa hangi soyadının verilmesi gerektiği konusunda tartışmalar yapılmıştır. Net bir çözüme ulaşılamamış olmasına rağmen, çocuğa her iki soyadının birlikte verilmesi ihtimalinin öğretilde gündeme getirilmemiş olması dikkat çekicidir.

---

²⁸⁸ İlgili habere <http://www.news1.com/videos/japan-upholds-law-that-married-couples-must-have-the-same-surname/> adresinden erişilmiştir (Erişim Tarihi: 17.12.2015).

SONUÇ

Bir kişinin soyadını değiştirmesinin en yaygın nedeni muhtemelen evliliktir. Evlilik soyadları devlet müdahalesine konu olmaya devam etmektedir. Dünya geneline bakıldığında bu konuda üç sistemin öne çıktığı görülmektedir. Bu sistemlerin ilkinde evlilikte soyadı değişikliği zorunlu iken; ikincisinde evlilikte soyadı değişikliği mümkündür, ancak zorunlu değildir. Üçüncü sistemde ise evlilik soyadı değişikliği için geçerli bir neden olarak kabul edilmemektedir.

Çalışmamız kapsamında incelenen ülkelere bakıldığında; Türkiye ve Japonya'nın evlilikte soyadı değişikliğini zorunlu tuttuğu görülmektedir. Türkiye'de kadın soyadını değiştirip erkeğin soyadını almak zorundayken; Japonya'da eşlerden birinin soyadı kanun gereği aile adı olarak seçilmekte ve diğer eş soyadını değiştirmek zorunda kalmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Almanya, İsviçre ve Çin'de eşler diledikleri eşin soyadını aile adı olarak seçebilirken, ortak bir aile adı kullanmak zorunluluğu bulunmamaktadır. Kanuni olarak bu ülkelerin bir kısmında baştan itibaren kadının evlilikte soyadını değiştirmesi öngörülmemişken, diğerlerinde ise kadını evlenmeyle soyadını değiştirmeye zorlayan düzenlemeler zaman içinde değiştirilmiştir. Fransa ise evliliği soyadı değişikliği için geçerli bir neden kabul etmeyerek ayrıksı bir örnek teşkil etmektedir. Quebec de Kanada içinde bir eyalet olmasına rağmen Fransız sistemini benimseyerek ülkedeki diğer eyaletlerden ayrılmaktadır.

Evlilik soyadı konusunda ülkelerin zaman içinde kadının kişilik hakkını daha gözetken ve daha eşitlikçi düzenlemelere yöneldiği görülmektedir. Türkiye de münferit mahkeme kararlarıyla bu yolda ilerlemeye başlamışsa da, bunun etkileri henüz mevzuata yansımamıştır.

Ad üzerindeki kişilik hakkı, Türk Medeni Kanunu tarafından diğer kişilik haklarından ayrı, özel olarak korunmaktadır. Bunun yanında kişi, adını değiştirmek istemesi halinde bunu serbestçe veya bir bildirim yoluyla yapamamaktadır. Kişi, adını

değiştirmek için haklı nedenleri olduğunu mahkeme önünde ispat etmek zorundadır. Dışarıya ve içeriye karşı böylesi sıkı bir şekilde korunmakta olan ada, evlilik dolayısıyla ve sadece kadın açısından, kanun eliyle müdahale edilmektedir. Bu tip bir zorunlu değişiklik kadının kişilik hakkına olduğu gibi, sadece kadın için öngörölmüş olması bakımından eşitlik ilkesine de aykırıdır.

Bu aykırılık gerek ulusal, gerekse uluslararası mahkeme kararlarıyla ortaya konulmuştur. Kamuoyunda da evlilikte kadının soyadını düzenleyen TMK m. 187 hükmünün değiştirilmesi yönünde beklentiler baştan beri mevcuttur. Buna rağmen hala yasama bu konuda harekete geçmiş değildir. Evli kadınlar kişilik haklarını korumak ve maruz kaldıkları ayrımcılığa son vermek amacıyla dava yoluna başvurmak zorunda kalmaktadır. Olması gereken ise mevcut sorunu tamir etmeye çalışmak değil, sorunun oluşmasını baştan engellemektir.

Bu amaçla TMK m. 187 hükmünde değişiklik yapılması zorunludur. Kanımızca evlilikte temel ilke olarak eşlerin mevcut soyadlarını devam ettirmesi benimsenmelidir. Dileyenlerin eşlerden birinin soyadını ortak aile adı olarak seçebilmesine olanak tanınmalıdır. Bununla bağlantılı olarak, evlilikte soyadını değiştirerek artık bu soyadıyla anılmak isteyen kişinin soyadına, boşanma sırasında müdahale edilmemelidir. Kişinin evlilik yoluyla kazandığı soyadını, evliliğin sona ermesi halinde de kullanmaya devam edip etmemesi kendi tercihine bırakılmalı, diğer eşin bu konuda bir müdahalesi olmasına izin verilmemelidir. Evlilikte soyadını değiştiren eş, evliliğin sona ermesi halinde kendi talebi üzerine evlilik öncesi soyadına veya evlilik öncesi soyadıyla doğumla kazandığı soyadı birbirinden farklı ise doğumla kazandığı soyadına dönebilmelidir. Bu talep için herhangi bir zaman sınırı da olmamalıdır.

KULLANILAN KAYNAKLAR

Abik, Yıldız: Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı, Ankara 2005.

Aghajanian, Akbar: "Family and Family Change in Iran"; Diversity in Families: A Global Perspective, editörler Hennon, Charles B. / Brubaker, Timothy H., Belmont (Aralık 2001 itibariyle basımda), s. 1-47 (Kitap bölümüne <http://faculty.uncfsu.edu/aaghajanian/papers/iraned2.pdf> adresinden erişilmiştir. Erişim Tarihi: 28.03.2015).

Akbulut, Pakize Ezgi: "Türk ve Alman Hukukunda Evlenme ve Boşanmanın Kişinin Soyadına Etkisi ve Milletlerarası Özel Hukukta Ortaya Çıkan Sorunlar"; İzmir Barosu Dergisi, Yıl: 76 Sayı: 3 (Temmuz 2011), s. 60-78.

Akıntürk, Turgut: Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri Şahsın Hukuku – Aile Hukuku, Ankara 1968.

Akipek, Jale / Akıntürk, Turgut / Ateş Karaman, Derya: Türk Medeni Hukuku I. Cilt Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, İstanbul 2012.

Akkayan Yıldırım, Ayça: "Evlilik Dışı Çocuğun Soyadı ve 02.07.2009 Tarih 2005/114 E.2009/105 K. Sayılı Anayasa Mahkemesi Kararının Bu Bağlamda Değerlendirilmesi"; Prof. Dr. Rona Serozan'a Armağan, Cilt I, İstanbul 2010, s. 69-89.

Ataay, Aytekin: "Medeni Hukukda İsmi İktisabı"; İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 29 Sayı 7 (Temmuz 1955), s. 297-324 (Anılış: İktisap).

Ataay, Aytekin: "Medeni Hukukda İsmi Değiştirilmesi"; İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 29 Sayı 11 (Kasım 1955), s. 497-517 (Anılış: Değiştirilme).

Ataay, Aytekin: "Medeni Hukukda Ad ile İlgili Temel Bilgiler"; İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt 26 Sayı 1-4 (1960), s. 185-208 (Anılış: Temel Bilgiler).

Ayan, Serkan: "Anayasa Mahkemesi Kararları ve Çocuklar ile Kadının Soyadına İlişkin Değişiklik Tasarısı Taslağı Işığında Soyadının İlk Kez Edinilmesi, Kendiliğinden Değişmesi ve Değiştirilmesi"; Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt XVI, Yıl 2012, Sayı 4, s. 19-90.

Aydın, Gülşah Sinem: "Türk Medeni Kanunu m. 187"; Prof. Dr. Mustafa Dural'a Armağan, İstanbul 2013, s. 246-275.

Cansel, Erol: "Medeni Kanunda Kadın Erkek Eşitliği İlkesinin Değerlendirilmesi (Mukayeseli Hukuk)", Medeni Kanunun 50. Yılı, Ankara 1977, s. 23-42.

Carasco, Emily F.: "What's in a Name? Whose Name is It Anyway? – A Comment on Trociuk v. B.C."; University of British Columbia Law Review, Volume: 37 Issue: 1(2004), s. 259-270.

Chambers, Lori: " "In the Name of the Father": Children, Naming Practices, and the Law in Canada"; University of British Columbia Law Review, Volume: 43 Issue: 1 (2010-2011), s. 1-46.

Coester, Michael: "Das neue Familiennamenrechtsgesetz"; Familie und Recht, 5. Jahrgang (Şubat 1994), s. 1-8.

Çakırca, Seda İrem: "Evli Kadının Soyadına İlişkin Güncel Gelişmelerin Değerlendirilmesi"; İÜHFİM, Cilt: LXX Sayı: 2 (2012) , s. 145-164.

Dural, Mustafa / Öğüz, Tufan: Kişiler Hukuku, İstanbul 2010.

Emens, Elizabeth F.: "Changing Name Changing: Framing Rules and the Future of Marital Names"; The University of Chicago Law Review, Volume: 74 Number 3 (2007), s. 761-864.

Erdoğan, İhsan: "Şahsiyeti İncitici Soyadı Meselesi"; Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 6 Sayı: 1-2 (1998), Prof. Dr. Süleyman Arslan'a Armağan, s. 705-712.

Ergene, Deniz: "İnsan Hakları Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Kadının ve Çocuğun Soyadı Meselesi ve Medeni Kanun'da Değişiklik Önerisi"; MHB, Yıl: 31 Sayı: 2 (2011), s. 123-176.

Esen, Emre: "Türk Vatandaşı Erkeğin Yabancı Eşinin Soyadını Alamayacağına İlişkin Bir Yargıtay Kararı Üzerine Düşünceler"; MHB, Yıl: 24 Sayı: 1-2 2004, Prof. Dr. Sevin Toluner'e Armağan, s. 439-449.

Frandina, Michael Mahoney: " A Man's Right to Choose His Surname in Marriage: A Proposal"; Duke Journal of Gender Law and Policy, Volume 16(2009), s. 155-168.

Genç Arıdemir, Arzu: "Türk Hukukunda Anne ve Babası Evli Olan Çocuğun Soyadı ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar"; Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: VIII Sayı: 2, Prof. Dr. Erhan Adal'a Armağan, s. 731-753.

Germeç, Mahir Ersin: "Çocuğun Soybağı ve Soyadı"; Terazi Hukuk Dergisi, Yıl: 7 Sayı: 67 (Mart 2012), s. 65-70.

Göztepe, Ece: "Anayasal Eşitlik İlkesi Açısından Evlilikte Kadınların Soyadı"; Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 54-2 (1999), s. 101-131.

Guibert-Lantoine, Catherine de: "Changing Surnames in France"; içinde Valetas, Marie-France: "The Surname of Married Women in the European Union"; Population&Sociétés, No: 367 (Nisan 2001), s. 1-4.

Güneş Ceylan, Seldağ: Roma Hukukundan Günümüze Velayet-Vesayet Hukuku, Ankara 2004 (Anılış: Velayet).

Güneş Ceylan, Seldağ: Roma Hukukunda Evlenme (Matrimonium), Ankara 2010.

Güneş Peschke, Seldağ: Roma Hukukundan Günümüze Kişilik Haklarının Korunması (Iniuria), Ankara 2014 (Anılış: Iniuria).

Güneş Peschke, Seldağ: "The Legal Status of Turkish Women: Past and Present Under the Turkish Civil Code", Ankara Bar Review, Volume: 7 Issue: 1 (2014), p. 21-39.

Güneş Peschke, Seldağ: "The Surname of Turkish Women: A Question of Identity?"; Journalism and Mass Communication, Volume: 5 No: 12 (Aralık 2015), s. 658-665.

Güneş Peschke, Seldağ / Peschke, Lutz: "Protection of the Mediatized Privacy in the Social Media: Aspects of the Legal Situation in Turkey and Germany", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVII Sayı: 1-2 (2013), s. 857-884.

Gürsoy Naskali, Emine: Cumhuriyet Tarihi Soyadı Hikayeleri, İstanbul 2013.

Kamiya, Masako: "Women in Japan"; University of British Columbia Law Review, Volume: 20 Issue: 2 (1986), s. 447-470.

Kawashima, Yasuhide: "Marriage and Name Change in Japanese Family Law"; University of British Columbia Law Review, Volume: 26 (1992), s. 87-98.

Kılıçoğlu Yılmaz, Kumru: "Kadının Bitmeyen Soyadı Sorunu"; Ankara Barosu Dergisi 2014-4, s. 579-592.

Lamber, Julia C.: "A Married Woman's Surname: Is Custom Law?"; Washington University of Law Quarterly, Volume: 1973 s. 779-820.

Lessard, Hester: "Mothers, Fathers, and Naming: Reflections on the Law Equality Framework and Trociuk v. British Columbia (Attorney General)"; Canadian Journal of Women and the Law, Volume: 16 Issue: 1 (2004), s. 165-211.

Lv, Wenpeng / Newman Young, Barbara: "Ethnographic Research on Origins of American and Chinese Surnames"; Journal of Ethnographic & Qualitative Research, Sayı: 8 (2014), s. 190-204.

MacClintock, Heather: "Sexism, Surnames and Social Progress: The Conflict of Individual Autonomy and Government Preferences in Laws Regarding Name Changes at Marriage"; Temple International & Comparative Law Journal, Volume: 24 Issue: 1 (Spring 2010), s. 277-312.

Moroğlu, Nazan: Kadının Soyadı, İstanbul, 1999 (Anılış: Soyadı).

Moroğlu, Nazan: "Kadının Soyadı"; Prof. Dr. Necla Arat'a Armağan, Ankara 2004, s. 281-307 (Anılış: Armağan).

Moroğlu, Nazan: "Medeni Yasa'ya Göre Kadının Soyadı ve Bir neri"; İstanbul Barosu Dergisi, Cilt: 79 Sayı: 2005/5, s. 1492-1510 (Anılış: neri).

Moroğlu, Nazan: "Kadının Kimlik Sorunu "Kadının Soyadı" "; TBB Dergisi, 2012/99, s. 245-268 (<http://tbbergisi.barobirlik.org.tr/m2012-99-1159> Erişim Tarihi: 30.03.2015) (Anılış: Kimlik).

Nassehi-Behnam, Vida: "Change and The Iranian Family"; Current Anthropology, Volume 26, No: 5 (December 1985), s. 557-562.

Oğuzman, M. Kemal / Seliçi, zer / Oktay-zdemir, Saibe: Kişiler Hukuku, İstanbul 2009.

den, Merih: Türk Anayasa Hukukunda Eşitlik İlkesi, Ankara 2003.

den, Merih / Esen, Selin: "Anayasa Mahkemesi ve Evli Kadının Soyadı", Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan, Cilt:2, Ankara 2013, s. 817-836.

zdemir, Hayrünnisa: "Türk ve İsviçre Hukukunda Ad zerindeki Hak ve Korunması"; AHFĐ, Cilt: 57 Sayı: 3 (2008), s. 561-598.

zen, Burak: "Soyadının Soybağı Yoluyla Kazanılması ve Bu Yolla Kazanılan Soyadında Değişiklik Yapılması"; Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 16 Sayı: 3-4 (2010), s. 171-194.

ztan, Bilge: Şahsın Hukuku Hakiki Şahıslar, Ankara 1989 (Anılış: Şahsın Hukuku).

ztan, Bilge: "Evlilik Birliğinin Sona Ermesi Halinde Kadının Soyadı Sorunu"; Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan, Ankara 1972, s. 421-439 (Anılış: Soyadı).

Özsunay, Ergun: Gerçek Kişilerin Hukuki Durumu, İstanbul 1970.

Peschke, Lutz: " "The Web Never Forgets!": Aspects of the Right to be Forgotten", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XIX Sayı: 1 (2015), s. 151-160.

Sadjadi, Shahnaz / Hedin-Pourghasemi, Marianne: "Law and the Status of Women in Iran"; Columbia Human Rights Law Review, Volume: 8 (1976-1977), s. 141-164.

Salway, Bennet: "What's in a Name? A Survey of Roman Onomastic Practice From c. 700 B.C. to A.D 700", The Journal of Roman Studies, Volume: 84 (1994), s. 124-145.

Shin, Ki-young: " "The Personal is the Political": Women's Surname Change in Japan"; Journal of Korean Law, Volume: 8 (December 2008), s. 161-179.

Sirmen, Lale: "Medeni Hukuktaki Son Gelişmelerin Işığında Evlenme ve Boşanma Alanında Yeniden Düzenlenmesi Gereken Konular"; Hukukta Kadın Sempozyumu, Ankara 2000, s. 82-90.

Snyder, Kelly: "All Names are not Equal: Choice of Marital Surname and Equal Protection"; Journal of Law & Policy, Volume 30 (2009), s. 561-588.

Suarez, Esther: "A Woman's Freedom to Choose Her Surname: Is It Really a Matter of Choice?" Women's Right Law Reporter, Volume 18 (1997), s. 233-242.

Temp, Gülendamar: "Hukuk Önünde Kadın Erkek Eşitliği"; Çağdaş Hukuk, Yıl: 2 Sayı: 17-18 (Eylül-Ekim 1993), s. 85-86.

Tirosh, Yofi: "A Name of One's Own: Gender and Symbolic Legal Personhood in the European Court of Human Rights"; Harvard Journal of Law and Gender, Volume: 33 Issue: 1 (Winter 2010), pp: 247-308.

Ünal Özkorkut, Nevin: "Kadının Vazgeçilebilir Kişilik Hakkı: Soyadı - Kadının Soyadı Üzerindeki Hakkının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi"; I. Türk Hukuk Tarihi Kongresi Bildirileri, İstanbul 2014, s. 23-30.

Valetas, Marie-France: "The Surname of Married Women in the European Union"; Population&Sociétés, No: 367 (Nisan 2001), s. 1-4.

Yılmaz, Ejder: Hukuk Sözlüğü, Ankara 2005.

Yılmaz, Merve: "Evli Kadının Soyadı", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Cilt:1 Sayı: 10 Yıl:3 (Temmuz 2012), Yargıtay Onursal Başkanı A. Nazım Kaynak'a Armağan, s. 129-151.

Yüksel, Sera Reyhani: "Türk Medeni Kanunu Bakımından Kadın-Erkek Eşitliği", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: XVIII Sayı: 2 (2014), s. 175-200.

Çevrimiçi Kaynaklar

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.553291c17f3bb8.01900820 (Erişim Tarihi: 18.04.2015).

<http://www.nps.gov/wori/learn/historyculture/lucy-stone.htm> (Erişim Tarihi: 12.05.2015).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["unal tekeli"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-67482"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Erişim Tarihi: 14.09.2015).

https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem21/yil01/ss723_Madde_Gerekceleri_2.pdf (Erişim Tarihi: 04.10.2015).

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erdx7duVYO%2BT5NRs63a5R3nowibr9h5we06WHbB1uwS54WQmuekaJHiYgp25JOGjrrv6uh7welK5aBpqNcfPN2BA%3D%3D&aranan=ki%20Filik%20haklar%C4%B1&dokumanTuru=YARGITAYKARARI> (Erişim Tarihi: 13.10.2015).

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/DokGosterMainServlet?dokumanId=6dQp1E3JJN2TqHn5HwZgd7pMO1SCD0Le%2BRwsNJGzcYM%2Fa%2B6gU8dOQaq%2FfBdKB2erIw2F66Dk1qaDpdAbgrJo8kWwH8KMH8ZHc%2B7MP9RHuI%2F0Y1Pww6wzMW%2FivSX8uDDOXotCUyh3Hn779ZM1U4GsaA%3D%3D&aranan=ki%20Filik%20haklar%C4%B1&dokumanTuru=YARGITAYKARARI> (Erişim Tarihi: 13.10.2015).

<http://emsal.yargitay.gov.tr/VeriBankasiIstemciWeb/GelismisDokumanAraServlet?dokumanTurleriString=YARGITAYKARARI,&aranan=ki%20Filik%20haklar%C4%B1&aramaG=sdsorRxP&baslangic=40&son=60&dokumanTuruAdi=YARGITAYKARARI&fromSonucSayfasindan=TRUE&sonucSayfasi=yeniTasarim/aramaSonuc.jsp&sirala=3&mevzuatAdi=null&mevzuatNo=null&mevzuatMadde=null> (Erişim Tarihi: 13.10.2015).

http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf (Erişim Tarihi: 13.10.2015).

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_TUR.pdf (Erişim Tarihi: 13.10.2015).

<http://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?f=45&t=26702> (Erişim Tarihi: 15.10.2015).

<http://www.hukukturk.com/Goster.aspx?v=BYS2FVRNS7AYZFBUXRKCK53N7BCJ99JXYQ5FMJR8VEHYERMM25ZG44VKXAD53HLR6PU6KM5E39B35> (Erişim Tarihi: 15.10.2015).

<http://www.hukukturk.com/yarg%C4%B1tay-maddeye-g%C3%B6re-arama?MevzuatId=232122&MaddeNo=27> (Erişim Tarihi: 15.10.2015).

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/30220858.asp> (Erişim Tarihi: 15.10.2015).

<http://www.haberturk.com/gundem/haber/1135437-kadinlarin-soyadi-zaferi> (Erişim Tarihi: 15.10.2015).

<http://www.hukukturk.com/yarg%C4%B1tay-kararlar%C4%B1?EsasNo1=1997&EsasNo2=288&KararNo1=1997&KararNo2=1496&Merici=4074> (Erişim Tarihi: 23.10.2015).

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=IV-8&chapter=4&lang=en (Erişim Tarihi: 23.10.2015).

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.563c7d02eff357.47743477 (Erişim Tarihi: 06.11.2015).

http://www.mfa.gov.tr/avrupa-konseyi_.tr.mfa (Erişim Tarihi: 12.11.2015).

<http://www.hukukturk.com/Default.aspx?pageid=5&EsasNo1=2009&EsasNo2=12209&Merçi=4060> (Erişim tarihi: 13.11.2015).

<http://www.hukukturk.com/yarg%C4%B1tay-kararlar%C4%B1?EsasNo1=2011&EsasNo2=174&Merçi=4060> (Erişim Tarihi: 13.11.2015).

https://treaties.un.org/pages/viewdetails.aspx?src=treaty&mtdsg_no=iv-11&chapter=4&lang=en (Erişim Tarihi: 13.11.2015).

<http://www.mfa.gov.tr/kanada-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 19.11.2015).

http://www.archives.gov/exhibits/featured_documents/emancipation_proclamation/transcript.html (Erişim Tarihi: 19.11.2015).

<http://www.cic.gc.ca/ENGLISH/newcomers/pt/ns.asp> (Erişim Tarihi: 23.11.2015).

<http://www.cic.gc.ca/english/newcomers/pt/bc.asp> (Erişim Tarihi: 23.11.2015).

<http://www.cic.gc.ca/ENGLISH/newcomers/pt/on.asp> (Erişim Tarihi: 26.11.2015).

acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/527/829.pdf (Erişim Tarihi: 10.12.2015).

<http://www.newsy.com/videos/japan-upholds-law-that-married-couples-must-have-the-same-surname/> (Erişim Tarihi: 17.12.2015).

<http://www.cic.gc.ca/english/newcomers/pt/qc.asp> (Erişim Tarihi: 29.12.2015).

<http://www.csgb.gov.tr/csgbPortal/diyih.portal?page=disiliskiler&id=3.3> (Erişim Tarihi: 05.01.2016).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["leventoğlu"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-119957"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Erişim Tarihi: 07.01.2016).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["tuncer güneş"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-126133"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Erişim Tarihi: 07.01.2016).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["tanbay"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-138892"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Erişim Tarihi: 07.01.2016).

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["burghartz"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER"\],"itemid":\["001-57865"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Erişim Tarihi: 08.01.2016)

[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"fulltext":\["hagmann-hüsler"\],"documentcollectionid2":\["GRANDCHAMBER","CHAMBER","DECCOMMISION"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{) (Erişim Tarihi: 09.01.2016).

<http://iranianembassy.nl/en/consular.php?content=27013> (Erişim Tarihi: 09.01.2016).

<http://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp/466/714/2360834/> (Erişim Tarihi: 09.01.2016).

